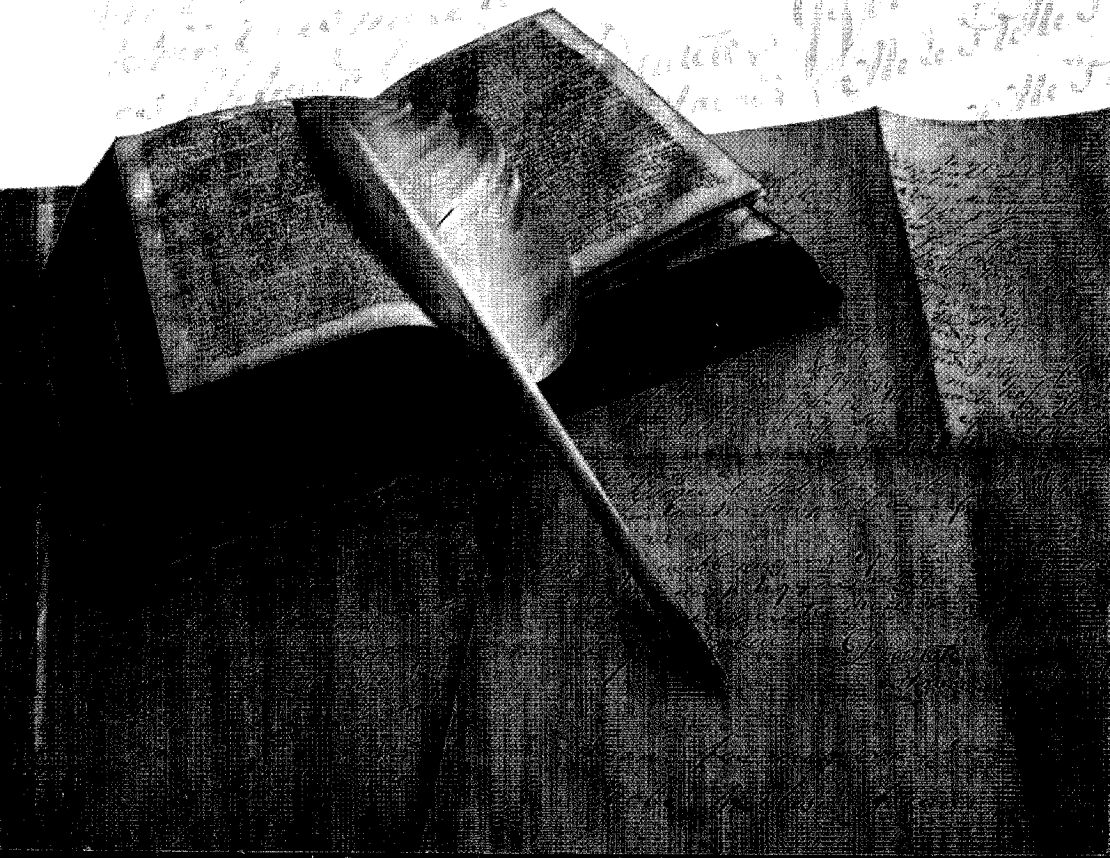


KÁLVIN JÁNOS

Levelek

Válogatott írások a hitvalló egyházzól
és a biblikus istentiszteletről



Levelek

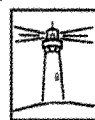
KÁLVIN JÁNOS

Idén Kálvin János (1509-1564) születésének ötszázadik évfordulójára emlékeznek a protestantizmus. Külföldi és hazai reformátusok egyaránt készülnek eme jeles alkalomra. Az egyháztörténelem tanúságán túl a munkásságáról szóló különféle rendezvények, teológiai konferenciák, valamint megjelentetett kiadványok mind-mind azt jelzik: az Úr Kálvinban egy nagyformátumú lelki vezetővel ajándékozta meg egyházát.

Bár Kálvin nem szorul sem bemutatásra, sem ajánlásra, mégis úgy gondoljuk, szükséges *emlékeztetnünk* magunkat mindarra, amit képviselt, illetve *aktualizálni* mindazt, amit ő egykor oly határozottan hirdetett. Az igazi – biblikus értelemben vett – megemlékezés nem lehet csupán intellektuális tevékenység, ez mindig cselekvésre és reformációra kötelez. Valahányszor az Úr a Szentírásban emlékezésre szólította fel az Ő népét, azt reformáló, megújító szándékkal tette. Egy reformátorról pedig különösen illik cselekvő módon megemlékezni.

Könyvünk válogatást kínál Kálvin azon leveleiből, tanulmányaiból és prédikációiból, melyekben a reformátor a tiszta istentisztelet fontosságával, a lelki közösségvállalás természetével, a sákramentumok kiszolgáltatásának hamis módjával, a magukat keresztyéneknek vallók megalkuvásával, ennek konzekvenciáival és egy sor egyéb fontos gyakorlati kérdéssel foglalkozik. Mindaz, amit leír, időszerűbb, mint valaha. Úgy a problémák beazonosítása, mint azok megoldása vonatkozásában. Jó lenne tehát a XXI. században újra odafigyelni az istentisztelet kihívásaira! Ez a kiadvány erre ösztönöz.

Presbiteriánus Kiadó



A fordítás alapjául szolgáló mű:

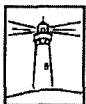
John Calvin: *Come Out From Among Them: 'Anti-Nicodemite Writings'*
Protestant Heritage Press
Dallas, Texas 75218
P.O. Box 180922

©Protestant Heritage Press, 2001

Fordította: Greizer Miklós

Lektorálta: Bagoly Gyula, Szőke Imre

Magyar kiadás (Hungarian edition):



©Presbiteriánus Kiadó, 2009

Minden jog fenntartva. All rights reserved.

A magyar kiadás a *Protestant Heritage Press* engedélyével történt.

Rendelési cím:

Presbiteriánus Kiadó

3527 Miskolc, Kartács u. 1

Tel.: (36) 46-412-558

Fax: (36) 46-507-736

www.reformatus.org

Borító: Szász Attila

Tördelés, nyomdai előkészítés: Szabó Péter András

ISBN 978-963-86786-6-9

KÁLVIN JÁNOS

Levelek...

Válogatott írások a hitvalló egyházzól
és a biblikus istentiszteletről



Presbiteriánus Kiadó

Tartalomjegyzék

A magyar kiadó előszava	ii
1. Baráti levél (1540)	1
2. Rövid tanulmány (1543)	11
3. Kálvin János válasza a nikodémita uraknak (1544)	56
4. Kálvin János négy igehirdetése (1552)	82
5. Első igehirdetés	85
6. Második igehirdetés	107
7. Harmadik igehirdetés	129
8. Negyedik igehirdetés	149
Jegyzetek	171

A MAGYAR KIADÓ ELŐSZAVA



DÉN Kálvin János (1509-1564) születésének ötszázadik évfordulójára emlékezik a protestantizmus. Külföldi és hazai reformátusok egyaránt készülnek eme jeles alkalomra. Az egyháztörténelem tanúságán túl a munkásságáról szóló különféle rendezvények, teológiai konferenciák, valamint megjelentetett kiadványok mind-mind azt jelzik: az Úr Kálvinban egy nagyformátumú lelki vezetővel ajándékozta meg egyházát.

Bár Kálvin nem szorul sem bemutatásra, sem ajánlásra, mégis úgy gondoljuk, szükséges *emlékeztetnünk* magunkat mindarra, amit képviselt, illetve *aktualizálni* mindazt, amit ő egykor oly határozottan hirdetett. Az igazi – biblikus értelemben vett – megemlékezés nem lehet csupán intellektuális tevékenység, ez mindig cselekvésre és reformációra kötelez. Valahányszor az Úr a Szentírásban emlékezésre szólította fel az Ő népét, azt reformáló, megújító szándékkal tette. Egy reformátorról pedig különösen illik cselekvő módon megemlékezni.

Könyvünk válogatást kínál Kálvin azon leveleiből, tanulmányai-
ból és prédikációiból¹, melyekben a reformátor a tiszta istentisztelet fontosságával, a lelki közösségvállalás természetével, a sákramentumok kiszolgáltatásának hamis módjával, a magukat keresztyéneknek vallók megalkuvásával, ennek konzekvenciáival és egy sor egyéb fontos gyakorlati kérdéssel foglalkozik. Mindaz, amit leír, időszerűbb,

¹ Ezek a levelek és prédikációk – tudomásunk szerint – első ízben jelennek meg magyar nyelven.

mint valaha. Úgy a problémák beazonosítása, mint azok megoldása vonatkozásában. Jó lenne tehát a XXI. században újra odafigyelni az istentisztelet kihívásaira! Ez a kiadvány erre ösztönöz.

Ehhez tudnunk kell, hogy Kálvin a biblikus istentiszteletet egy *kardinális* kérdésnek látta. Abszurd dolognak tartotta, hogy egyesek csupán az *ember* üdvösségének *módjával* foglalkoznak, miközben mel-
lőzik az *Istennek* kijáró tisztelet *módját*. Ezért Kálvin az istentisztelet kérdéséről kiemelten értekezett. Különösen sokat levelezett azokkal, akik pápista „istentiszteletekre” és ceremóniákra jártak, de magukat evangéliumi keresztyéneknek tartották. Kálvin őket nikodémítáknak nevezte. A reformátor írásai-
ban kifejtette: a belső és a külső istentisztelet összetartozik; aki nem az Igében foglaltak szerint tiszteli Istent, beszennyezi önmagát, és Isten névére is szegyet hoz.

Mai problémák és téves diagnózisok

Mindennek ma különös jelentősége van. Félő ugyanis, hogy miközben Kálvin nagy hatású munkásságát általánosságban méltatják, az általa tárgyalt lényeges kérdésekről továbbra sem szólnak. Komoly aggályaink vannak például affelől, hogy a biblikus istentisztelet lényegét érdemben érinteni fogják-e az idei Kálvin év rendezvényein. Pedig a mai egyházak istentiszteleti szemlélete és gyakorlata távol áll attól, amit Isten Igéjének tanítása alapján Kálvin képviselt. Ma olyan alapvető kérdések felett hunynak szemet, melyek mellett Kálvin – ha ma élne – nem menne el szótlantul. Példának okáért, az egyik nívónak tartott teológiai folyóiratban² a mai tradicionális istentisztelet fontosabb hiányosságait a következőkben látják:

– *Csoda-deficit*, amely hozzájárult a spirituális kiszikkadáshoz.

² Református istentiszteletünk hiányai és azok pótlása, *Confessio*, 2008/2. szám, 74-76. o.

- Visszanyesett *művészet-igény*, amely menlevelet adott az igénytelenségre.
- *Rítusnélküliség*, amely modernélküliséget eredményezhet.
- A *bűnismeretre juttatás* nem szoríthatja háttérbe a bűnbocsánat meghirdetését.

Tényleg ezek lennének a legfontosabb istentiszteleti hiányosságok? A csoda-hit vezetne lelki megélnküléshez? Vagy az egyszerűség lenne a biblikus istentisztelet akadálya? A rítusok vinnének előbbre a „lélekben és igazságban” történő istentiszteletben? És mi a baj a bűnismeretre juttatással? Szerintünk pontosan ez hiányzik, hiszen többnyire csupán az olcsó bűnbocsánat hirdetése hangzik a szószékekről.

Nos, melyek lennének a mai istentisztelettel kapcsolatos valós problémák, kritikus területek? Melyek azok a *kirívó anomáliák*, melyekről úgy teszünk, mintha nem léteznének? Íme néhány a fontosabbak közül:

- Az evangélium tiszta hirdetésének hiánya (megtérésre való hívás, evangelizáció).
- A biblikus igehirdetés és a tiszta tanítás hiánya. A hamis tanításokat nem lehetne megtűrni az istentiszteleteken. De sajnos ma a tanbeli közömbösség jellemzi az egyházakat. Hiányzik továbbá a hívők növekedéséhez elengedhetetlen „kemény eledel”.
- A nominális egyháztagság kérdése. Azok, akik nem tértek meg a Krisztushoz, nem tisztelhetik Istent, hiszen nem is ismerik Őt. Ez a fajta „istentisztelet” nem egyéb merő képmutatásnál és az emberek félrevezetésénél.

- A sákramentumok hamis módon történő kiszolgáltatása. Látni kell, hogy mind a keresztség, mind pedig az úrvacsora egyházi szolgáltatássá silányult.³ Ez pedig Isten szövetségének és Krisztus váltásának a megcsúfolása.
- Az ökumenikus istentiszteletek kérdése. A biblikus istentiszteletre való törekvés helyett ellenkező irányba haladunk. A megtisztulás helyett az összemosis felé.
- Istentiszteleti közösségvállalás (helyi és felekezeti vonatkozásban). Hiába folyik többé-kevésbé biblikusan egy helyi gyülekezetben az istentisztelet (bár ez sem túl gyakori), ha a felekezetben másutt jelentős tévelygések és igeellenes gyakorlatok fordulnak elő. Ilyen esetekben számolni kellene a felekezeti közösségvállalásból adódó bűnrészességgel is.
- Az egyházfegyelem teljes hiánya. Ez is istentiszteleti kérdés.

Ezeket a problémákat – a liberális egyházi vezetők mellett – sajnos a hívők sem érzékelik kellő súllyal. Tiszta istentisztelet, hitvalló tagság, biblikus közösségvállalás, biblikus sákramentumos istentisztelet – mennyire idegenül hangzó fogalmak manapság. Még az evangéliumi vezetők is óvatosan elkerülik azt, hogy ezekkel szembenézzenek. A biblikus istentiszteletről pedig alig találunk ma igeileg helytálló tanulmányokat. Ehelyett kikapukat keresnek. Kálvin viszont tisztában volt azzal, hogy az istentisztelet megromlása súlyos dolog. Ezt állítja:

³ A sákramentumokat ma többnyire „evangelizációs eszközként” kezelik. Népegyházakban gyakorlatilag mindenki jogosult arra, hogy éljen ezekkel. Ennek a téves gondolatnak – egykor és most – sok evangéliumi vezető esett áldozatul. Jó példa erre a puritán korból *Solomon Stoddard* (1643-1728), aki a híres *Jonathan Edwards* (1703-1758) nagyapja volt.

Lássuk meg, hogy manapság a világban uralkodó szörnyű romlás, az, hogy Isten imádása elfajult, Isten Igéjét meghamisították, és a sákramentumokat elkorcsosították – mind-mind a bűneink miatt minket ért büntetés.

A következmények tehát: romlás a világban és romlás az egyházban. Az Úr büntetése az Ő népén pontosan az, hogy már az *övéit sem* érdekli a tiszta istentisztelet. Másként: a közömbösségük a büntetésük.

Az istentisztelet témája továbbá azért is *különösen időszerű*, mert a pápisták közötti életmód, a hamis istentiszteletek látogatása *kiváló párhuzamot* kínál az *akkori* és a *mai* keresztyénség között. Különösen gondolunk azokra a keresztyénekre, akik hitehagyott, liberális egyházakban élnek. Az istentisztelet *mindkét* esetben megromlott, a hívők pedig – akkor és most – kifogásokat keresnek engedetlenségüket elkendőzendő.

Gyakori „teológiai” kifogások és ezek következményei

Az alábbi kifogásokat sajnos népegyházakban lévő hívő keresztyénektől szoktuk hallani. Ha rákérdezzük az istentisztelettel kapcsolatos problémákra, azokat részben elismerik, de azonnal magyarázkodni kezdenek. Ilyeneket mondanak: „Bár romlott az egyház és az istentisztelet, akkor is ott kell maradni világítani.” Vagy: „Nincs tökéletes istentisztelet.” Vagy: „Én az Urat tisztetem, függetlenül attól, mi történik körülöttem.” Szintén mások, akik kálvinistának tartják magukat, Kálvinnál is okosabbak kívánnak lenni. Így vélekednek: „Mi megőrizzük magunkat. Függetlenül attól, hogy a felekezet lelki tisztátalansága nyilvánvaló, a mi helyi gyülekezetünkben minden rendben megy.” Ez valójában egy önző magatartás. És mi van a több ezer gyülekezettel,

ahol tömeges félrevezetés folyik, ahol hamis istentiszteletet mutatnak be, miközben Isten neve és az Ő dicsőséges Igéje káromoltatik?

Másfelől, ugyanezek a hívők folyton keseregnek amiatt, hogy Isten nem ad ébredést és reformációt egyházaikban. De miért adna? Senkinek nem jutott eszébe, hogy Isten haragja van az ilyen egyházakon? Többek között hamis istentiszteleteik miatt! Ezeknek a hívőknek észre kellene venniük, hogy egyházaik lelki helyzete összességében nem javult. Minden ebbéli próbálkozásuk – beleértve az istentiszteleti reformokat is – elakadt. Jó példa erre az elmúlt húsz esztendő. Felekezeti szinten a történelmi egyházakban nem történt érdemi változás. Közben egyre több lett a kompromisszum úgy gyülekezeti, mint felekezeti szinten. A hamis istentiszteletek háborítatlanul folynak, beleértve az ökumenikus alkalmakat és a sákramentumok hamis kiszolgáltatását. Ezekben a hívők is részt vesznek. Majd ezt igazolandó egy sajátos „teológiát” gyártanak, hogy a kompromisszumokat magyarázzák, mellyel – Kálvin szerint – a hívők lelkiismeretüknek keresnek párnát, hogy azt elaltassák. És végül jön az utolsó állomás, amely a legszomorúbb: ezeken a hívőkön végül erőt vesz a közömbösség és az apátia.

Az igazság sajnos az, hogy a mai elpuhult evangéliumi keresztyénség nem kívánja megfizetni a Krisztus-követés árát és sajnos még mindig a létbiztonság és a kényelmi szempontok dominálnak. További probléma, hogy ezek a hívők Isten Igéjének tekintélyét sem veszik komolyan. Bár sokat *beszélnek* róla, a *gyakorlat* másról árulkodik. Figyeljünk csak Kálvin észrevételeire:

Azonban a helyes ismeret még nem minden. Látunk olyan embereket, akik szinte tökéletesen ismerik a helyes tanítást, mégis hiányzik belőlük a buzgalom és a ragaszkodás, mintha nem is tudtak volna soha semmit Istenről, egy-két mulandó elkép-

zelést leszámítva. És miért van ez így? Azért, mert soha nem értették meg a Szentírás méltóságát.

Kérdezem: kik vagyunk mi, hogy tanúi legyünk Isten igazságának és sáfárai, akiket ügye hordozásával bízott meg? Itt van néhány nyomorúságos féreg, hiú teremtmények... és Isten azt kéri, hogy védelmezzük az Ő igazságát, amely egy akkora megtiszteltetés, amelyben még az angyalok sem részesülnek. Már önmagában ez a dolog nem kellene, hogy lángra lobbantson minket, hogy ajánljuk fel magunkat Istennek, hogy úgy használjon minket, ahogyan jónak látja ebben a tiszteletreméltó ügyben?

Azt is látnunk kell, hogy ez a *rossz példa* mennyire káros, hiszen egy *helytelen* istentiszteleti gyakorlatot *hitelesít*. Azzal, hogy a hívők is részt vesznek ezeken az alkalmakon, az ott lévő hitetleneket megerősítik tévelygésükben, az erőtlenebb hívőket pedig félrevezetik. Ezért pedig számot kell majd adniuk! Hallgassuk Kálvint:

Lehet-e valaki tiszta és igaz, aki odamegy, hogy részt vegyen egy ilyen dolog elkövetésében? Ez-e Istennek, a mi Atyánknak és Jézus Krisztusnak, a mi Mesterünknek és Megváltónknak hozott tisztelet, hogy amikor látjuk, hogy így meggyalázzák Őt, ahelyett, hogy szólnánk ellene, elmegyünk és részt veszünk benne mi is, sőt ami még ennél is rosszabb: példánk látván másokat is ráveszünk erre? Nem elképesztő szemtelenség-e azt mondani, hogy ha Isten meggyalázzuk és felebarátunknak rossz példát adunk, azzal nem teszünk semmi rosszat?

Először is, az derül ki viselkedésükből, hogy nem érdeklí őket Isten dicsősége, melyet így beszennyeznek. Aztán másokat is erre vezetnek – azokra a kicsikre és erőtlenekekre gondolok, akik már megízlelték az igazságot... bátorítást kapnak a példájuk által. Végül a hitetleneket is megerősítik és megszilárdítják

tévelygéseikben. Ha ezzel nem botránkoztatnak meg, elismerem, hogy erre már nem tudok mit mondani.

Mit mondana ezekre a kifogásokra Kálvin?

Nézzünk egy rövid előzetes válogatást Kálvin válaszaiból. A reformátor mesterien szereli le azokat az érveket, melyekkel ma oly gyakran találkozunk. Az emberek nyilván nem szeretik, ha megalkuvásaira rámutatnak. Kálvinnal együtt mondjuk: nem nekünk, hanem Istennek kell megfelelniük! Vajon Isten is elfogadná ezeket a kifogásokat? És vajon hány kifogás akadna fenn a Kálvin által ismertetett biblikus szűrőn? Lássunk tehát néhány gyakori kifogást, majd azok kálvini cáfolatát:

1. „Én az Urat tisztetem a szívemben, függetlenül attól, mi történik körülöttem.”

Nem csupán azt kívánja a hívő embertől, hogy tisztaságban és ártatlanságban szeresse és tisztelje Istent, hanem hogy külsőleg is látható módon tegyen bizonyosságot arról a szeretetről és tiszteletről, hogy belsőleg hordozza Őt. Ez a bizonyoságtétel két részből áll: a szájjal való megvallásból és a külső istentiszteletből.

Ez azonban mit jelent, ha nem azt, hogy megosztják szolgálatukat Isten és az ördög között: az egyiknek a lelküket, a másikkal a testüket adják? Szívüket megtartják Istennek, legalábbis ezt mondják, de abban nem látnak semmi kivetnivalót, hogy testüket szentségtörő és gonosz dolgokra használják. Hadd kérdezzek titeket: Isten vajon megelégszik-e egy ilyen keverékkel? Vajon az, aki azt mondta: minden térd meg fog hajolni előtte és minden

nyelv vallja az Ő nevét, megengedi az embereknek, hogy bálványok előtt térdeljenek?

2. „Lehet, hogy megromlott az istentiszteletünk, de az még nem bálványimádás.”

Kálvin írásaiban kifejti: semmit sem könnyebb megrontani, mint az Isten igaz tiszteletét. Ő maga mondja másutt, hogy az ember elméje, szíve egy bálványgyár. Ezért könnyen bálványimádás lehet egy gyakorlat, egy kialakult nem biblikus hagyomány vagy szokás, vagy bármi, ami Isten Igéjének rendelkezései fölé emelkedik. Lehetnek-e a hívő embernek bálványai? Hogyne! Egyébként miért figyelmeztetné János apostol a keresztyéneket annak veszélyeire? (1Jn 5,21) A szív bálványai alattomosak. Különbséget kell tehát tenni a *helyes* és *helytelen* istentisztelet között. Egy másik, igen értékes művében⁴ Kálvin így fogalmaz:

Továbbá egyetemes szabály az Isten *helyes* tiszteletének a *helytelen*től való megkülönböztetésére, hogy *ne gondolkunk* ki mi föléle semmit, ami csak előttünk tűnik fel jó dolognak, de azt vegyük figyelembe, amit Ő parancsol, akinek egyedül van hatalma a parancsolásra. Ha tehát a mi tiszteletünket *neki tetszővé* akarjuk tenni, akkor szorgalmasan meg kell tartanunk ezt a szabályt, melyet Ő *mindenütt a legnagyobb szigorral* állít velünk szemben. (kiemelések tőlem)

3. „Az egyházat nem lehet otthagyni, még akkor sem, ha megromlott az istentisztelet.”

⁴Kálvin János: *Az egyház reformálásának szükségességéről*, 1543, Pápa, 1906, 7-8. o.

Sokan bizonyára meglepődnek a könyv olvasása közben, hogy reformáció hiányában vagy annak kivitelezhetetlensége esetén mennyire pártolta Kálvin a biblikus szeparációt. Ezt a gyakorlati következményekkel járó tanítást szintén a tiszta istentisztelet szükségességéből vezette le. Úgy most, mint akkor a nominális egyháztagság, a népegyházi felállás, a sákramentumok hamis kiszolgáltatása, a tévtanok megtűrése, az egyházfegyelem hiánya, az embereknek való megfelelés, a különféle kialakult igeellenes hagyományok nem teszik lehetővé az Isten tiszta tiszteletét. A mai megromlott istentiszteleti gyakorlat, illetve azok az újítások melyekre az Ige nem hatalmaz fel egyaránt olyan „idegen tüzek” az istentisztelet „oltárán”, melyeket az Úr nem fogadhat el.

Tehát azt kérdezik, hogy milyen tanácsot adok annak a hívőnek, aki valamiféle Egyiptomban vagy Babilonban él, ahol nem imádhathja Istent tisztán, hanem az általános gyakorlat szerint kénytelen alkalmazkodni a rossz dolgokhoz. Első tanácsom az, hogy ha tud, menjen el. Mert mindent átgondolva boldog az, aki távol van az ilyen utálatosságoktól, mert nehéz ennyire a közelükben élni anélkül, hogy az ember beszennyezne magát. Költözzön el egy olyan helyre, ahol nem kényszerítik, hogy ilyen szemétkben vegyen részt, ahol, amikor Isten nevét és Igéjét káromolják, nem kell csendben maradnia és színlelnie, mintha egyetértene vele. Másrésztől [olyan hely lenne,] ahol a keresztyének közösségében megvallhatná keresztyén voltát, részt vehetne az evangélium szent tanításában, tisztán és teljesen élhetne a sákramentumokkal, és imádkozhatna nyilvánosan. Véleményem szerint ez lenne a legjobb megoldás.

Ha valaki nem költözhet el, azt tanácsolnám, gondolkozzon el azon, hogyan tarthatná magát távol minden bálványimádástól, hogy magát testestől-lelkestől tisztán megőrizze Istennek. Aztán imádja Istent egyénileg, és imádkozzon, hogy állítsa helyre szegény egyházát. Végül pedig, tegye kötelességét: tanítsa és intse a nyomorult tudatlan lelkeket, amennyire csak tudja. Ha azt válaszolja, hogy ezt halálbüntetés terhe mellett nem teheti, elfogadom. De Isten dicsősége, amelyről itt szó van, sokkal drágábbnak kell lennie számunkra romlandó, elmúló életünkénél, amely, az igazat megvallva, nem több mint egy árnyék.

Kálvin tehát még azokat sem kíméli, és nem menti fel Isten iránti kötelezettségeik alól, akik olyan országban élnek, ahol a pápizmus volt a domináns vallás, és nem voltak evangéliumi gyülekezetek. De manapság más a helyzet! Adva van a lehetőség *hitvalló egyházak* alapítására, illetve a meglévőkhöz való csatlakozásra!

4. „Vállalom akár a megromlott istentiszteletet is, csak hogy világhíthassak, és gyümölcsöket teremhessek, és így megmentsek némelyeket és az egyházat.”

A másik kibúvó hasonlít ehhez. Az is egy közvetett istenkáromlás: nem más, mint képmutatás és hazugság. „Színlelünk – mondják – és sokféle dolgot teszünk érzelmeink ellenében azért, hogy megnyerjük felebarátainkat, és nap mint nap gyümölcsöt teremjünk. Így az egyház fennmarad és gyarapodik. Máskülönben elveszne.” Ennyire tartják Istent, hogy nem tudná megerősíteni egyházát, ha ők nem segítenék Őt ezzel a csalással, melyet egyértelműen elítél és elvet? Mennyire tisztelik az apostolokat,

amikor azt mondják, hogy ha követnék azok bátorságát, akik Jézus Krisztus országát alapították, akkor azzal mindent lerombolnának, és ez az egyház végét jelentené? És ha nem szégyellik az apostolokat elővigyázatlansággal vádolni, mit mondanak majd az eredményekről, amellyel Urunk hűségük és buzgóságuk jeléül ajándékozta meg őket? Dicselkedhetnek-e azzal, hogy megfontoltságuk és körültekintő bölcsességük segítségével egy tíz főből álló gyülekezetet hoztak létre egy faluban? Az evangélium egyszerű hirdetése megnyerte a világot. Ismét lelkiismeretükhöz fordulok: az irányítja őket? Nem inkább az, hogy féltik saját bőrüket? Teljesen bizonyos, hogy amit kifogásként felhoznak, az [*valódi*] gondolataiktól nagyon távol áll.

5. „A sákramentumok kiszolgáltatásával valóban súlyos problémák vannak, de nincs mit tenni, ez a szokás.”

Tiltott dolog kétféle érmét nyomtatni ugyanarra az aranydarabra, vagy két, egymással ellentétes uralkodói pecsétet tenni egyetlen hivatalos iratra, egyiket a másikra? Akkor a halandó ember *honnan veszi magának a bátorságot*, hogy meghamisítja Jézus Krisztus keresztségét és úri szent vacsoráját, és azt mondja, hogy abban nincsen semmi rossz?

6. „Mi a baj az ökumenikus mozgalommal és a közös istentiszteletekkel, hiszen Jézus is imádkozott az egységért?”

Kálvin hosszasan beszél a hamis istentisztelet bemutatókkal való közösségvállalásról. Mit üzenne például Kálvin azoknak,

akik aláírták az *Ökumenikus Chartát*⁵? Azoknak, akik nyitottak a katolicizmussal való istentiszteleti közösségre, sőt elkötelezték magukat arra „hogy töreksenek az *eucharisztikus közösség* megvalósítására.”⁶ Íme Kálvin véleménye az ökumenikus mozgalomban közösséget vállaló keresztyénekről:

... bár Isten az igazság megismerésére szánta őket, magukat beszenyvezik a pápisták utálatosságával (melyek a keresztyén vallással teljesen ellentétesek), és így megtagadják az őket megváltó Isten Fiát.

Tanulságosak ezek a levelek azért is, mert a katolikus tanítás és gyakorlatok elemzését is tartalmazzák. Kálvin késői „lelki leszármazottainak” nem ártana figyelniük ezekre, tekintettel arra, hogy nem lehetnek egyszerre Kálvin emlékének kegyes ápolói és a Rómával való ökumenikus testvériség zászlóvivői is. És mit mondana azoknak, akik az iszlám felé kacsingatnak? A *Charta* szerint tudniillik keresztyének és muzulmánok egy Atyának gyermekei. Kálvin viszont arról ír, micsoda bálványimádás a törökök mecsetjeiben részt venni egy „istentiszteleten.” Ez azért említésre méltó, mert azok, akik Kálvin követőiként tetszelegnek, a muzulmánokat is „hit-testvérekként” kezelik és velük párbeszédet folytatnak.

Mert ugyanúgy, ahogyan a gyülekezetben vagy a hívők körében végzett istentiszteletben Őt ünnepelesen imádjuk, elismerjük Istenünknek, és nyilvánosan hódolunk

⁵ Az *Ökumenikus Chartát* 2001. április 22-én írták alá Strasbourgban. A magyarországi egyházak (katolikus, református és evangélikus) 2002. október 1-én külön is aláírták a dokumentumot.

⁶ Ut Unum Sint, *Gondolatok az Ökumenikus Charta irányelveihez*, Kiadja: A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa, 2008, 27. o.

előtte, hasonlóképpen ha a törökökkel vagy a pogányokkal együtt részt veszünk az ő istentiszteletükben [*amely romlott*], az azt jelenti, hogy megvetjük Istent, és így beszenyvezük és átokkal sújtjuk magunkat.

Kálvin abszolút nem képviselné, hogy keresztyénség és iszlám ugyanazt az Istent imádja!

7. „Ha felvállalnék bármiféle reformot, abból nehézségeim adódának.”

Igen, Krisztus követésnek ára van; akár üldözés is lehet. Figyeljünk csak a reformátorra:

Mindannyian ugyanazt a kifogást hozzák fel, kicsik és nagyok, világi és egyházi személyek egyaránt. Ez azonban még annyira sem meghallgatásra méltó [*mint az előzőek*]. „Micsoda? – mondják. Elmenjünk-e mindannyian egy ismeretlen helyre? Vagy kockára tegyük-e életünket?”... Ezzel gyakorlatilag a következőt mondják: „Micsoda? Nem szolgálhatjuk Istent és nem követhetjük az Ő Igéjét anélkül, hogy üldözés ne érne minket?” Ha eszerint szeretnének jó keresztyének lenni, ki kell, hogy találjanak maguknak egy teljesen új Jézus Krisztust.

Ünneplés Kálvin nélkül

Mindezek után talán nem lepünk meg senkit, ha azt mondjuk: van egy olyan érzésünk, hogy Kálvin nem venne részt ezeken az ünnepeken. Tudjuk, hogy ezzel a mondattal csalódást okozunk a szervezőbizottságoknak, de akik igazán ismerik Kálvint, tudják: olyan ember volt, aki biblikus elveit és meggyőződéseit nem áldozta volna fel a népszerűség oltárán. Ha az olvasó figyelmesen tanulmányozza ezeket

a leveleket, talán megérti, miért maradna üresen ezeken a helyeken a neki készített képzeletbeli díszpáholy.

Kálvin nem szeretne volna, hogy őt ünnepeljék. Ezért hagyta meg, hogy jeltelen sírba temessék. Nem lehet rá méltó módon emlékezni anélkül, hogy mindannak, amit képviselt, ne szereznénk érvényt.

Könyvünk mindenkit el kell, hogy gondolkodtasson, aki kálvinistának nevezi, érzi magát. Sajnos ma a protestáns egyházakban sokan élnek ezzel a névvel, de meggyőződésünk, hogy valójában visszaélnék Kálvin nevével. Ő soha nem adná a nevét azokhoz a teológiai irányzatokhoz és gyakorlatokhoz, amelyek ezekben az egyházakban folynak. Hiszen lábbal tiporják mindazt, amiért ő egykor lándzsát tört. Ez különösen igaz a biblikus istentisztelet vonatkozásában.

Végszó Kálvin igazi követőinek

Ki kell végül mondani: biblikus istentiszteletet csak *igaz*, azaz *hitvalló* egyházakban lehet bemutatni. Ott, ahol megvalósul az *igaz egyház* reformátorok által meghatározott három fő ismertetőjele: az Ige *tiszta* hirdetése (*Sola* és *Tota* Scriptura), a sákramentumok *helyes kiszolgáltatása* és az egyházfegyelem *gyakorlása*. Másutt csak hamis egyház és megromlott istentisztelet lehet.

Akinek van füle a hallásra, hallja meg! Akinek van szíve, amely az Úrért buzgólkodik – értse meg! Aki pedig megértette, hogy cselekedni is kellene már valamit, tegye meg! Ez lenne a legszebb tisztelgés ezen az 500 éves évfordulón. Ha nem ezt tesszük, nem Kálvin születését ünnepeljük, hanem Kálvin, illetve az általa képviselt biblikus elvek halálát.

Ez a könyv mindenkit fel fog rázni álmából, mázsás terheket helyezve a vállára. Mi azt reméljük, és azért imádkozunk, hogy Kálvin szigorú érvelése, kéréshetetlen – de biblikus – logikája kényszerítse

állásfoglalásra az olvasót. Kedves olvasó! Ne habozz megadni az Istennek kijáró tiszteletet már itt a földön! Hiszen ha valóban a mennybe készülsz, ott is ezt kell tenned! Vess el tehát minden akadályt, és tiszteld az Urat tisztán!

Bámulatos, hogy milyen sokféle dolog érdeklí az embereket, de mégis van egy pont, melyben mindenki egyetért, az, hogy ebben a lenti világban jól akarja magát érezni. Természetes, hogy mindenkinek megvannak a saját céljai és módszerei, mégis ez a hiábavalóság uralkodik mindenhol, hogy mindenki csak a saját javát és boldogságát keresi ebben a romlott világban. Ez látszik abból is, hogy mennyire lealacsonyodtak az emberek. Teljesen más célból teremtettünk: hogy miközben a világban van dolgunk, Isten mennyei országára vágyakozzunk. Ezért van az, hogy ezt az életet a Szentírás „ösvénynek” vagy „útnak” nevezi. Ezért aki nem akarja magát megfosztani Isten örökkévaló örökségétől, ezzel kezdje: tisztítsa meg magát minden bolond vágytól és elképzeléstől, melyek csak visszafognák és ebben a világban tartanak; hogy Istenhez akarjon menni, és ebben semmi se akadályozhassa őt. Azt mondom, hogy semmi se akadályozhassa, mert létfontosságú, hogy minden világi kötődést, melyek Istentől vonnak el minket, teljesen tépjünk ki szívünkéből, hogy könnyű poggyással utazhassunk azon az úton, melyet vállalnunk kell.

Miskolc, 2009. március

Szőke Imre
Presbiteriánus Misszió

BARÁTI LEVÉL (1540)

Uram és szeretett testvérem!



MIVEL kapcsolatban kérte, hogy írjak Önnek: nehéz tanácsot adni egy keresztyén embernek, hogy hogyan viselkedjen egy olyan helyen, ahol fogságban és szolgaságban él, nem dicsőítheti Istent, és nem élhet Igéjének uralma szerint. Mert a mélységben nem könnyű látni, hogy melyik utat válasszuk. Mégis, mivel a tengerészek kijelölt út nélkül, a csillagokat nézve tudják, merre induljanak a kikötő felé, reménységünk, hogy ha figyelünk az Urunk által adott jó vezetésre, el tudunk indulni abba az irányba, amelyre hív bennünket.

Ezért, ha valaki tanácsomat kéri ebben a dologban, először is figyelmeztetem őt, hogy figyeljen Istenre, és főként féljen, nehogy megbántsa Őt. Mert enélkül az alap nélkül minden Istenre figyelés haszontalanná válik. Isten félelmének tehát annyira meg kell ragadnia és el kell foglalnia szívünket, hogy megutáljuk a világot és minden teremtményt azért, hogy tudjunk Neki engedelmeskedni, és tegyük az Ő akaratát. Ezt azért mondom, mert amikor az emberek barátságát, földi méltóságot és gazdagságot, vagy saját életünket sokra becsüljük, elfordulunk Isten parancsának követésétől, és sok szép kifogásunk lesz, melyekkel megpróbáljuk magunkat hibáinkban védeni.

Mert természetünk nem csupán romlott, hanem vak is. Ezért ha valaki jó tanácsot szeretne ebben a dologban, először is meg kell

tanulnia jobban tisztelnie Istent és az Ő igazságát, mint saját magát és a világi dolgokat.

A szóban forgó dologra térve: mindenki egyetért abban, hogy a keresztyén embernek tisztelnie kell Istent, nemcsak szívében lelki szeretet által, hanem külső bizonyágtétellel is. Mivel az Úr testünket és lelkünket is megváltotta a halálból, mindkettőt megvásárolta, hogy gazdájuk és mesterük legyen. Ezért mivel az ember teste és lelke is szent és Istennek szentelt, mindkettőben az Ő dicsősége kell, hogy felragyogjon, ahogyan Pál mondja (1Kor 6,20).

Éppen ezért csúfolódás azt mondani, hogy „elég, ha az ember szívében dicsőíti Istent, a külső dolgokkal pedig nem kell törődni, mivel azok úgysem tartoznak Istenre”. Azonban ha a szív jó, meg fogja teremni külső gyümölcsseit, ugyanígy Isten igaz szeretete mindig meg fogja teremni nevének külső dicséretét. Erről beszél Pál, amikor a szívbeli hitet összekapcsolja a szájjal való megvallással (Róm 10,9). Mégsem követelem meg mindenkitől a nyilvános bizonyágtételt, mintha minden keresztyénnek szószékre kellene mennie, vagy össze kellene gyűjtenie embereket, hogy elmondják nekik mindazt, amit az Úr az Ő Igéjéből adott nekik. Azt viszont kívánom, hogy a hívő ember olyan módon igyekezzen tudatni másokkal, hogy ő az Úr szolgálója, ahogyan az a Szentírásban le van számunkra írva. Ezenfelül nem írhatjuk elő meghatározott szabályokkal, hogy mindenki mennyit tegyen hite megmutatásáért; mindannyian gondoljuk végig, hogy Isten milyen tudással ajándékozott meg, milyen lehetőségeket ad nekünk, és miközben eredményesek kívánunk lenni, hűségesen igyekezzünk megszentelni az Ő nevét.

És mivel kevés bátorságunk van ebben a dologban, biztassuk magunkat, szidjuk meg közömbösségünket, és mindent megtéve jöjjünk tűzbe, hogy tudjuk tenni kötelességünket. Röviden: nagyobb szük-

ségünk van buzdításra, mint szabályokra. Mert bár Isten általában tanításán keresztül megmutatja nekünk, hogy mit kell tennünk, amikor a cselekvéshez érünk, könnyen elfordulunk, ha nem örködünk szorgalmasan, és magunkat komolyan nem szorítjuk és kényszerítjük kötelességünk cselekvésére. Ezért sohasem szabad feladnunk, amíg el nem jutunk arra a pontra, amikor egyetlen lehetőséget sem hagyunk ki Isten dicsőítésére. Ez legyen életünk legfőbb törekvése!

Ettől függetlenül bizonyosan vannak dolgok, melyeket az embernek kerülnie kell, hogy bizonyágot tudjon tenni keresztyén hitéről – ami viszont Isten minden gyermekének feladata. Nem szabad részt vennie semmilyen istentelen szertartásban. Mivel az Isten által létrehozott szertartásokon az Ő szolgálatában és nevének tiszteletében veszünk részt (általuk bizonyágot teszünk, hogy az Ő szolgálói vagyunk), hasonlóképpen, aki olyan szertartásokon vesz részt, melyek az Ő dicsőítésével ellentétesek (melyekben bálványimádás és gonosz babonások vannak), megfertőzi Isten nevét, és magát is beszennyezi. Erről beszél az Úr, amikor azt mondja, hogy szolgálói dicséretet fognak neki énekelni, meghajtják térdüket az Ő felsége előtt, templomában imádják Őt, és csak neki hódolnak. Ezzel ellentétben nem fogják meghajtani térdüket a Baálnak, nem fogják megcsókolni a bálványszobrokat, imádván őket, és nem fognak idegen istenre esküdni. Ezekkel az Igékkel azt jelképezi, hogy szolgálói nem csupán lelkiismeretükben őrzik meg magukat tisztán, hanem külsőleg is. Nem tesznek semmit, ami az Ő tisztelete ellen szól. Ebben senki sem kételkedhet.

Nehéz megállapítani, hogy a keresztyén ember mely dolgokkal fertőzi meg magát, és miket tehet anélkül, hogy vétkezne. Egy határozott különbséget viszont már jó, ha az elején látunk: vannak olyan dolgok, melyek egy kis hibával kezdődnek, sőt, még az is lehet, hogy jó forrásból származnak, de később valamiképpen elromlanak. Más

dolgokat viszont már az elejétől kezdve az ördög sugall, hogy elfordítsa Istentől az embereket. Olyan dolgok is vannak, melyek annyira megromlottak, hogy esetükben egyértelmű bálványimádásról van szó.

Az első csoportba tartoznak a templomi és hagyományos gyertyák, melyeket régen az úrvacsora alatt az oltárra helyeztek. Talán akik elkezdték ezt a gyakorlatot, azok nem voltak elég bölcsek, mivel ezzel mintegy visszahoztak valamit a júdaizmusból a keresztyénségbe. Ettől függetlenül, mivel nem volt káros megjegyzésük ezzel kapcsolatban, és mivel ez a gyakorlat csupán egy könnyelmű és téves jóindulatból fakadt – az emberek áhítatát próbálta segíteni –, ezt nem kell feltétlenül bálványimádásnak tartanunk. Tény, hogy amennyiben rajtunk áll, ne támogassuk ezt a balgaságot. Mégis, bár várjuk ennek kijavítását, eltűrhetjük anélkül, hogy az sértené lelkiismeretünket.

Ezért a hívő ember részt vehet ezeken a ceremóniákon, amennyire az szükséges. Ha anélkül távol maradhat, hogy az sértene bárkit, akkor hagyja el: jelentse ki szabadsággal, hogy nem tetszenek neki.

Ettől függetlenül ez a különbségtétel nem annyira egyértelmű, hogy határozott álláspontunk lehetne a dologban. A pápa zsarnoksága alatt álló országoknak sok olyan ceremóniájuk van, melyek kezdetben megalapozottnak tűntek, de most már teljesen romlottak és gonoszak. Ebben a tekintetben őrizkedjünk az Istennel össze nem egyeztethető dolgoktól, és mindenekfelett ne vonjuk bele a tudatlanokat abba, amit Isten nekünk rossznak nyilvánított. Mert ha még alapvetően semleges dolgokról is van szó, nem szabad őket rossz célra használnunk, hogy Istent meggyalázzuk, vagy felebarátunknak rossz példát mutassunk.

A dolog lényege az, hogy bizonyosak legyünk benne: amikor eljön a vasárnap és az emberek egybegyülekeznek, a hívő ember

elmehe-e² a közösségbe misére, hogy kifejezze: részt akar venni a gyülekezeti közösségben. Sok szent életű és igaz tanításban részesült jó ember nemcsak úgy gondolja, hogy elmehe, hanem szerintük el is kell mennie. Nézetüket meg is tudják indokolni, vagy legalábbis meg tudják magyarázni. Azt mondják, hogy az ilyen emberi közösség nem más, mint egy egyház, melytől az embernek saját akaratából nem szabad magát elkülönítenie.

Erre a nézetre azonban azt válaszolhatjuk, hogy az egyházat többféleképpen is lehet értelmezni. Természetesen tudom, hogy a pápa zsarnokságának uralma alatt levő országokban is megtalálható az egyetemes egyház. Ahogy Pál mondja: Isten kegyelme sohasem fog eltávozni a zsidóktól, mert egyszer befogadta őket megszeghetetlen szövetségébe: tehát mi is mondhatjuk, hogy kegyelmének hatalma örökké megmarad azokon a népeken, melyeket Isten egyszer már megvilágosított az Ő evangéliuma által.

Ráadásul megvan náluk a keresztség, ami az Istennel való szövetség jele, és ez a keresztség nem lehet hiábavaló. És bár a legtöbb, sőt szinte minden ember elbukott a bálványimádásban, ettől függetlenül háládatlanságuk nem akadályozhatja meg, hogy Isten kegyelme véghezvigye az Ő munkáját. Ebből az következik, hogy Istennek mindig meg voltak az Ő kiválasztottai, mint ahogyan most is megvannak, akiknek üdvösségét a keresztség valóságosan elpecsételi és igazolja. És mivel a keresztség az egyház egyik sákramentuma, az Úr úgy rendelte, hogy megmaradjon, hogy ahol az Ő nevét segítségül hívják és valamiféle egyházi szolgálat folyik, ott az egyház teljes egészében ne pusztuljon el.

Másfelől nem gondolom, hogy ott olyan egyház van, mint amelyet az Úr a Szentírásban előír. Az Úr Jézus valóban azt tanította, hogy engedelmeskedjünk az Ő egyházának. Azonban azért van ez

így, mert az egyház az igazság oszlopa és alapja. A pápista egyház viszont hibák és tévtanítások hordozója, és azon munkálkodik, hogy felforgassa Isten Igéjét. Ráadásul ahelyett, hogy megtartanák Isten szent rendeléseit, utálatosságokkal vannak tele. Ennélfogva azt gondolom, hogy olyan egyházzal van dolgunk, amely az ókori izráelitáknál is volt, miután megromlottak. Tehát nem értek egyet azzal, hogy aki teljesen elveti az ilyen népet, vagy azzal, hogy kivonulva ebből a közösségből, kiátkozza azt. Mégsem tudok sokat mondani amellett, hogy teljesen vállaljunk közösséget a fejekkel, amelyek ragadozó farkasok és az egyház tönkrevetői, és a gonosz tagokkal abban, ami egyértelműen gonosz.

Azok, akik megengedik a hívő embernek, hogy eljárjon misére a pápistákkal, egy más okkal indokolják meg ezt. Azt mondják, hogy a mise az úrvacsorát követi, bár meglehetősen szennyes és romlott módon. Azonban azt nem tagadják, hogy ott számtalan szentségtörést és utálatosságot követnek el, melyeket az igaz szívűek meg kell, hogy vessenek. Az emberek mégis elnézik ezt, hiszen – mondják – ha nem tud részt venni a tisztán kiszolgáltatót úrvacsorában, ne vesse el a csökevényes részt, amelyben részt vehet, bármennyire is sok hibát találunk benne.

Ami engem illet, egyértelmű dilemmát látok ebben. Véleményem szerint a pápista mise teljes utálatosság, amelyet ugyanúgy a vacsora név mögé rejtettek, ahogyan az ördög is a világosság angyalának tettei magát. Mivel az tény, hogy az úrvacsora misztériumát megszentelentítik és semmivé alacsonyítják, nem tudom, hogy mi hogyan élhetünk vele az igazi úrvacsora helyett.

Azt állítják, hogy az Istent féltő ember csak azért megy oda, hogy a keresztyénekkal együtt részt vegyen az imádkozásban, Isten segítségével hívásában, és tisztelje Istent azáltal, hogy megtartja sákramentumát,

miközben szívében megveti az ott végzett istenkáromlást, mivel nyíltan nem bírálhatja azokat.

Ez azonban nem tűnik számomra szilárd érvelésnek. Ahogyan a próféta mondja: „Nem mutatok be nekik vérrel kevert italáldozatot, még nevüket sem veszem ajkamra” (Zsolt 16,4). Kétségtelen, hogy a mise nem más, mint az Isten templomában felállított bálvány. Ezért aki látogatja a misét, példát ad az egyszerű és tudatlan számára, hogy ő a misét jó dolognak tartja – ezért bűnös Isten előtt, mert tönkretesz valakit, akit ilyen módon³ félrevezetett. Mégis, mivel sokak szerint én túlságosan szigorú vagyok, arra intem a hívő embereket, hogy jól gondolják végig a dolgot. Saját lelkiismeretem szerint nem látom, hogyan lehetne ezt megkerülni. Én azért vagyok ezen a véleményen, mert számomra túlságosan egyértelmű ahhoz, hogy azt cáfolni vagy elutasítani lehessen.

Azért, hogy ezt könnyebben láthassuk, hadd összegezzem a dolgot illető tanácsomat. Először is, Isten minden szolgája vitathatatlanul nem csupán azt kívánja a hívő embertől, hogy tisztaságban és ártatlanságban szeresse és tisztelje Istent, hanem hogy külsőleg is látható módon tegyen bizonyosságot arról a szeretetről és tiszteletről, hogy belsőleg hordozza Őt. Ez a bizonyoságtétel két részből áll: a szájjal való megvallásból, és a külső istentiszteletből vagy ceremóniákból.

Ami a hitünk szájjal való megvallását illeti, ebben nem állíthatunk fel pontos szabályokat. Sokkal inkább, ahogyan arra elhívásunk lehetőséget ad és módunk van rá, mindegyikünk saját helyén legyen hasznos és tegye kötelességét, hogy Isten neve megszentelődjön minden szaván keresztül. Ne színlelje, vagy tettesse, hogy egyetért a gonosz tanításokkal vagy olyan dolgokkal, melyek lealacsonyítják Isten tiszteletét. Tartsák különösen is fontosnak, hogy Isten félelmében és Igéje igazságában helyesen oktassák és vezessék családjukat, mert amikor

Isten minket mások fölé helyez, azért teszi, hogy úgy igazgassuk őket, hogy felismerjük: Ő a legfelsőbb Úr.

Ami a második pontot illeti, bizonyos, hogy minden ceremónia, amely egyértelmű bálványimádás, ellentétes a keresztyén ember hitvallásával. Ezért aki leborul képek előtt, imádja a szentek ereklyéit, zarándokútra megy, bálványok előtt gyertyát hordoz, misét vagy búcsúcédulát vásárol – ezek a dolgok mind gonosz és helytelen dolgok Isten előtt. Ugyanígy távol kell tartanunk magunkat minden olyan ceremóniától, amelyek a babonasághoz és tévelygésekhez kapcsolódnak, pl. a halottak számára rendezett istentiszteleten való részvétel, miséken való részvétel, körmeneteken és istentiszteleteken való részvétel, melyeket a szentek tiszteletére rendeznek, és ma is gyakorolnak. Ezek a helyeken csak pogány és tisztátalan dolgok történnek. Ott Isten Igéje eltűnik; az elmondott imádságok nemcsak bolondságok és nem helyénvalóak, hanem tele vannak istenkáromlással – és hiányzik belőlük mindaz, ami az ókori egyház hitelességével igazolható lenne, mivel teljesen felforgatták és lerombolták mindazt, amit az atyák a múltban szent módon felállítottak és megtartottak. Ezek közé kell sorolnunk a testvériségeket [*a szerzetesrendeket*], a szenteltvizet és az egyéni miséket.

Már csak a templomi mise és a vasárnapi imádságok maradtak, amelyben részt kell vennie annak, aki a pápista egyházzal közösségben akar lenni. Ahogy mondtam, vannak, akik megengedik, sőt egyetértenek azzal, hogy az, aki ilyen helyen él, vasárnap látogassa a másokkal való közösséget és imádkozást, mivel ezen a napon az emberek Istent hívják segítségül, és az imádságok nagy része jobb és szentebb, mint más napon, mert az ősi egyházból származnak. És mivel nem élvezheti az úrvacsorát változtatások nélkül, helyesen megtartva, megengedik neki, hogy ott legyen a templomban bemuta-

tott misén. Mégis előírnak neki két dolgot. Amikor elmegy a misére, mivel nem javíthatja ki az ott történő szabálytalanságokat és utálatosságokat, imádkozzon rendszeresen az Úrhoz, hogy kegyelmesen tegye rendbe az ott történeteket. Aztán, amikor alkalma nyílik rá, mutassa meg az ilyen ember minden igyekezetével, hogy egyáltalán nem örül az ott található bálványimádásnak és babonaságnak, és hogy nem ért egyet azokkal a dolgokkal, amelyek ellentmondanak a Szentírásnak. Sőt, kérje Istent, hogy hadd szolgálhassa Őt tisztán, megtartva az Ő szent rendelkezéseit.

Ami engem illet, először is azt kívánom, hogy a hívő ember ne veszen meg semmit, ami Istenének tiszteletére szolgál. Ezért ha vannak ott jó és szent előírások, örülnék, ha megtartaná azokat, de anélkül, hogy beszenyenezné magát bármilyen gonosz dologgal. Azonban nem látom, hogy hogyan lehetne elválasztani az ördögnek a misében levő utálatosságait attól a kevéstől, ami Istenből és Jézus Krisztusból maradt benne. Nem tudom, mit mondjak erről, kivéve, hogy az Istennek szentelt templomot sehogyan sem szabad megszenteltelenítenünk semmivel, ami tisztátalan.

És mégis, nem vagyok olyan szélsőségesen szigorú, hogy elítéljem azokat a keresztyéneket, akik nem hagyják el országukat, amikor ebben a szolgaságban tartják őket fogva, mintha már teljesen lemondtam volna az ő üdvösségükről. De Isten nevében intem őket és tanácsolom nekik, hogy legalább gyakran gondolják végig dolgaikat, vizsgálják meg lelkiismeretüket, és valósággal ismerjék föl, mennyi hiányzik belőlük ahhoz, hogy kötelességüket teljesíteni tudják: úgy szolgálják Istent, ahogyan azt kell. Így, ha látják, hogy milyen nyomorúságot jelent ilyen fogságban élni, nyögjenek és sóhajtozzanak, és kérjék Istent, hogy szabadítsa meg őket belőle, hiszen egyedül Ő fordíthatja jobbra a helyzetet.

Ennek a tudása indítsa őket arra, hogy imádkozzanak Istenhez, hogy kegyelmesen állítsa helyre az Ő szegény egyházát, hogy a nép a tiszta dicsőítés áldozatát tudja felajánlani a már elrendelt rend szerint. Hasonlóképpen indítsa őket arra, hogy gondolkozzanak azon, hogy hogyan kerülhetnének ki ebből a szennyből; hogy ne kísértsék meg Isten türelmét azáltal, hogy tudatosan ott maradnak, ahol nem engedik, hogy teljesen tisztán tiszteljék Őt.

Isten sérelmére történik, ha valakit arra kényszerítenek, hogy idegen isteneket imádjon. Ezért akik így tesznek, ne súlyosbítsák bűnüket, és ne is keressenek kifogást, vigasztalást és hízélgést a gyengeségük miatt. Inkább gondoljanak gyakran nyomorúságukra és elkövetett vétkükre, hogy annál inkább vágyjanak az orvosságra, és keressék is, hogy hogyan juthatnak hozzá.

Amikor az ember alázatosan ragaszkodik Istenhez, Ő nem hagyja el őt, sőt vagy megadja neki a kimenekedést, vagy pedig kegyelme és irgalma által megtartja Őt. Így azért imádkozom, hogy kegyelméből szabadítson meg minket testi bölcsességünktől és minden vágyainktól, hogy egyszerűségben és helyes engedelmességben tudjuk követni az Ő tanítását, minden szavunkkal és tettünkkel dicsőítsük Őt, adjuk meg a neki járó tiszteletet, nem csupán lelkünkben, hanem testünkben is. Azért is imádkozom, hogy szent gondoskodása által őrizzen meg titeket.

Strasbourg, 1540. szeptember 12.

II

RÖVID TANULMÁNY (1543)

*Arról, hogy mit tegyen a hívő ember,
ha pápisták között él, és ismeri az evangélium igazságát*



OKAN gyakran felteszik nekem a kérdést, hogy hogyan viselkedjenek a pápisták között, ahol nem tudják Istent tisztán imádni, és ahol mindenkinek kötelező Isten Igéjével ellentétes, babonákkal teljes ceremóniákat követnie. Persze nem nehéz erre a kérdésre válaszolni, és ha szívükből elszántan, egészen, kérdések nélkül követni akarják mindazt, amit Isten mond nekik, akkor egyszerűen csak el kellene nekik mondanom, amit gondolok. De nem értem, miért van az, hogy a legtöbb ember, aki bár megértette, hogy egy bizonyos dolog nem kedves Isten előtt, ettől függetlenül jogot érez arra, hogy megvédje azt. Legalább száz emberrel találkoztam, akik tanácsot kértek tőlem ebben a dologban, ahogyan Bálám is tanácsot kért Istentől, amikor Bálák király elé ment (4Móz 22). Tudta jól, hogy Isten akaratával ellentétes volt, hogy elinduljon az úton, mégsem hiányzott belőle a készlet, hogy Istentől engedélyt kérjen. Hasonlóképpen ezek az emberek, akik lelkiismereti meggyőződéssel vallják, hogy helytelen leborulni bálványok előtt, megkérdézik: mit tegyenek – nem azért, hogy Isten iránti ragaszkodásukat alárendeljék az Ő Igéjének, hanem hogy szabad gyeplőt kapjanak –, és amikor szerintük való választ kapnak, hízeleghessenek

maguknak azzal, hogy megmaradnak bűnükben. Röviden, ahogyan Ezékiel próféta mondja: párnákat keresnek, melyeken el tudják altatni lelkiismeretüket, és keresnek valakit, aki elhiteti velük, hogy élnek, miközben halottak.

Azonban mivel az a feladatunk, hogy tiszta bizonyosságot tegyünk az igazságról, nem tudom elhallgatni és megállni, hogy el ne mondjam, amit gondolok a dolgokról, még ha ezt is kéri tőlem, mert ezeket hasznos tudnunk. A probléma abból fakad, hogy jobban szeretnénk azt, hogy a világ jó véleménnyel legyen rólunk, mint hogy Isten előtt kedvesek legyünk, ezért minden hívőt figyelmeztetek az Úr Jézus nevében, hogy kényszerítse érzéseit, hogy engedelmeskedjék az Úr akaratának.

Elismerem, nehéz, ha valakit testének és javainak elvesztése fenyeget, ha mindenki más haragja felkel ellene, ha mindenki megveti és lenézi őt, ha el kell hagynia azt a földet, ahol kényelmesen élhetne, és el kell költöznie egy idegen országba, mint egy elveszett ember. Mégis micsoda a Jézus Krisztus iskolájában megtanulandó első lecke, ha nem az, hogy meg kell tagadnunk magunkat? Ha vannak olyanok, akik annyira erőtlenek, hogy nem tudják megítélni a „menj” szó alapján, hogy mit kell tenniük, legalább arra kérem őket, hogy ne hízelegjenek maguknak, ne keressenek kibúvókat és haszontalan kifogásokat, amik mögé elbújhatnak. Ezzel csak gazdájukat hagyják figyelmen kívül.⁴ Ezek a kifogások nem mentik meg őket Isten ítéletétől. Sőt, látjuk, hogy ez romlásuk kezdete, illetve úgymond első része, akik elidegenedtek Isten kegyelmétől, bár ők igazán tisztelni akarják Istent,⁵ nem voltak bátrak nyíltan elmondani magukról, hogy ők Isten szolgálói, bár azt akarták, hogy igaznak és feddhetetlennek tartsák őket, pedig eközben számtalan bálványimádással⁶ beszennyezték magukat. Aztán később látva, hogy így még mindig nem tudják elkerülni a gyanút,

azt gondolták, kötelességüket teljesítik, amikor teljesen elrejtették keresztyén voltukat, és egyetlen szót sem szóltak Istenről,⁷ kivéve amikor közeli barátaikkal és családtagjaikkal voltak együtt egy zárt szobában. Eközben hagyták, hogy mások Isten igazságát gyalázzák és tiszteletlenül viselkedjenek Jézus Krisztussal szemben – nemcsak hogy nem mondtak semmit ellene, hanem még el is játszották, hogy egyetértenek vele, mivel csak az érdekelte őket, hogy senki meg ne tudja, hogy ők keresztyének.

Végül mi történt ezekkel az emberekkel, akik saját testi bölcsességük szerint, mondhatni gonosz ravaszsággal próbálták meg becsapni Istent és a világot? Isten engedte, hogy sötét mélységbe essenek, és elvette tőlük a korábban nekik adott értelmüket. Végül az ördög megszállta őket, felbujtotta őket az evangélium ellen,⁸ és rávette őket, hogy ádázan és dühvel üldözzék azt a tanítást, melyről korábban tudták, hogy Istentől származik.

Teljesen jogos, hogy büntetés éri azt az embert, aki az Istenről szóló igazságot hazugságnak nyilvánítja azért, hogy igazolja magát az ő bűnében. Ezért viszont, még ha gyengeségünk vissza is tart minket attól, hogy teljesítsük kötelességünket, határozzuk el, hogy Istennek akarjuk adni a dicsőséget; valljuk meg neki nyomorúságunkat, ne pusztítsuk el és kárhoztassuk magunkat azzal, hogy vergődünk és hiábavaló kifogásokat keresünk. Tartsuk Isten büntetését figyelmeztetésnek, hogy megtanuljunk az Ő félelmében járni.

Akkor mit tegyünk? Először is, ne saját mércénk szerint mérjük Isten iránti kötelességünket, mivel így sohasem fogjuk megismerni az igazságot. Aztán ne magunkkal törődjünk, ne azt keressük, ami nekünk a test szerint előnyös. Harmadszor, ne fogadjunk el értelmünkől javaslatokat, hogyan menekülhetünk meg a veszélyektől. vagy bajoktól. Inkább bízunk Isten gondviselésében, ne kételked-

jünk abban, hogy Ő még ezer halál között is meg tud minket őrizni, ha arról van szó. Mindeközben nem lesz szükségünk arra, hogy hosszú tanácsokra figyeljünk, egyik vagy másik oldal mellett érveljünk ahhoz, hogy kiderüljön: akkor is engedelmeskedjünk-e Istennek a bajok között, ha elveszítjük javainkat és életünk is veszélybe kerül, vagy az emberek is rossz véleménnyel vannak rólunk, miközben Istennek kívánunk tetszeni. De mivel a miénk az Ő parancsa⁹, azonnal, kételkedés nélkül követjük Őt, mint a biztos utat, rábízunk jövőnket, átadjuk magunkat szent gondviselésének. Ebben a dologban csak így tudunk helyesen cselekedni.

Hadd mondjam el én is azt a szép példát, melyet Ágoston is leírt, és amely felrázhat minket, és biztatást adhat, hogy tegyük mi is ezt. Miután Cipriánust halálra ítélték azért, mert nem volt hajlandó a bálványoknak áldozatot bemutatni, azt javasolták neki, hogy mentse meg életét, és mégis egyezzen bele az áldozat bemutatásába. Még a bíró is, aki meg akarta őt menteni, erősen buzdította, hogy tegye meg, és kérte őt, hogy gondolja végig. Erre röviden annyit felelt, hogy ilyen szent dologban a mérlegelésnek nincs helye. Gondoljuk meg, hogy milyen helyzetben volt Cipriánus. Láta, hogy halál vár rá, de mivel határozottan követni akarta Isten parancsát, emiatt egy cseppet sem tétovázott, nem ingadozott, és nem is tért el attól. Rendíthetetlen¹⁰ maradt ebben a dologban: amit Isten elrendelt számunkra, annak a szívünkben már eldőlt, nem pedig átgondolásra váró dolognak kell lennie.

Ennélfogva emlékezetünkbe kellene vésnünk a mondást, mely szerint nem szabad azon gondolkoznunk, hogy megtegyük-e azt, amit Isten mondott, mintha Vele egyenrangúak lennénk.¹¹ Ha elhatározzuk, hogy saját magunktól kérünk tanácsot és elfordulunk az Ő Igéjétől, joggal várhatjuk az Ézsaiás próféta által mondott átko-

kat (30,1kk) azokra, akik nem ismerik el az Ő Lelkének hatalmát tanácsaik felett, és akik nem kérdezik az Ő száját, hogy az vezesse őket.

Ami pedig a jelen kérdést illeti, vizsgáljuk meg, hogy az Úr olyan-nyira kijelentette-e akarát nekünk, hogy ha elfogadjuk az Ő Igéjét, bizonyosak lehetünk abban, hogy mit kell tennünk. Ezen a ponton vessük el azt az embert [*annak az embernek az esetét*], aki még mindig visszafelesel: elmegy vitázni Istennel szemben, hogy kiderüljön: igaz-e lesz-e egy ilyen erős ellenféllel szemben is – meglátja, hogy rossz ügyért munkálkodik.

Először is ne felejtjük el, hogy amikor először belépünk Jézus Krisztus iskolájába, Ő mindannyiunk elé a következő leckét adja: ha szégyelljük Őt az emberek előtt, Ő is szégyellni fog minket, amikor hatalmasan megjelenik Isten angyalaival (Lk 9,26). Lássuk meg, hogy Urunknak nagyon nem tetszik, ha csak titokban, a szívünkben ismerjük el Őt. Ehelyett szigorúan megkívánja, hogy látható módon valljuk meg az emberek előtt, hogy Hozzá tartozunk. Csak akkor ismer el minket az Ő országához tartozónak, ha megfelelünk ennek a feltételnek. És ezen ne csodálkozzunk, mert nem lehet, hogy ne legyen igaz, amit Pál mond: szívvel hiszünk, hogy megigazuljunk, és szánkkal teszünk vallást, hogy üdvözüljünk (Róm 10,10). Ez azt jelenti, hogy Isten előtt nincs olyan igaz hit, amely nem vallja meg Őt az emberek előtt. Röviden, Urunk mindannyiunkat arra hív, hogy valljuk meg az Ő nevét. Aki ettől húzódozik, az keressen magának más urat.

Jogos a kérdés, hogy akkor mindenkinek nyilvánosan meg kell-e vallania [*bíró voltát*] ahhoz, hogy teljesítse a kötelességét. Nem erről van szó. Mivel az Ige nyilvános hirdetése különleges feladat, nem szükséges, de még csak nem is hasznos vagy ajánlatos, hogy mindenki erre

[*azaz a nyilvános igehirdetés munkájára*] kényszerítse magát. Így nem gondolom, hogy mindenkinek szószékről kellene bizonyítania keresztyén hite valóságát, vagy hogy az utcán kellene hirdetnie, mondjuk trombitaszóval. Azonban mindenki gondolkozzon el azon, hogy saját hivatásán keresztül hogyan tudja Istent dicsőíteni. Mivel Urunk nem határozta meg sem azt, hogy mikor, sem azt, hogy hol, sem azt, hogy hogyan, sem pedig azt, hogy milyen mértékben tegyünk róla vallást, nem tehetjük törvényszerűvé ezeket. Azonban mindenki a maga helyén munkálkodjék ezen, hűségesen, lehetőségei szerint, mindig figyelembe véve vagyónát [*azaz szociális helyzetét*], és az Istentől kapott kegyelem mértékét. És mivel ha nincs sarkantyú, amely sarkall és ösztönöz minket, magunktól lusták és közömbösek vagyunk, vessük a következő szép Igét a szívünkbe: legyünk készen mindenkor számot adni mindenkinek, aki számon kéri tőlünk a bennünk élő reménységet (1Pét 3,15). Hasonlóan szól a következő szakasz, mely szerint minden hívőnek feladata, hogy kézen fogja felebarátját, és hívja: „Jöjjetek, menjünk föl az Úr hegyére, Jákób Istenének házához! Tanítson minket útjaira, hogy az Ő ösvényein járjunk.”¹² (Ézs 2,3; Mik 4,2)

Láthatjuk, hogy olyan buzgóságnak kell lennie bennünk, amely Isten uralkodását dicsőíti és felebarátainkat is erre tanítja, hogy tegyünk meg mindent ezért, és teljes erőnkkel igyekezzünk erre. De mivel pontosan nincsen megszabva, hogy milyen mértékben és milyen messzire menjünk el, mindenkinek saját felelőssége, hogy imádkozzon az Úrhoz, hogy vezesse őt igaz körültekintésben, hogy megítélhesse, mi lesz a helyes. Azután saját képessége és bölcsessége szerint keresse a lehetőségeket és alkalmakat, amikor teljesítheti [*kötelességét*].

Bárhogyan is, Jézus Krisztus utánzása legyen a célunk. Azt olvassuk róla, hogy az Úr házáért érzett buzgóság emésztette Őt. (Zsolt

69,9; Jn 2,17) Annyira vágyott arra, hogy tanítsa és megtartsa Isten egyházát, hogy az mintegy égő tűz volt az Ő szívében, amely sohasem engedte Őt pihenni. Másfelől figyeljük meg, mit mondanak¹³ azokról, akik nem merik megvallani Jézus Krisztust, amikor már hisznek benne. „Többre becsülték az emberektől nyert dicsőséget, mint az Isten dicsőségét.” (Jn 12,43) Milyen szomorú és téves döntés az, ha az embereket Istennél jobban szeretjük! Ezért őrizzük meg magunkat ettől az ítélettől.

Jelen tanulmányunkban viszont igazából azt szeretnénk megvizsgálni, hogy az evangélium igazságát jól ismerő keresztyén ember megbotránkoztatja-e Istent, amikor pápisták között van, másokkal együtt elmeget misére és más hasonló ceremóniákra.¹⁴ És hogy elkerüljem néhány ember akadékoskodását, hadd mondjam, hogy itt nem arról van szó, hogy nehéz megállapítani, helytelen-e a titkolózás, hanem hogy az helytelen-e, ha színleljük [*azaz imitáljuk*] és tettetjük az igazságot. A titkolózás azt jelenti, hogy az igazságot folyamatosan elnyomjuk szívünkben. A színlelés több ennél: meghamisítunk valamit, ami nincs úgy. Röviden, ami szóban a hazugság, tettekben az a színlelés.

Hogy bemutassam, mit jelent ez, tudnunk kell, hogy Istennek kétféle tisztelettel tartozunk – a szív lelki szolgálatával és a külső istentisztelettel – ennek a másik oldala, hogy hasonlóképpen kétféle bálványimádás létezik. Először, amikor hazug képzeletével az ember megrontja és elferdíti az egyetlen Isten lelki szolgálatát.¹⁵ A másik fajta az, amikor egy teremtménynek, például egy képnek adja az egyedül Istennek járó tiszteletet.

Kezdjük az Isten iránti kötelességünkkel, amellyel illő módon szolgálhatjuk Őt. Elegendő-e, ha mindenki elfogadta Istent Megváltójaként életében, és csak titokban dicsőíti Őt? Ő ennél többet kíván:

azt mondja, hogy testünkben és lelkünkben egyaránt hordoznunk kell Őt.¹⁶ Meg is indokolja ezt: mind a kettő az övé. Még ha nem is lenne ez a parancsunk, a parancs értelme [*belyessége*] egyértelmű. Mivel testünket Jézus Krisztus az Ő drága vérével vásárolta meg, miért szennyeznénk azt be egy bálvány előtt? Mivel testünk a Szentlélek temploma, micsoda szörnyűség lenne, ha ilyen szentségtöréssel fertőznénk meg! Mivel a halhatatlanság koronája vár rá és részesül majd Isten dicsőségében, vajon helyes-e, ha ilyen szeméttel megrontjuk és beszennyezzük? Tanuljuk meg, hogy ahogyan lelkünk szent Isten előtt, testünket hasonlóképpen őrizzük meg az Ő tiszteletére. Pál is ezt a gondolatmenetet követi, amikor megfeddi a bujálkodást: mivel testünk Krisztus tagja, vajon helyes-e, ha egy parázna nő tagjaivá tesszük (1Kor 6,15)? Így mondhatjuk mi is: mivel testünk Krisztus tagja, vajon kiszakítsuk-e a vele való közösségből¹⁷ azáltal, hogy beszennyezzük, amikor leborulunk a bálványok előtt?

Éppen ezért Megváltónk a következő jelet teszi szolgálaira, amikor róluk beszél: nem hajtották meg térdüket a Baálnak, és nem csókolták meg a kezét (1Kir 19,18; Róm 11,4). Mondhatta volna azt is, hogy nem szennyezték be magukat hamis babonassággal, és nem tartották Baált Istennek, de mivel azt akarta megmutatni, hogy ez nem minden, azt mondja, hogy nem tisztelték őt¹⁸ külső mozdulataikban. Nem az derül ki ebből a leírásból, hogy mi is így tartózkodjunk ettől a beszennyeződéstől, ha népéhez akarunk tartozni? Ezt mondja Ézsaiás keresztyél is: „...én vagyok az Isten, nincs más! Magamra esküdtem, igazság jött ki számon, szavam megmásíthatatlan: Elöttem hajol meg minden térd, rám esküszik minden nyelv.” (Ézs 45,23) Ezekkel a szavakkal kijelenti, hogy csak azt tartja illő istentiszteletnek, ha minden dicsőséget neki adunk, még külső cselekedeteink által is; ha testünk és lelkünk együtt imádja Őt.

Most, hogy feloldottuk ezt az ellenmondást, nézzük: nem vesz-e el az Ő méltóságából, ha letérdelünk egy kép előtt? Mit akarunk még? Nem elég nekünk a határozott parancs, mely tiltja a képek tiszteletét (2Móz 20,5; 3Móz 26,1)? A szó, amelyet az Úr használ ezeken a helyeken nem csupán azt jelenti, hogy nem szabad az Ő dicsőségét nekik adnunk babonás és elferdült ceremóniák által, hanem a nekik adott bármilyen tisztelet is beletartozik, bármilyen céllal is történik az.

Komolytalan kifogás, és csak súlyosbítja a bűnt az, hogy „Istennek elegendő a szív”. Ennek az ellentétjét láthatjuk: a bálványimádás babonáságból származik, és csak úgy végezhetjük, ha benne van a szívünk is [*a babonáságban*]. Mert még ha a bálványimádás színlelése közben titokban ki is gúnyolja az ember a bálványt, ettől függetlenül vétkes abban, hogy az Istennek járó tiszteletet teremtménynek adta. Mégis, hogy megszabaduljunk a babonáságtól,¹⁹ kérdezem: „Mit tud valaki ezzel kapcsolatban színlelni [*kifogásként felhozni*]”? Tagadja, hogy vétkezik, mivel szándéka nem gonosz. „Függetlenül attól, hogy mások mit csinálnak – mondja –, az élő Istent dicsérem a szívemben. Tudom, hogy szentségtörés és utálatosság, ha valaki egy képhez fordul, azt keresi, attól vár segítséget vagy annak hódol. Ezért én Istenhez fordulok, bármennyire is úgy tűnik, hogy valójában egy képet imádok.”

Ezt a megközelítést²⁰ választották a korinthusiak,²¹ amikor Pál megfeddte őket ezért a bűnért. Látogatták a bálványok tiszteletére tervezett ünnepségeket, és a többiekkel együtt ettek az áldozatokból. Ezt ők babonáságból tették? Nem. Pál maga hozza fel ezt a mentséget a védelmükben: tudjuk, hogy a bálvány semmi²², bármilyen hazug elképzelése is van róla a világnak; és tudjuk, hogy csak egyetlen Isten van, és egyetlen Megváltó: Jézus Krisztus (1Kor 8,1kk). De

meg is áll-e ezen a ponton? Éppen ellenkezőleg: azt válaszolja nekik, hogy bár a bálványok semmik, az áldozati ételt evők példája esetleg bálványimádásra vesz rá másokat.²³ Azt mondja: „Mert ha valaki meglát téged, akinek ismereted van, amint a bálványtemplomban asztalnál ülsz, vajon nem fog-e erőtlén lelkiismerete felbátorodni arra, hogy ő is megegye a bálványáldozati húst [*azaz hogy valaminek tartsa a bálványt*]?” De ha²⁴ jó²⁵ értelemmel rendelkezel a szívedben, akkor akiért Krisztus meghalt, az elveszen-e amiatt, mert jelentőséget tulajdonít az ismeretednek? Eszerint viszont Pál nem utasítja-e el sokak mai mentegetőzését²⁶ is?

Erről később még élesebben beszél, amikor azt mondja, hogy ahogyan az is megszentelődik, aki részt vesz az Istennek ajánlott áldozatokban, hasonlóképpen aki részt vesz az ilyen gonosz és szennyes cselekedetekben,²⁷ az megfertőződik általuk. Később hozzáteszi, hogy könnyelmű állítás, hogy a kép semmi, és nem is tehet semmit. Bizonyosak lehetünk abban, hogy mivel a pogányok az ördögnek áldoznak, aki velük együtt részt vesz ebben a dologban, az szintén az ördögnek adja át magát.

Éppen ezért senki sem lehet részese az Úr asztalának és az ördögnek, és nem is ihat az Úr poharából, hogy aztán majd összekeverje azt az ördögével (1Kor 10,21). Aki veszi az egyiket, az egyben elveti a másikat. És valóban: ha Dániel társai okosak voltak és megmenekültek, bolondok és vakmerők lettek volna, ha a halállal kacérkodnak.²⁸ Nem állapodhattak-e volna meg egymás között, hogy „mások majd a szobrot fogják imádni, de a mi lelkünk felszáll a mennybe az élő Istent imádni, de hogy elkerüljük a mások társaságában ránk leselkedő veszélyt, tegyünk úgy, ahogyan ők.” Ez a fajta kibúvókeresés igazolhatta volna őket Isten előtt? Mindenki egyetért abban, hogy bizony nem. Akkor mit mondjunk? Meggyanúsítsuk-e őket azzal, hogy

helytelen buzgalom fűtötte őket, mivel inkább azt választották, hogy a tüzes kemencébe vessék őket, mintsem hogy színleljék az imádást, miközben azt mondják, hogy szívük az Istené? Ez ellentmondana a Szentléleknek, aki dicséri őket az állhatatosságukért.

Erre lehet azt mondani, hogy nem mindenki tud ilyen határozott lenni. Azonban ez mégis azt jelenti, hogy követnünk kellene az ő példájukat, mely a Biblia egyik tanítása.

Miközben ravaszul megpróbáljuk takargatni vétkeinket, sokan úgy vélik, hogy megtalálták a megoldást: az 1Korinthus 8-ban levő szakasz valójában a pogányok bálványimádásáról szól, és emiatt nem is vonatkozik a mi időnkre. „Mert a pogányok – mondják –, nemcsak abban vétkeztek, hogy eltorzult ceremóniákon vettek részt, hanem abban is, hogy saját maguk által készített isteneik voltak. Ezért nem is csoda, ha Urunk ennyire elítéli a viselkedésüket. Azonban ez nem teljesen ugyanaz, mint ami a pápisták között történik. Mivel bár Isten szolgálata náluk megromlott és gonosz, ettől függetlenül a cél ugyanaz: Isten imádása.” Ezt a különbséget hozzák fel, és szerintük nem akkora nagy a veszély, ha Isten nevébe burkolt bálványimádásban veszünk részt, mintha egy olyanban, amelyen nincs is semmiféle burok. Erre azt tudom mondani, hogy amikor a világ romlott és tiltott módon kezdi el szolgálni Istent, akkor is egy bálványt imád, bármilyen ruhába is öltözteti azt. Ezért akik olyan babonásokat találnak ki, melyet Isten elítél és elvet, azok csak a levegőt vesztegetik, amikor azt állítják: „Mi Istent kívánjuk imádni.” És mivel Ő nem ismeri el ezt az istentiszteleti módot, ez valójában az ördögnek szól. Pál ezért mondja, hogy akik azt gondolták, hogy a halhatatlan Isten dicsőségét felcserélik bármilyen mulandó lény képével, azok azt a teremtményt szolgálták, nem pedig a Teremtőt (Róm 1,23).

De hogy még egyértelműbben értsük, hogy milyen gyenge ez a

védekezés, vizsgáljunk meg a Szentírásból néhány erre vonatkozó példát. Ott van például a rézkígyó, melyet nem az emberek vakmerő bolondsága alkotott, hanem az Isten akarata (4Móz 21,8). Nemcsak Isten jóakarata emlékeztette Izráel népét, hanem Jézus Krisztus szent előképe is volt (Jn 3,14). A zsidók utódai később utálatos bálványt csináltak belőle (2Kir 18,4), és ráadásul ebben a dologban még Isten nevére is hivatkoztak. Most felteszem a kérdést, ha valaki abban az időben azt színelte volna, hogy imádja ezt a bálványt, hogy így látszólag egyetértson a nép babonáságával, vajon felmentenénk-e őt? Úgy vélem, senki nincs, aki ne ítélné el az ilyen embert.

Vagy vegyük Áron aranyborjúját (2Móz 32). Nem az élő Isten kiábrázolására készítették? Amikor Áron kihirdette a népnek, hogy ünnepeljék meg az Úr ünnepét, aki kihozta őket Egyiptom földjéről, abba mindenki ellentmondás nélkül beleegyezett. Tehát ez egy Istent tisztelő ceremónia volt. Mégis, mivel hamis és romlott volt, bálványimádásnak számított. Vajon aki látszólag egyetértett ezzel, ártatlannak számított-e, mivel arra hivatkozhatott, hogy Istent imádja? Mindenki jól tudja, hogy elítélnénk az ilyen embert. Akkor viszont miért akarjuk keresztülvinni saját érvünket egy hasonló esetben?

Ugyanez az eset a Jeroboám által emelt borjúkkal is (1Kir 12,28). Nem egy új Istent akart ő bevezetni. Azt mondta, hogy ettől függetlenül az élő Istenhez ragaszkodik. És valóban: egyetlen célja az volt, hogy az emberek ne Jeruzsálembé járjanak, mivel attól félt, hogy felkelnek ellene, és ismét Dávid házához csatlakoznak. Ettől függetlenül bálványimádás volt, mivel olyan furcsa előírást vezetett be, amely ellentmondott Isten Igéjének. Ha valaki, aki egyébként nem értett egyet ezzel az utálatossággal, mégis ott áldozott, vajon helyesen cselekedett-e? És anélkül, hogy továbbmennénk, olvassuk-e azt, hogy Isten szolgálói közül bárki is ott tisztelte volna Istent? Éppen ellenkező-

leg: azt olvassuk, hogy a prófétákon keresztül az Úr megtiltotta ezt, mivel visszataszító bűn volt.

Befejezésként nézzük meg a samáriai templomot: vajon ezt Jupiter vagy Mars nevében emelték? Tudjuk, hogy Izráel Istenének nevében készült. Mégis megengedett volt-e, hogy a hívők ott imádják Istent? Tudjuk jól, hogy igen komoly utálatosság lett volna. Ennél fogva ezen cáfolhatatlan tények fényében arra következtetünk, hogy egyáltalán nem jobban megengedett részt venni egy olyan bálványimádásban, amely az Úr nevét viseli, mintha a szaracénok [törökök] vagy a pogányok bálványimádásában vennék részt.

Most már láttuk, hogy a bálványimádás, még ha csupán cselből is történik, mindig visszatetsző az Úr előtt. Ezért mielőtt továbbmegyünk, kötelességünk ezt a tanítást a mi korunkra is vonatkoztatnunk. Ha valaki a törökök között élne, nem lenne kétsége afelől, hogy helytelenül és Isten ellen tenné, ha bemenne velük a mecsetjeikbe, és részt venne babonásaikban. És ha véletlenül találna valakit, aki annyira vakmerő lenne, hogy ezzel egyetértene, bizonyára tiltakozna, hogy az az ember nem féli Istent és a lelkiismeretét. Miért? Mert ugyanúgy, ahogyan a gyülekezetben vagy a hívők körében²⁹ végzett istentiszteletben Őt ünnepélyesen imádjuk, elismerjük Istenünknek, és nyilvánosan hódolunk előtte, hasonlóképpen ha a törökökkel vagy a pogányokkal együtt részt veszünk az ő istentiszteletükben [amely romlott], az azt jelenti, hogy megvetjük Istent, és így beszennyezzük és átokkal sújtjuk magunkat.³⁰

Úgy tűnik, meglehetősen furcsa lenne, ha ugyanezt mondanánk a pápistákról, mert sok dolog ugyanaz náluk, mint nálunk. Bármi is választ el tőlük és bármiben is állunk ellentétben velük, mégis összehasonlíthatatlanul több közös dolgunk van, mint a pogányokkal,³¹ annak ellenére, hogy csak abban értünk velük egyet, hogy Jézus Krisz-

tus nevének tiszteletét gyakorolják. Tehát azt kell megvizsgálnunk, hogy hogyan és mennyire lehetséges az evangélium igazságát jól ismerő keresztyén embernek közösséget vállalni velük. Csak azokról beszélek, akiknek Isten kijelentette, hogy a pápista egyház milyen romlással van tele. Ahhoz, hogy ezt lássuk, az embernek észre kell vennie, hogy amit ők Isten tiszteletének hívnak, annak egy részét teljes egészében és közvetlenül Isten ellen hozták létre. A másik részét pedig meghamisították és elferdítették azok, akik rosszul használták,³² ha feltételezzük, hogy a kiinduláskor még nem volt gonosz. Vannak olyan ceremóniák, melyek teljes egészében nem igazolhatók, mivel teljes egészében nyilvánvaló bálványimádásról van szó. Más ceremóniák ostobák és Isten tiszteletéhez nem illők, bár nem azzal a céllal készültek, hogy beszennyezzék az embert, hacsak nem babonassággal tartják meg őket. Harmadrészt, vannak olyan dolgok, melyeket gonoszul megparancsoltak³³, de melyet a keresztyén ember bűn nélkül megtarthat. A többit nem lehet és nem szabad egyáltalán betartani. Most nincs arra szükség, hogy ezeket [*a bálványimádó előírásokat*] részletesen megnézzük, vagy megvizsgáljuk. Annyi elegendő, hogy érintőlegesen megemlítettük őket, és ebből kiderül, hogy nem vagyok annyira szigorú vagy szélsőséges, hogy meg akarnám tiltani, hogy a keresztyén ember a pápistákkal bármiféle ceremóniában vagy előírásban egyetértsen. Mert csak azt ítélem el, ami egyértelműen gonosz és teljes egészében romlott.

Mivel ezt helyesen csak jó példákon keresztül lehet megérteni, nézzük meg a dolgot magát, úgy ahogy van. Naponta eléneklik a misét. Akik azt szeretnék, hogy őket másoknál hívőbbnek tartsák, azok elmennek és meghallgatják. Ez megbocsátható-e? Aki csak egy kicsit is megismerte az evangéliumot, az tudja, hogy a pap szentségtörést és utálatosságot követ el. Hadd tegyem fel a következő kérdést: elmehet-

e az ember és arcra borulhat-e egy bálvány előtt, amiből az emberek megtudják, hogy egy gonosz dolgot imád úgy, hogy közben mégsem vétkezik? Ha ez így van, mit mondjuk arról, amit a Szentlélek Pál száján keresztül mond, hogy ne vegyünk részt a sötétség haszontalan cselekedeteiben, hanem inkább leplezzük le azokat (Ef 5, 11)?

Vagy: van egy cselekedet, amiről tudom, hogy gonosz és nem kedves Isten előtt. Részt veszek benne. Úgy teszek, mintha egyetértenék vele. Aztán később mosom kezemet. Mi ez, ha nem a gonoszokkal együtt merészen beszélni, amit Dávid is mond (Zsolt 94,7): „Tegyük azt merészen, amit mi helyesnek tartunk, mert Isten úgysem lát belőle semmit.” De azt mondják: „Nem mi vagyunk azok, akik gonoszul tesznek. Mit tehetnénk; mi nem tudunk rajta jobbítani!” Erre az a válaszom, hogy azt a gonoszságot látom bennük, hogy nem tartóztatják meg magukat attól, amit rossznak tartanak, hanem megfertőzik és átítatják vele magukat. És így igazán nem nehéz bezárni az ő szájukat.

Ami pedig a plébánián végzett misét illeti, úgy tűnik, hogy ebben az esetben még jobb és határozottabb kifogást találtak. Azt mondják, hogy bár ez javarészt romlott, így elfogadhatatlan, ettől függetlenül mivel az utolsó vacsorára emlékeztet minket, elfogadjuk. Ezek szerint azért megyünk oda, hogy emlékezzünk az Úr Jézus halálára és szenvedésére.

Valóban így van ez? Alakíthatjuk-e a dolgokat a saját ízlésünk szerint, és nevezhetjük-e a sötétséget világosságnak? Kérdezek titeket, mi a hasonlóság az Úr Jézus által elrendelt szent sákramentum és ez a mindenféle szeméttel elegyített keverék között? Először is, azt gondolják-e, hogy nem számít, hogy a misét Istent kiengesztelő áldozatnak tartják, amelyet nem csupán az élőkért, hanem a holtakért is bemutatnak? Semmiség-e az, hogy a misekánon, a mise fő alkotóeleme, tele van utálatos istenkáromlással? Vagy semmiség-e az, hogy

imádságok hangzanak el a purgatóriumban levő lelkekért, amelyről tudjuk, hogy teljes egészében babonáság? De még ha csak arról az ördögi megtévesztésről lenne szó, hogy Jézus Krisztust feláldozzák Istennek az élőkért és a holtakért, már önmagában azzal vajon nem vetik el egyértelműen az Ő halálát és szenvedését? Nem teszik-e semmissé áldozatának egyszeri és örökkévaló voltát? Nem rontják-e meg közvetlenül az Ő szent vacsoráját? Ez a két utálatos szenny legalább annyira nem választható el a misétől, mint a hőség a tűztől.

Lehet-e valaki tiszta és igaz, aki odamegy, hogy részt vegyen egy ilyen dolog elkövetésében? Ez-e Istennek, a mi Atyánknak és Jézus Krisztusnak, a mi Mesterünknek és Megváltónknak hozott tisztelet,³⁴ hogy amikor látjuk, hogy így meggyalázzák Őt, ahelyett, hogy szólnánk ellene, elmegyünk és részt veszünk benne mi is, sőt ami még ennél is rosszabb: példánk látván másokat is ráveszünk erre? Nem elképesztő szemtelenség-e azt mondani, hogy ha Istent meggyalázzuk és felebarátunknak rossz példát adunk, azzal nem teszünk semmi rosszat?

Aztán ott van az a bálványimádás, amely minden istentelenséget felülmúl: amikor egy darab kenyeret Istenként tisztelnek, és azt állítják, hogy az már nem is kenyér, hanem maga Isten. Ha helyesen szolgáltatnák ki az úrvacsorát, elismernék, hogy valóban elfogadják Jézus Krisztus testét és véréát. Azonban ez nem jelenti azt, hogy a kenyér anyaga átváltozott, vagy hogy benne el lenne rejtve a test. Mert az úrvacsorát azért kaptuk, hogy lelkünk felemelkedjen a mennybe, nem pedig azért, hogy eltévedjen a kenyér és a bor látható jelei miatt, melyek velünk együtt jelen vannak. Ha ez valóban az úrvacsora lenne, ettől függetlenül káros és kárhozatos gondolat lenne egy darab kenyeret imádni Jézus Krisztus helyett, vagy Őt keresni benne.

Mégsem szükséges ezt most tárgyalnunk, hiszen milyen szempontból vonatkozik Jézus Krisztusnak a kenyér megtörésekor adott ígérete a misére: „Vegyétek, egyétek, ez az én testem, mely tiérettetek adatik”? Mert még mielőtt bármit is ígérne, azt parancsolja, hogy a sákramentumot a hívők között osszuk ki. A misén ez történik-e? Éppen ellenkezőleg: a pap elválasztja magát, mintha kizárná és kiközösítené magát az egész gyülekezetből. Azt feltételezzük, hogy amikor pontosan az ellenkezőjét tesszük annak, amit Jézus Krisztus parancsolt, azzal meggyőztük Őt, hogy mintegy szórakoztasson minket, mint egy kisgyermek, vagy inkább mint egy néma állat, melyet ide és oda vezetünk, ahogy nekünk jólesik?

Azt is mondja ezzel kapcsolatban Jézus, hogy az Ő emlékezetére ünnepeljük meg a sákramentumot, és halálát dicsőítéssel és hálaadással mutassuk fel. Ezt hogyan tehetnénk meg a misén, amelyen nem hangzik el egyetlen értelmes szó sem, hanem mindent ismeretlen nyelven tesznek és mondanak?³⁵ Ráadásul Jézus Krisztus hozzánk szól, amikor a kenyér jelét adja, és testének közösségét ígéri. A misén ebből semmi sem valósul meg. Ehelyett a pap, mint valami mágus vagy bűvész, rálehel a kenyérre, hogy megigézzé azt. Mit gondolunk, ez miért jó? Röviden, ha van bármiféle hasonlóság a mise és Urunk vacsorája között, akkor a nappal semmiben nem különbözik az éjszakától. Mi más lehetne az ilyen istentisztelet, amely a kenyeret így ajánlja fel, mint utálatos bálványimádás: képtelenebb és bolondabb a pogányok bármely gyakorlatánál?

Most vizsgáljuk meg, hogy mi történik a keresztyén ember lelkiismeretével, ha mások gyakorlatához kell hasonulnia. A bálványt azért helyezik az emberek vállára, hogy őt hívják segítségül, és őt Istenként imádják. Térdre borulok előtte, és kijelentem, hogy imádom őt, mert nem akarom, hogy elítéljenek azért, ha nem teszem. Igazolhatom

ezzel magam? Még ha senki nem szól egyetlen szót sem, a cselekedet önmagában nem vádol-e elegendően engem? Ezért még ha az emberek nem is szólnak semmit, Isten nem fog hallgatni. Ebben a helyzetben nem látom, hogy a hívő ember hogyan menthetné ki magát, hogy ő márpedig nem hibás, amikor így tesz.

Mégis vannak, akik bár látják, hogy nem indokolható a tettük, továbbra is keresik a kibúvót, és ennek meg annak a tekintélyével próbálják igazolni magukat. „Ez meg az az ember – mondják –, nem is tartja ezt rossznak.” De mi szükség van emberek véleményével vitatkozni, amikor Istennek kell számot adnunk? Saját lelkiismeretükre hivatkozom: vizsgálják meg, hogy az bűnösnek tartja-e őket. Mi értelme van annak, ha egy ember felmenti őket, ha Isten előtt tudják, hogy gonosz dolgot tesznek?

Ettől függetlenül ezt mondom már a kezdetek óta, hogy sokan nem azért kérdeznak, hogy megtudják az igazságot, hanem hogy saját tetszésük szerinti választ kapjanak. És Urunk, hogy képmutatásuk miatt megbüntesse őket, engedi, hogy megtalálják, amit kerestek. De ezzel csak még jobban megzavarodnak.

Azonban mivel a gonoszság általában majdnem mindenkit érint, nézzük meg röviden, hogy mi vált általános szokássá³⁶, hogy tisztában és egyszerűbben lássunk e dologban. A következőt szokták tenni az emberek, még azok is, akiket a világ bölcsnek tart, akik kapcsolatban akarnak maradni a világgal. Nem csupán elmennek minden vasárnap a szenteltvízhez és a misére, hanem más ünnepeken is részt vesznek, melyek közül több külső babonáságból származik. Ott éneklük a misét valamiféle szent tiszteletére, akit csupán a pápa állított a maga [mármint a pápa] paradicsomába, ami viszont gyakorlatilag annyit ér, mintha a pokolba került volna. De még ha egy elismert szentről is van szó, a misét az ő tiszteletére éneklük. Létezik-e annál

nagyobb utálatosság, mint amikor az Úr szent sákramentumát ilyen szörnyűségre használják? El tudjuk-e képzelni, hogy az Úr így be szeretné azt szennyezni? Ráadásul milyen imádságok hangoznak el ott? Gonoszak és istenkáromlással teljesekek. Mit tud felhozni mentségére az, aki ebben részt vesz? Mégis mindenki ezt teszi.³⁷ Ha én vagy más ezért megdicséri őket, azzal nem az igazságot árulnánk el?

Nézzük meg: házasodjon-e az ember? Igen. Meg kell jelennie Isten és gyülekezete előtt házassága megáldása céljából. Először, mindenféle nyilvános bolondságokat tesz, melyek inkább beszennyezik házasságát. Végül teljesen beszennyezi azt egy olyan misével, melyet saját pénzén vásárolt.³⁸ Hadd kérdezzem: az a pap, aki elad egy misét, nem a szentségtörés bűnét követi el? És mi a helyzet azzal, aki megvásárolja? Urunk azt mondja, hogy a jó házasság³⁹ az Ő jóságának különleges ajándéka (Péld 19,14). Így viszont, amikor neki kellene köszönetet mondanunk, és Hozzá kellene imádkoznunk, hogy tökéletesítse azt, amit elkezdett: segítse a házasságot, ezzel az utálatossággal vajon nem az Ő haragját idézzük elő? Tudjuk azt is, hogy Urunk milyen nagy tisztességben tartja a házasságot, és mennyire szeretné, ha szenten tartanánk, abból, hogy ahhoz a lelki egységhez hasonlítja, amely közötté és az Ő népe között van a Szentlélek ereje által. Akkor beszennyezzük-e az Úr Jézussal való egységünk képét azzal, hogy elutasítjuk az Ő halálát? Nem gondoljuk, hogy az Úr komolyan megbünteti az ilyen gyalázatot?

Az esküvő után születik egy gyerek? Hol legyen bemutatva Istennek,⁴⁰ hogy tisztán, az elrendelés szerint részesüljön a keresztség sákramentumában? Ehelyett a keresztséget számtalan romlott és pogány ceremóniával beszennyezik. Tény, hogy a keresztség emiatt nem veszít az erejéből⁴¹, ami a gyereket illeti, mivel az emberek bolond találmányai Isten szent rendelkezéseit nem akadályozzák. Mégis, az apa

bűnt követ el, amikor beleegyezik, hogy egy ilyen gonosz és romlott keresztséget szolgáltatassanak ki. Nem beszélek arról a zsidó babonáságról, mely szerint a szülőágyból felkelő anyát meg kell tisztítani.

Haladjunk tovább a család oktatásával. Ki az, aki fontosnak tartja, hogy szolgálói és szolgálóleányai helyesen megtanulják Isten szolgálatát az Ő Igéje szerint? Nem inkább az az általános gyakorlat, hogy hadd éljenek tudatlanságban, mint szegény állatok, és meg sem próbálják őket kivonni bálványimádásukból? Veszélyes, ha erről beszélünk nekik. Tegyük félre most a veszélyt. Az tart-e vissza minket attól, hogy tegyük a kötelességünket? Helyes-e, hogy szolgáljanak minket az otthonunkban, miközben ott Istent megbecstelenítik?

Feltételezzük-e azt, hogy az a ház gyarapodni fog, ahol nem Isten a mindenható Úr? És mit mondjak a szolgákról? Hányan vannak közöttük, akik tanítják feleségüket és gyerekeiket arra, hogy mit kell tenniük? De mivel ezek a hibák arról szólnak, hogy valaki nem teszi az ő kötelességét, nem pedig arról, hogy egyenesen Isten parancsa ellen tesznek, nem beszélek róluk szigorúbban, mert azokról a tettekről kívánok szólni, melyeket Isten parancsa ellen követnek el, amikor megszegik az Ő törvényét.

Mindannyian, akik hallottuk az evangélium tiszta tanítását, valljuk, hogy a halottak ünneplése⁴² és évfordulójának megünneplése külsődleges babonáság: hamisan, a Szentírás ellenében találták ki őket, ráadásul elvesznek a mi Urunk, Jézus Krisztus halálából és szenvedéséből. Amikor meghal egy rokon vagy szomszéd, az, aki keresztyénnek hívja magát, mégis a többiekkel együtt⁴³ úgy tesz mintha imádkozna az ő lelkéért. Milyen mentséget tud felhozni magáért a nedves papírzsákon kívül, ahogy a mondás mondja? Mert ha az apa vagy a feleség⁴⁴ meghal, nem csupán helyesli ezeket az istenkáromlásokat azáltal, hogy elmegy, hanem még ráadásul fizet is értük saját

pénztárcájából. Ha a pap, aki misét árul, Júdás útját követi, vajon ártatlan-e az, aki ezt támogatja és fizet érte?

Csak a Húsvét ünnepét említem, az év többi részében történekekről nem beszélek. Mit tesznek ilyenkor azok, akik vallják az evangéliumot? Nem jelent nekik problémát az, hogy elmenjenek gyönni,⁴⁵ nem csupán azért, hogy teljesítsék az Antikrisztus zsarnoki parancsát, hanem egyet is értenek az istenkáromlással, melyet a pap mondani kíván, és ezzel az egyetértéssel mintegy alá is írják azt. Mert amikor a pap az apostoli szék tekintélyéből – azaz a római bálvány miatt, amely csak kárhozatra és átokra⁴⁶ visz – bűnbocsánatot ad, azt hasznosnak tartják.

Kérdezem: gondolhatunk-e jót arról a keresztyénről, aki megjelenik és arcra borul az Antikrisztus helyettese előtt, hogy bocsánatot kapjon tőle bűneire, miközben azt a szent evangélium kiszolgáltatásában kellene keresnie. A pap ezenkívül egy penitanciát is kiró az illetőre. Miféle penitanciát? Legtöbbször üdvözlégyek elmondását egy feszület előtt, vagy miseéneklést, vagy hasonló bálványimádásokat. Milyen célból?⁴⁷ Azért, hogy megelégtse és kiengesztelje Istent. Ha ezt a tettet elismerjük, nem látok olyan bűnt a világban, amelyet helyteleníteni lehetne. De hogy ne legyenek túlságosan hosszú: minden ember tartsa ezeket a babonásokat kárhózosnak, melyeket három vagy négy napon át kell folytatni. Kicsoda tartóztatja meg magát tőlük? Lehet, hogy vannak ilyenek, de nagyon kevesen vannak.

Ha a keresztyén ember túlélte ezt a szennyet és mocsarat, a legrosszabb, a halál még hátravan. Ekkor hívogatja őt leginkább az ördög és ekkor támadja őt leginkább.⁴⁸ Szerzetesek vagy papok állnak majd a fülénél [*körülötte mindenhol*], hogy elcsábítsák. Még ha nem is adja meg magát nekik, valamit engednie kell, és jó kedvvel fizetnie kell nekik. Micsoda szenvedés lehet szívében: tudja, hogy nemsokára meg-

jelenik Jézus Krisztus, az Ő bírása előtt, miközben nem sokkal előtte szégyellte vagy félt megvallani Őt. Mert az ítélet már elhangzott: aki megtagadja Őt az emberek előtt, azt Ő is megtagadja a mennyben (Mt 10,33).

Mindenképpen fel akartam tartani ezt a tükröt, melyben minden pápisták között élő hívő ember láthatja, hogy milyen gonosz dolgokat tesz, és hogy milyen szerencsétlen helyzetben van. Röviden és nagy vonalakban beszéltem a témáról, és inkább kihagytam sok dolgot, hogy még inkább kiderüljön, hogy mik okoznak hatalmas kárt. Így amikor egy Istent valóban féltő ember összehasonlítja tetteit azzal, amit leírtam, felismeri, hogy, ahogyan mondtam, kétszeres lesz a vétke; alkalma nyílik bűnösnek vallani magát, és nem nyitja ki a száját saját védelmében.

Azonban mivel vannak néhányan, akik szívesen tartanak mentéseket pajzsként maguk elé, el kell hogy vessék kezükből mindazt, amivel általában felfegyverezték és segítették magukat. Sokszor hozták fel példának a szír Naamánt, a király hadseregének parancsnokát. Miután megvallotta, hogy ezentúl Izráel Istenét kívánja szolgálni, mégis kérte Elizeus prófétát, hogy urával, a királlyal bemehessen a saját országában imádott bálvány templomába. És mivel a király az ő vállára támaszkodott, kérte, hogy amikor a király meghajol, ő, Naamán is hadd hajolhasson meg a bálvány előtt (2Kir 5).

Mivel a próféta erre engedélyt adott, sokan gondolják, hogy nem baj, ha hasonló helyzetben mi is színlelünk. Ezért beszédemet annak mondom, aki ezt a kifogást hozza fel maga igazolására. A következőt válaszolom: „Barátom, látom, hogy jól ismered Isten teljes Igéjét, mint egy hatalmas és kitaposott utat, melyen nem lehet eltévedni, ezért meglepődve látom, hogy egy konkrét példára hivatkozol, amely inkább egy keskeny, alig használt ösvényhez hasonlít, amelyen könnyű

eltévedni. Miért próbálsz finoman kikapukat keresni, miközben nem látod, hogy valami bejön a kapun? Nem látod, hogy bizonytalan dolog, ha személyes példákat követünk, anélkül, hogy azt bármi más is igazolná? Tény, hogy az Úr különleges kiváltsággént egyszer-mászor megengedte néhány Benne hívőnek, hogy azt tegye, amit általánosságban megtiltott. Eltúrte, de ezáltal nem igazolta. Nem olvassuk, hogy Naamán, akiről szól ez a történet, valaha körülmetélkedett volna, még csak nem is valószínű, hogy ez történt. Akkor ezzel vajon felmenthetjük-e az embereket a keresztség alól? Mit mondanál arra, ha azt válaszolnám, hogy mivel Isten imádása és nevének megvallása hitből fakad, neked sokkal inkább kötelező Istennek adni a dicsőséget, mert sokkal jobban érted Őt, mint Naamán?”

Így válaszolnék. Nem csoda, hogy Naamán ilyen engedéllyel mehetett el a prófétától, mert csak homályosan látta az igazságot. Azonban neked, aki teljesen más mértékű értelmet kaptál, vajon Naamán esete alapján kell-e ítélned, mintha tőled nem lehetne elvárni, hogy nála jobban valld meg hitedet? Isten nem szofista filozófus, hogy elfogadjja az ilyen kifogásokat. Vajon nyugodt lenne-e így a lelkiismereted? De van egy teljesen más válaszom az ilyen embereknek. Azt mondom, hogy összességében véve hamisan kicsavarják a Szentírás értelmét.⁴⁹

Először is tudnunk kell, hogy a király főtisztviselőjének sok áldozatot kellett bemutatnia [*a bálványoknak*], különösen, hogy minden közepes méretű vagyonnal rendelkező ember [*az ilyen szociális helyzetben levők*] így tett. És Naamán mit ígér? Többek között egyértelműen kinyilvánítja, hogy sohasem fog áldozatot bemutatni senkinek Izráel Istenén kívül. Már önmagában ez hatalmasabb nyilvános bizonyágtétel volt [*az egész világnak*], hogy ő többé nem imádott bálványokat, mintha trombitákkal kürtöltette volna szét mindenkinek. Kicsoda

kétkedett abban, hogy elvetette az isteneket, melyeknek többé nem mutatta be a korábban megszokott áldozatokat? Ráadásul kérte, hogy hadd vihessen el magával annyi földet Izráelből, amennyit két öszvér elbírná, hogy azon mutasson be áldozatot az élő Istennek, és ne szennyezze be magát szentségtelen földön bemutatott áldozattal. Nem újabb komoly jele ez annak, hogy senki se kétkedjen benne, hogy ő már nem akar többé a szírek babonásaiban élni?

Ezután azonban kéri, hogy hadd imádhassa⁵⁰ a bálványt Rimmón templomában. Ha rendben lett volna, hogy imádják a bálványt, akkor még elfogadható lenne az érvelésük. Azonban az ellenkezőjét látjuk. Naamán ezt mondja: „Csak azt az egy dolgot bocsássa meg az Úr a te szolgádnak, hogy amikor az én uram bemegy Rimmón templomába, hogy ott leboruljon, és az én kezemre támaszkodik, én is leborulhassak Rimmón templomában.” (vö. 2Kir 5, 18) Az „imád” szó azt jelenti, hogy leborul, vagy megalázza magát. Miért mondja azt, feltűnő módon, hogy „amikor az én uram az én kezemre támaszkodik, leborul”? Azért, hogy jelezze: ő csak udvariasságból⁵¹ fog lehajolni, hogy ne akadályozza a királyt. Tehát teste meghajlásával nem azt színelte, hogy tiszteli a bálványt, hanem hogy a szokásos módon segítséget nyújtson a királynak.

Tehát aki magát Naamán példájával próbálja menteni, tisztítsa meg magát a bálványimádás minden külsőségétől, és mutassa meg mindenkinek, hogy ő egyáltalán nem hajlandó egyetérteni vele. Amikor pedig ezt megtette, nem fogunk vele tovább vitatkozni. Jelen helyzetben azonban mi ez a csúfság, hogy Naamán példájára hivatkozik maga takargatására, miközben a két példa között óriási a különbség? Amit tesz, azzal csupán azt bizonyítja, hogy továbbra is a többiekhez hasonlóan bálványimádásban akar élni. Ilyen hiú és komolytalan kibúvókkal nem lehet Isten előtt kedvesnek lenni.

Hallottam olyanokról is, akik egy Jeremiásnak tulajdonított levélben található mondatra hivatkoznak: „Babilóniában majd látni fogtok ezüstből, aranyból és fából készült isteneket... az előttük és utánuk özönlő tömeg leborulva imádja őket. Mondjátok gondolatban: Urunk, te vagy az, akit imádnunk kell!” (Bárúk 6,3kk)⁵². Azonban amikor a levél szerzője figyelmezteti Izráel népét, hogy szívükben dicsőítsék Istent, vajon megengedi-e nekik, hogy leboruljanak a bálványok előtt? Mit nyerünk tehát, ha ilyen képtelen módon kicsavarjuk ezt a mondatot? És hadd kérdezzem: hogyan mondhatja az a szívében, aki külsőleg tiszteli a bálványokat, hogy Istennek kell megadnunk ezt a tiszteletet, ha nem vonja kétségbe azt, amit tesz és magát nem adja Isten ítéletére?⁵³

Ami pedig engem illet, amikor a hívők látják, ahogyan a pápisták hordozzák az ereklyéiket és más bábukat,⁵⁴ nem kívánom tőlük, hogy vegyék ki őket a kezükből, vagy dobálják meg őket sárral, mert a hercegekre és a felsőbb hatalmakra tartozik az ilyen utálatosságok kijavítása. Azonban ne fertőzzék meg magukat ezekkel; és mivel nem imádhathják Istent komoly módon [*azaz nyilvános összejöveteleken*], legalább szívükben dicsőítsék Őt.

Számukra tetszetősebb Pál példája, melyre egyébként szoktak hivatkozni. Viszont ez Naamán példájánál még sokkal kevesebbet ígér, pedig arról már láttuk, hogy nem igazolja őket. Azt mondják, hogy Pál, aki jól tudta, hogy a törvény ceremóniái már el lettek törölve, a népnek akart tetszeni: tonzúrát vágatott magának és a törvény előírása szerint megtisztította magát, hogy áldozatot mutathasson be a templomban (ApCsel 18, 18.21.26). Emiatt számukra egyértelműnek tűnik, hogy ha Pál nem vétkezett ezzel, akkor az sem rossz, ha látogatásból⁵⁵ járnak misére és teszik a többi dolgot is, melyet elítélek. Azt válaszolom erre, hogy először is méltatlanul bánnak Istennel, mert

egy általa elrendelt szertartást egy egészében gonosz és utálatos bálványimádással, a pápista misével tartják egyenrangúnak. Másodszor, méltatlanul bánnak Pállal, mert azt mondják, hogy ő is ugyanazt tette, amit ők. De ez történik akkor, amikor valaki a gonoszág cselekvése közben megpróbálja tisztára mosni magát. Az ember ilyenkor mindig kétszeresen szennyezi be magát.

Isten elítélte-e ezt a szertartást, melyet Pál elvégzett, vagy abban az időben még nem volt jelentősége, amíg az evangélium jobban érthetővé nem vált? Senki sincs, aki vitatná azt a véleményemet, miszerint ez önmagában nem volt gonosz vagy elítélendő dolog. Lényegileg Istennek bemutatott dicsérő és hálaadó áldozat volt. A tonzúra és a megtisztulás valóban a törvény előírása szerint történtek, de nem volt bennük semmi rossz, ami miatt a keresztyén ember nem használhatta őket az épülésre. Ezt mondja maga Pál is: a zsidók számára zsidóvá lett, hogy megnyerje őket, és betartotta a törvényt, hogy az evangéliumhoz vonzza őket (1Kor 9,20).⁵⁶

[*Ebhez*] mi köze van a misének? A misét azokhoz a tevékenységekhez hasonlítom, amelyek utálatosak Isten előtt: amelyekben külsődleges bálványimádást vagy babonaságot gyakorolnak. Hogyan alkalmazhatjuk Pál jó cselekedetét a gonosz igazolására? Ha a tonzúra viselése és a bálvány előtti leborulás ugyanazt jelentené, egyetérténék: kövessék Pál példáját. De azzal összezavarnak mindent, hogy olyan dolgokat kapcsolnak össze, melyeknek egymáshoz semmi köze sincsen.

Ennél azonban még többről van szó: az indítékról és a célról. Mert ha Pál azért színlelt volna, hogy kedves legyen a világ előtt vagy mert féltette magát, ő ítélné el magát elsőként. De tudjuk, hogy csak az volt a célja, hogy a szegény egyszerű és tudatlan embereket tanítsa, és ne botránkoztasson⁵⁷ meg senkit. Kicsoda mer manapság azzal

dicsekedni, hogy őt is ugyanez a cél motiválja? Saját lelkiismeretük ítélje el őket.

Ettől függetlenül még mindig beszélnünk kell erről a nézetről, mintha kétséges lenne. Sokan, akik azért színlelnek, hogy kedvesek legyenek a pápisták előtt, a következő szép színnel fedik el magukat: „Azért tesszük, hogy ne botránkoztassunk meg másokat.” Először is hagyom, hogy Isten és saját bizonyágtételük ítélje meg őket. Ott majd kiderül, hogy nem érdekli őket más, csak hogy elkerüljék a bajt és a veszélyt. Kérdezem: mit nyerünk, ha az igazság ellen hitegetjük magunkat? Mit nyerünk azzal, ha hazugsággal védelmezzük magunkat? Amikor védelmezem magam, újból tisztelni kezdenek engem, mert nem vagyok a hasam⁵⁸ vagy az ambícióimnak a rabja. Azonban tudom jól; meggyőződésemmel, hogy semmilyen más indítékom nincsen.⁵⁹

Kifogásolják, hogy vakmerő vagyok, amikor a rejtett gondolatokat ítélem meg, mivel azt csak Isten teheti. Erre azt válaszolom, hogy csak azt ítélem meg, ami a szem előtt van. Istent nem csúfoljuk meg. Ha nem az életüket, javaikat, megbecsülésüket, kapcsolataikat, vagy barátaik jóakarátát⁶⁰ félténék, amikor szabadságból nem engedelmessékednek Istennek, találánk-e száz [sőt, ezer] ember közül egyet is, aki úgy alakoskodik, mint ők?

Mégis mivel a világ ilyen durván megcsúfolja Istent, elismerem, hogy indítékuk az, amit annak mondanak⁶¹, és képmutatásukat tovább nem firtatom.

Nézzük magát a tettet. Azt mondják: „félünk, hogy megbotránkoztatunk másokat, ezért kénytelenek vagyunk mosolyogva hozzászokni a pápista babonaságokhoz”. Ahhoz, hogy lássuk, hogy ez valóban így van-e, értenünk kell, hogy mit jelent az, hogy megbotránkoztatni. Amikor Pál használja ezt a szót, a lelkiismeret megsértéséről

beszél: nem engedjük lelkiismeretünket Krisztushoz, vagy elidegenítjük, elvonjuk tőle. A szóban forgó dologgal kapcsolatban biztat, hogy kerüljük a megbotránkoztatást. Hogyan? „Tartóztassátok meg magatokat; ne egyetek az áldozati ételből egy erőtlén ember előtt, akinek kétségei támadhatnak, mert az botránkozást okoz.” Hogyan? Mert, mivel szerinte az ilyen hús tisztátalan, lelkiismerete szerint gonosz dolgot fog tenni. De nem tehet másként, mert a másik példáját kell követnie. Így te magad fogod okozni az ő bukását. Még ha meg is tartóztatja magát, tépelődni fog szívében: szerinte tetteddel Istent veted meg. Lelkében megrendül és elveszíti bizalmát, mert már nem áll szilárdan Isten igazságában (1Kor 8,7kk).

Látjuk tehát, hogy milyen botránkoztatástól óv minket Pál. Amikor vakmerőségünk által egyenesen bukásba viszünk egy erőtlent, vagy letérünk a helyes útról, vagy valaki mást térítünk le arról: röviden, amikor akadályozunk valakit, hogy szilárdan álljon Urunkban ahelyett, hogy segítenénk neki. Hasonlóképpen a Római levélben Pál tiltakozik, hogy embertelen és könyörtelen dolog az erőtlén bántása, mert kétségei vannak a húsvéssel kapcsolatban – ezért senki se kényszerítse őt lelkiismerete ellen, se meg ne szomorítsa, vagy el ne bátorítalanítsa. Végül, a téma befejezésekként ezt mondja: „Mindegyikünk a felebarátjának kedvezzen, mégpedig annak javára, épülésére.” (Róm 15,2)

Most már látjuk, hogy mire törekedjünk, hogy ne botránkoztassunk meg másokat. Ez azt jelenti, hogy sohasem romboljuk felebarátunk hitét, ne adjunk elé rossz példát, sőt ne mondjunk vagy tegyünk előtte semmit, ami miatt elbukna.

Könnyen eldönthetjük, hogy akik leborulnak bálványok előtt és gyalázzák Istent keresztyén voltuk rejtegetésével, vajon ezáltal a botránkoztatást kerülik-e.

Először is, az derül ki viselkedésükből, hogy nem érdekli őket Isten dicsősége, melyet így beszennyeznek. Aztán másokat is erre vezetnek – azokra a kicsikre és erőtlenekre gondolok, akik már megízlelték az igazságot: ahol egyébként kétségeik lennének, nem szennyeznék be magukat a bálványimádással, bátorítást kapnak a példájuk által. Végül a hitetleneket is megerősítik és megszilárdítják tévelygéseikben. Ha ezzel nem botránkoztatnak meg, elismerem, hogy erre már nem tudok mit mondani.

Igaz, hogy a világ követőit nem botránkoztatják meg, mivel nem vonják magukra rosszindulatukat, nem készítetik őket arra, hogy üldözzék őket, és nem adnak alkalmat arra sem, hogy panaszkodjanak, vagy kifogásolják tetteiket. De mivel megcsalva őket, a bálványimádást pártfogolják, sokakat bukásba visznek, másoknak nagymértékben ártanak; néhányan elesnek emiatt, mások elesnek vagy letérnek az egyenes útról. Így együtt mindannyian világtalanok vak vezetőivé válnak. Egymást majomként követve, egymást viszik tévelygésbe, mivel egyikük sem követi Isten Igéjét, amely az egyetlen igaz útmutató. Azt is látnunk kell, hogy amikor Pál arra int minket, hogy szálljunk le a tudatlanok vagy erőtlének szintjére, hogy ne botránkoztassuk meg őket,⁶² ezzel nem azt mondja, hogy cselekedjük a rosszat azért, hogy ne botránkoztassunk meg másokat, vagy színleljünk – ami egyébként számunkra törvényellenes. Ehelyett a semleges dolgokban, amelyekben szabadságot adott nekünk Isten, és amelyek önmagukban jók, legyünk irántuk [*felebarátaink iránt*] szívélyesek: ne bántuk meg őket.

Ezért elsősorban azon gondolkozzunk el, hogy az adott dologgal kapcsolatban szabadságot kaptunk-e, tehát használhatjuk-e azt tisztán, Isten megsértése nélkül, akár így döntünk, akár úgy. Ez azt jelenti, hogy vagy megteesszük, vagy nem – használunk-e valamit, vagy

megtartóztatjuk magunkat tőle. Kétségtelen, hogy a bálványimádás nem ebbe a csoportba tartozik. Aki így tesz, az mindenféle utálatosságban vesz részt, és ez ellentétes Isten határozott parancsával. A botránkoztatás kérdése nem lehet kifogás ezzel kapcsolatban.

A legőszintébbek, amikor az előbbieket fényében látják, hogy nincs mentségük, nem próbálják védeni magukat, és nem is mondják, hogy az emberfélelemből elkövetett bálványimádással nincs probléma. De azt mondják, hogy ez egy könnyen megbocsátható kis bűn, ha a szív nem vesz benne részt, és szélsőséges dolog lenne, ha szigorúan elítélnék. Ráadásul ennek igazolásaképpen felhozzák, hogy a világban annyi, ennél sokkal rosszabb bűn van, melyek ennél [*mármint a külsődleges bálványimádásnál*] előbb elítélendők. Ezért rossz, ha ezzel a kis gyengeséggel kezdjük – ahogy mondják –, hacsak nem akarunk a képmutató farizeusokhoz hasonlónak lenni, akik egy egész tevényt lenyeltek, miközben kiszűrték a szűnyogot.

Először erre az utolsó pontra válaszolok: elismerem, hogy manapság a világ szörnyű gonoszságokkal van tele, melyek miatt valóban fel kell szólalnunk. Azt is elismerem, hogy ha könnyen vennénk őket, és csak a külsődleges bálványimádással foglalkoznánk, akkor valóban nem cselekednénk helyesen. Ha a kéjenceket, részegeseket, tolvajokat és csalókat, hazugokat és másokat megkímélném, ha elnézném a kapzsiságot, elfedném a rablást, a pompát és a büszkeséget, és egyedül azzal foglalkoznék, hogy elítéljem ezt a bűnt, melyről beszélek – tény, hogy rosszul cselekednék. Egyúttal el is ítélnék rossz döntésemért, mert sok sebet hagynék nyíltan, miközben csak egyet próbálok bekötözni.

De mivel nem erről van szó, ki tart engem vissza attól, hogy egyenként, egyet sem kihagyva elítéljem ezeket a bűnöket? Így senki sem tagadhatja, hogy ez rá is vonatkozik. Igaz, mondják, de ez így

túlságosan szigorú. Vannak, akik a bálványimádás elítélése hallatán azt mondják, hogy mivel ők nem vettek részt a bálványimádásban, nekik nem kell betartaniuk Isten előtti más kötelelességeiket. Mintha a szentségük múlna ezen, nem érdekli őket az, ha kicsapongó életet élnek, megcsalják felebarátjukat vagy más hasonló dolgot tesznek.

Erre azt válaszolom, hogy ezek az emberek, akik külső dolgokban igyekeznek tökéletesnek lenni, és Istent előtt csak egy bizonyos dologban próbálnak meg kedves lenni, legalább annyira, vagy még jobban tévelyegnek azoknál, akik szerint ők azzal nem bántják meg Istent, ha külsődleges babonaságokban megtagadják Őt az emberek előtt. Azonban nincs arról szó, hogy énmiattam vétkeznének, mivel én nem azt mondtam, hogy tegyenek úgy, ahogy nekik jólesik. Azt tanítom, hogy a hívő embernek testetül-lelkestül meg kell szentelnie magát Isten előtt, de a lélek a fontosabb, tehát az az első. Ennek alapján viszont kicsoda állíthatja, hogy én a képmutatást támogatom, és Istent kis dolgokkal akarom kielégíteni?

Azzal az érvükkel kapcsolatban, hogy szerintük a bálványimádás színlelése nem egy súlyos vétek, és ennél fogva könnyen megbocsátható, a következőket mondom. Ha összehasonlítjuk Isten parancsait egymással, akkor valóban találunk olyanokat, melyek súlyosabbak a másikonál – ahogyan Jézus Krisztus is mondja, hogy a törvény legfontosabb részei az igazság, az ítélet és a hűség. Ha viszont egyenként nézzük meg őket, akkor nincsenek olyanok, melyek számunkra nem fontosak. Tudjuk, hogy mit mond Mesterünk, Jézus Krisztus: „Tehát ha valaki a legkisebb parancsolatok közül akár csak egyet is eltöröl, és úgy tanítja az embereket, az a legkisebb lesz a mennyek országában.” (Mt 5, 19) Akkor viszont miért mondunk mást az embereknek? Így azt hiszik, hogy nem baj, ha Isten parancsát egy ponton megszegik, mivel az csak egy kis fontossággal bíró parancsolat volt – ezáltal

viszont kisebbítjük a bűnünket, és felbátorodnak a rossz cselekvésére.

Aki Isten egyik, akármennyire is kicsinek tűnő parancsolatát könnyedén veszi, milyen ítélet alá esik? Olyan alá, amilyen alá azok esnek, akik másokat színlelésre kényszerítenek? Igen, ha ítélőképeségünk nem romlott volna meg, egyáltalán mernénk-e azt mondani, hogy nem olyan nagy dolog Isten akaratával szembeállni? Mivel Urunk nem tartotta méltóságon alulinak, hogy szóljon hozzánk, nem következik-e ebből, hogy minden teremtmény félelemmel hallgassa Őt, és szorgalmasan figyeljen arra, amit mond? Kérdezzük-e, hogy miért parancsol, vagy tilt meg bizonyos dolgokat, mintha akarata önmagában nem lenne számunkra elég indok? Ne tévelyegjünk: nem csupán a megparancsolt vagy megtiltott dolgokat kell komolyan vennünk, hanem magát Istent is. Nem lehetünk engedetlenek az Ő szavának anélkül, hogy egyben ne vetnénk meg az Ő fenségét is.

Tehát ezt a bűnt az Ő nagyságának fényében kell néznünk. Ha így lesz, akkor sohasem fogjuk azt mondani valamiről, hogy az csak egy kis bűn. Ezért, mondja Zakariás prófétán keresztül (5,3), elküldi az átok könyvét a földre, mely minden csalót és minden tolvajt megátkoz. Ezzel azt jelképezi, hogy senki sem szegheti meg törvényét anélkül, hogy ezért kárhuztatás ne érné. Jakab még egyértelműbben fogalmaz: „Mert aki valamennyi törvényt megtartja, de akár csak egy ellen is vét, az valamennyi ellen vétkezett. Mert aki ezt mondta: »Ne paráználkodj!« – ezt is mondta: »Ne ölj!«”. (Jak 2,10-11) Úgy mutatja meg, hogy mekkora bűn akár csak egyetlen ponton is vétkezni, hogy visszaküld minket a törvényhozó Istenhez, mintha csak azt mondaná: a rosszat aszerint mérjük, hogy mennyire mentünk ellene Isten tetszésének, hogyan vettük semmibe az Ő hatalmát, hogyan vetettük meg azt teljes egészében.⁶³

Amikor Urunk Jézus Krisztus elítélte az írástudók és a farizeusok képmutatását, akik olyannyira igyekeztek betartani a kisebb parancsolatokat, hogy eközben a lényeges dolgokkal nem törődtek, nem mondta nekik, hogy csak azzal törődjenek, amit Ő az első helyre sorol. Épp ellenkezőleg, ezt mondta: „ezeket kellene cselekedni, és amazokat sem elhanyagolni!” (Lk 11,42) Mintha azt mondta volna: semmit se vessetek el, a legnagyobb dologtól a legkisebbig, ne utasítsatok el semmit azért, hogy a másikat be tudjátok tartani.

Látjuk tehát, hogy gonoszság azt képzelni, hogy eltűrhető és megbocsátható bűn áthágni Isten bármelyik parancsolatát, mivel a törvény minden pontját, az elsőtől fogva az utolsóig úgy kell tisztelnünk, mint Isten méltóságát.⁶⁴ És valóban: ha bármely ponton megszegjük Isten Igéjét és nem érdekel minket, hogy azt tegyük, amit kíván, azzal megnyílik az út ahhoz, hogy nemsokára egészen elutasítsuk⁶⁵ Őt. Így tehát bármit is teszünk Isten akarata ellen, részrehajlás nélkül el kell ítélnünk, és cselekvő módon változtatnunk kell rajta. Ha pedig nem hagyunk el abból semmit, amit parancsolt nekünk, azzal jelét adjuk annak, hogy féljük Őt, és alá akarjuk vetni magunkat neki.

Ettől függetlenül igazán szeretném tudni, hogy minek az alapján sorolják a bálványimádást a kisebb bűnök közé.

Mondhatja valaki: „Nem elég erős az akaratom és nincs elég bátorságom; kényszerítenek arra, hogy ezt tegyem – ha lehetne, nem tenném.” Megkérdezném az ilyen embertől: „Barátom, ha nemtetés vagy valamilyen veszély miatt érzett félelemből elkövettél egy hatalmas vétséget tulajdon apád ellen, és ezáltal megszegyénítetted őt, vajon igazolható lenne-e ez neked [*a félelem miatt*]? Mennyivel kevésbé lenne szabad megszegyénítened Istent azzal, hogy beszennyezed az Ő szent nevét, hogy dicsőségét egy szobornak adod! Azt mondod,

hogy kényszerítették rá. Nem gondolod, hogy életednél Isten sokkal nagyobbra tartja az Ő dicsőségét?”

A vitát félretéve, könyörgök mindazoknak, akik egy ilyen tévelygésbe estek, hogy gondolkozzanak el egy kissé: könnyen elviselhető-e ez a bűn? Pál azt mondja, hogy Istent ez annyira ingerli, mintha valaki harcra hívná Őt. Azt mondja, hogy Jézus Krisztust sértjük meg: az emberek megtagadják az Ő szent asztalát, és az ördögök asztalánál esznek (1Kor 10,21-22). Nekem úgy tűnik, hogy ezeknek a szavaknak hallatán remegnünk kellene. Valóban: Ő inkább mennydörög, mint beszél.

Lesz, aki erre azt mondja, hogy kicsavaram ezeket a szavakat, és saját céljaimra használom fel őket. Nézzük, hogy ez vajon igaz-e. A korinthusiak a hitetlenekkel részt vettek – félelemből, veszélyek vagy más világi gondok miatt – a bálványok tiszteletére rendezett vacsorákon. A következő volt a kifogásuk: „Szívünkben elítéljük a babonáságaikat, és tudjuk, hogy csak egyetlen Isten van, akié minden tisztelet.” Erre Pál mégis felkiált, hogy Istent harcra ingerlik, és magukat beszennyezik, amikor az ördögök asztalánál vacsoráznak. Ennél mivel tesznek kevesebbet, akik letérdelnek a misén, akik egyetértenek minden ott zajló utálatossággal, és akik megcsókolják a szobrokat a romlott ceremóniákon, melyek utálatosak Isten előtt – amelyeket az Antikrisztus birodalmában végeznek? Legalábbis színlelik, hogy egyetértenek velük [*a ceremóniákkal*], és úgy fogadják őket, mint jó dolgokat.

Ha tagadják ezt, nézzük meg, hogy azok az okok, melyek miatt Pál olyan élesen fogalmaz, vajon megtalálhatók-e náluk. Egyértelmű, hogy két dologról beszél Pál. A korinthusiak a színlelés miatt lehetővé tették a hitetleneknek és a pogányoknak, hogy megkeményedjenek a gonoszságukban, és rosszat gondoljanak a keresztyénségről – másfelől

viszont a szegény erőtlen hívők összezavarodtak és lelkiismeretük nyugtalanra vált. Kétszeresen is bűnös tettük miatt fenyegeti őket ilyen komolyan. Mi a helyzet akkor azokkal, akik manapság követik a pápisták bolondságait?

Maradjunk például a misénél. Jól tudják, hogy az egy Istent ingerlő utálatosság. Jól tudják, hogy az emberek milyen célból gyűlnek ott össze. Ha más nem is lenne, tudják, hogy ott egy bálványt imádnak: Isten helyett egy darab kenyeret emelnek fel. Ha pedig ezt jól tudják, mégis miért tesznek úgy, mintha ők is a többiekkel együtt imádnák a bálványt? Nem azt akarják, hogy az emberek azt higgyék, hogy ők is őszinte áhítatból teszik? Hadd kérdezzem: ezzel vajon nem hagyják, hogy a gonoszok kigúnyolják Isten dicsőségét? Nem csak még jobban megerősítik őket romlott voltukban? Nem botránkoztatják meg az erőtleneket azzal, hogy rossz példát adnak eléjük, vagy hogy kétségeket támasztanak bennük, ami miatt nem tudják, hogy mit gondoljanak? Nem tesznek semmit: édesítik azt, amiről látjuk, hogy Isten keserűnek vesz. Ráadásul jól ismert, hogy Jézus Krisztus ellenségei szerint a mise egyfajta zálog, mellyel az ember elkötelezi magát, hogy istentelenségükben él, és zsarnokságuk alatt szolgál. Mert ha valaki hűségesen jár a misére, az Antikrisztus jó és őszinte alattvalójának gondolják. Másrésztől, aki megveti a misét, arról azt mondják, hogy a pápa királyságát tagadja meg.

Mivel ez így van, az a keresztyén ember, aki misére jár, megvallja, hogy bálványimádásban és a világban található utálatosságokban akar élni,⁶⁶ ezzel viszont közvetett módon nem tagadja-e meg Jézus Krisztust és az Ő evangéliumát? Mit válaszolnak nekem erre azok, akik el akarják fedezni bűnüket [*és mivel nem tudják teljesen tisztára mosni, megpróbálják valamiféleképpen eltakarni, hogy ne látszódjon*]? Azt mondom, hogy a misét nem csupán önmagában kell látnunk,

hanem a hozzá tartozó dolgokkal és a következményeivel együtt. Továbbá azt is mondom, hogy azzal a következménnyel jár, hogy el kell fogadni és hasonlítani kell a pápista egyház mai állapotához, melytől minden keresztyénnek borzadnia és undorodnia kellene. Ha tiszta lelkiismerettel, álokoskodás nélkül meg tudják cáfolni ezt az érvelést, felmentem őket. De ez nem fog megtörténni ebben az évben.

További bizonyítékképpen hadd mondjak el ezzel a témával kapcsolatban egy Josephusnál és a Makkabeusok könyvében található történetet. Eleázárról, egy zsidó édesanyáról és hét gyermekéről szól (2Makk 6,18kk; 7,1kk). Amikor [ti. a pogányok] rá akarták kényszeríteni őket, hogy egyenek disznóhúst, inkább meghaltak, mintsem engedelmesskedjenek. Lehet, hogy első ránézésre makacsságnak, majd módszeres túlbuzgóságnak tűnik, hogy valaki vállalja a halált egy ilyen kis dologért. Ha azonban végiggondoljuk azt, hogy ez mit is jelent, meglátjuk: nem tehettek másként anélkül, hogy meg ne tagadják Istent. Azáltal, hogy disznóhúst akartak etetni velük, amit Isten megtiltott, azt kérték tőlük, hogy nyilvánítsák ki: hajlandók arra, hogy a pogányokhoz hasonlóan éljenek. Ez a történet nem a Szentírásban van, de tény, hogy megtörtént; nem csupán egy mese. Ha mártírként tiszteljük ezeket az embereket és dicsérjük a kitartásukat, nem kellene vajon elítélnünk azt, ami ezzel ellentétes?

A téma befejezésekképpen azt mondom, hogy akik szerint az csak egy kis bűn, ha úgy tesznek, mintha egyetértenének a bálványimádókkal, azok nem tudják, milyen fontosnak tartja Isten saját maga tiszteletét. Még sohasem ízlelték Ézsaiás prófétának ezt a mondását: „Én vagyok az Úr, ez a nevem, nem adom dicsőségemet másnak, sem dicséretemet a bálványoknak.” (Ézs 42,8; 48,11) Ezzel Isten jelzi nekünk: sohasem fogja megengedni, hogy tiszteletét egy bálványnak adjuk anélkül, hogy bosszút ne állna érte. Azt is mondom, hogy

sohasem gondolták végig Isten kegyelmét,⁶⁷ amikor azt parancsolja, hogy testünk a Szentlélek temploma legyen, mivel megváltotta azt Fia, a mi Urunk drága vére által, és dicsőséget és halhatatlanságot szerzett neki az Ő országában. Mert ha ezt megértették volna, ők is Pál következtetésére jutottak volna, hogy meg kell tisztítanunk magunkat minden hamisságtól, testünket és lelkünket is, és Istent kell felöltöznünk mindkettőben, mivel mindkettő az övé (1Kor 6,20).

Most, hogy minden kifogást lelepleztünk, a testi bölcsesség nagyszonya tolakodik előre, hogy ő is szót követeljen, és saját makacs érveivel hozakodik elő.⁶⁸ Mi történik, ha mindenki elhatározná, hogy tisztán akarja követni Istent?

Egyetlen szóval válaszolok: ha ez kedves lenne Isten előtt, nagy üldözés kezdődne: sokaknak menekülniük kellene, hátrahagyva vagyoniukat, másokra ujjal mutogatnának, mások börtönbe kerülnének, ismét másokat száműznének, és lennének, akik elhagynák ezt az életet. Úgy értem ezt, ahogyan mondtam: ha Isten megengedné.⁶⁹ Azonban tiszteljük Istent annyira, hogy tegyük le az Ő kezébe ennek a kimenetelét, remélve, hogy úgy rendezné a dolgokat, hogy ez a gonoszság, amitől félünk, nem következne be. Ábrahám atyánk ehhez a menedékhez irányít minket példája által. Amikor azt a parancsot kapta, hogy ölje meg a fiát, és közben megkérdezték tőle, hogy mit készült tenni,⁷⁰ a következőt mondta: „Az Úr majd gondoskodik róla.” (1Móz 22,8) Ennek a mondásnak valóban fel kellene lennie írva a szívünkben, hogy eszünkbe jusson, amikor összezavarodtunk egy dologban, és tudásunk végére értünk.

Ha gondunkat Istenre vetjük, és nem kételkedünk abban, hogy Ő elég bölcs ahhoz, hogy jó végre juttasson el minket, amikor nincs tanácsunk és bonyolult helyzetben vagyunk, hasonlóképpen nem fog cserben hagyni, mint amennyire nem hagyta cserben szolgálját, Ábra-

hámot sem, akit megszabadított gyötrelmei közül, pedig emberileg nézve nem volt reménysége.

De hitelenségünk miatt nem érdemeljük, hogy érezzük Istennek irántunk való jóságát. Amikor Urunk megparancsolja, hogy tegyünk meg valamit, azt gondoljuk, hogy nem látja előre a veszélyeket, vagy hogy nem veszi őket számításba? És amikor látja őket, azt gondoljuk, hogy nincs elég ereje ahhoz, hogy megszabadítson azoktól? Sőt, hazuggá tesszük Őt, mintha nem akarta volna megtartani a nekünk tett ígéretet, hogy Ő megtartja azokat, akik az Ő útján járnak? Így ahelyett, hogy azt mondanánk „Mi lesz velünk, ha Istent követjük?” tanuljuk meg azt mondani, hogy „Mivel minden emberi bölcsesség elhagyott minket, Isten majd gondoskodik számunkra tanácsról. Olyan nehéz helyzetben vagyunk, amelyből nem látjuk a kiutat? Ő ki fogja szélesíteni utunkat. Tegyük azt, amit mond, és Isten segítségünkre siet, nem számít, milyen veszélyek közt is vagyunk. Isten mindenekfelett szereti, ha így bíznak benne: megtartjuk parancsolatait és a következményeket gondviselésére bízuk – ezen nyugszik lelkünk. Még ha ezer veszély leselkedik is ránk, és azt sem tudjuk, merre forduljunk, ez azt jelenti, hogy Isten akarata összetört, és már nem vonatkozik ránk? Most már tudjuk, hogy [Isten akarata] törhetetlen, még ha a menny és a föld egymásba is ütközne.”

De a testi bölcsesség ezt nem hajlandó elismerni. Egy újabb kifogással áll elő. Először is, ha mindenki abba akarná hagyni a bálványimádást, azokban az országokban, ahol az Antikrisztus uralkodik, nem maradnának hívők. Másodszor, mivel elhagynák lakóhelyüket, nem tudnák, hová költözzenek, mivel ahol Istent tisztán hívják segítségül, ott nem lakhatnak a már ott lakók nagy száma miatt.

Azt válaszolom, hogy ez a veszély meglehetősen komolytalan. Ha valakit az Úr megvilágosított, és egy szívvel és egy akarral elég bá-

tor⁷¹ ahhoz, hogy inkább meghaljon és elhagyjon mindent, mintsem beszennyezze magát gonosz babonaságokkal, olyan módon fogja őt segíteni az Úr, ahogyan nem is képzelnénk. Mert vagy megtéríti az uralkodók és tisztviselők szívét, és azok elhagyják a bálványimádást és Istent igazul kezdik el imádni és szolgálni, vagy pedig meglágyítja őket, hogy ezentúl ne kényszerítsék a szegény hívőket arra, hogy lelkiismeretük ellenére beszennyezzék magukat, és ne is legyenek irántuk ilyen kegyetlenek.

Azért, hogy ne folytassam a vitát, nem mondom, hogy nem szabad kételkedni, hanem hogy mindenki csomagoljon össze, hogy elindulhasson. Mindig lesznek vakok, akik nem látják a szennyet és a szemetet, amelyben élnek. Mások lehet, hogy felismerik, hogy milyen nyomorult helyzetben vannak, mégis visszatartja őket testük erőtlen volta és megmaradnak abban. Ismét másokat annyira lefoglalnak a különböző kötelességek, hogy nem tudnak elindulni még akkor sem, ha szeretnének. Mégis mondják: „Valószínű, hogy a leglelkesebbek és a több hasznos ismerettel rendelkezők elindulnak. De akkor mi történik?”⁷²

Erre azt válaszolom, hogy ha mindenki, aki itt és ott van,⁷³ kötelességének csak felét tenné a helyén, a világnak nem lenne olyan sarka, melyben nem lennének. Az a probléma, hogy legtöbbjüknek sem határozottsága, sem bátorsága nincs. De még ha mind elmennének is azok, akik nem tudnak nyugodt lelkiismerettel⁷⁴ élni az adott országban, feltételezzük, hogy ott kihalna Isten magja? Inkább remélünk kellene, hogy minden egyes elment ember helyébe Isten négyet ad. Tehát végül az mondható, hogy mindig neveltségessé válunk, ha Istennel vitatkozunk.

Tudom azt is, hogy vannak, akik úgy próbálják igazolni magukat, hogy azt mondják: én könnyen beszélek, mivel távol vagyok ettől a

veszélytől. Viszont ha az ő helyükben lennék – mondják –, már nem lennék ilyen bátor, hanem úgy viselkednék, ahogyan ők.

Válaszként erre nem mondok semmit, csak amire lelkiismeretem indít – ha másként beszélnék, gonoszul gyaláznám az igazságot. Ha én egy olyan helyen volnék, ahonnan veszély nélkül nem tudnék megmenekülni a bálványimádástól, imádkoznék az Úrhoz, hogy erősítsen meg engem és adjon kitartást, hogy dicsőségét saját életemnél többre tartsam, ahogyan józan eszemmel tudom. És reménykednék, hogy nem hagy el. De ne arról beszéljünk, hogy én mit tennék, mert nem érdekel a kérdés. Inkább azt mondom, hogy mit kellene mindenkinek tenni – beleértve magamat is. Így akik másként tesznek, azok vétkeseknek bizonyulnak, akár én lennék az, vagy valaki más. De mit nyerne azzal, ha engem néznek? Jaj nekem, ha prédikálásommal ellentétesen teszek, mert saját szám fog elítélni! Ettől függetlenül ez őket felmenti-e? „Mindenki a saját tetteit vizsgálja meg – mondja Pál –, és akkor csakis a maga tetteivel dicselkedhet, és nem a máséval.” (Gal 6,4) Gyakran előfordul a világban, hogy mások hibáit használják fel saját maguk védelmére. Isten előtt azonban nem szabad így tennünk.

Másrésről azért, hogy ne mondják: „Ezek csak szavak, de találunk olyat, aki meg is valósítja őket”, azt mondom, nem kívánok tőlük semmit, csak hogy kövessék, amit sok ezer mártír már előttünk megtett: férfiak és asszonyok, szegények és gazdagok, kicsik és nagyok. Ez a tanítás nem valamiféle elmélet, melyet szabadidőmben találtam ki. Erről Jézus Krisztus szent mártírjai elmélkedtek eltűrt szenvedéseik között. Elmélkedésük közben erősödtek meg, hogy le tudják győzni a börtön, a kínzás, a máglya, a vérpad, a bárd és a többi halálnem szörnyűségét és a tőlük való félelmet. Ha nem lett volna beleírva ez a gondolat a szívükbe, hogy százszorosán jobb meghalni, mint Isten tiszteletével ellentétes dolgot tenni, sohasem lettek volna

elég bátrak ahhoz, hogy megvallják keresztyén voltukat, és vállalják a halált. Inkább hagyták volna magukat elcsábítani a bálványok tiszteletére.

Állhatatosságukat nem csupán azért halljuk, hogy dicsérjük őket, hanem hogy példák legyenek számunkra, és hogy ne tagadjuk meg az igazságot, amelyhez szilárdan ragaszkodtak; hogy ne szennyezzük be, és ne rontsuk meg Isten dicsőségét, melyet ők annyira nagyra tartottak, hogy vérüket ontották érte. Ha a színlelés lehetséges lenne [*mialatt mások inkább igyekeznek minket elfordítani a bálványoktól*], akkor nem kellett volna nekik vállalni a kínzást, amit vállaltak. Imádhatták volna Istent titokban is, miközben színlelik a bálványok imádását, hogy ezzel megfeleljenek üldözőik kívánságának. De megmutatták nekünk, hogy gyalázatos dolog szívünkben Istennek adni a dicsőséget, miközben az ember elárulja az igazságot az emberek előtt, és így Isten tiszteletét a bálványoknak adja.

Mindent figyelembe véve, nem csekély kárhozhatást jelent nekünk látni az elmúlt korok mártírjainak hatalmas odaszántságát, különösen is az általunk mutatott közönnyel összehasonlítva. Mert amikor a kor szegény embere megízlelte Isten igaz ismeretét, nem tétovázott vállalni a hite megvallásával járó veszélyeket sem. Inkább hagyta magát elevenen megégetni, mintsem hogy részt vegyen valamiféle külsődleges bálványimádásban. Mi, akik ezt ilyen jól tudjuk – ami lángra kellene, hogy gyújtson minket –, hidegebbek vagyunk a jégnél. Próbáljuk meg igazolni magunkat ebben! Ha ezt tesszük, még súlyosabb átkot vonunk magunkra, és Isten haragja még keményebben fog fejünkre esni. Gondolkozzunk el jól ezen a dolgon, mindenki magában.

Eddig azok ellen szóltam, akik Isten igazságát meghamisítva igyekeznek magukat tisztára mosni és igazolni, vagy akik lealacsonyítják

az Ő Igéjének dicsőségét és parancsolatainak hatalmát, hogy vétkeket kicsinek tüntessék fel, vagy akik hiábavaló kifogásokat keresve próbálják felmenteni magukat, hogy gonoszul tudjanak cselekedni anélkül, hogy ezért elítélnék őket. Másrésztől viszont várható, hogy sok jó és istenfélő ember is feltesz kérdéseket. Elítélem-e a hívőket Franciaországban, Olaszországban, Angliában, Flandriában és más területeken csak azért, mert kényszerítették őket, hogy elfogadják a babonás ceremóniákat? Mielőtt válaszolnék erre a kérdésre, tiltakozom Isten előtt: olyannyira nem szeretném elítélni és megbántani az ilyen szolgátságban élő szegény testvéreimet, hogy az irántuk érzett sajnálat és könyörület miatt szívesen keresnék módot arra, hogy felmentsem őket. De azt mondom, amit lelkiismeretem szerint mondanom kell – az ő üdvösségük miatt. És miután elmondtam, ami szükséges, sóhajtozni fogok értük, és kérem Istent, hogy Ő vigasztalja meg őket.

Ami elítélésüket illeti: ha elítélem bűnüket, azzal nincs szándékomban személyüket is elítélni. Isten tudja, hogy sok Franciaországban élő embert magamnál sokkal szentebb és tökéletesebb életűnek tartok. Továbbá elismerem, hogy amiatt, hogy ilyen mélységek között kitartanak Isten félelmében, érdemük nagyobb, mint az enyém, mivel nekem kevesebb lehetőségem és kevesebb kísértésem van a gonosz cselekvésére azért, mert naponta menekülhetek Isten Igéjéhez.⁷⁵ Hasonlóképpen, ha elbuknak, sokkal inkább fel kell őket emelnem, mint amennyire én megérdemelném azt, hogy felemeljenek. Éppen ezért olyan távol vagyok attól, hogy elvessem őket és ne tartsam őket testvérnek, hogy Isten és az emberek előtt tisztelem és dicsérem őket, és úgy érzem, Isten egyházában jobban megérdemlik a helyet, mint én.

Nem igaz az a vélemény, miszerint én ki szeretném őket zárni

a hívők közül, vagy ki szeretném őket törölni a keresztyénségből. Azonban annak ellenére, hogy ennyire tisztelem őket, és ilyen jó hírnevük van, nem hunyhatok szemet a bennük meglátott vétkeik felett. Mert bár lehet valaki igaz hívő, ez nem jelenti azt, hogy minden tette jó és dicséretre méltó. Lehet, hogy ők is találnak bennem hibákat. Ítéljék el őket az Úr nevében, csak ne tegyék rosszindulatból, vagy azért, mert rosszat akarnak mondani rólam, és becsmérelni akarnak, vagy mert ellentámadás által meg akarják bosszulni magukat. Ha Isten gyermekeinek akarnak mutatkozni, fogadják ezt a kiigazítást alázattal, máskülönben úgy tűnik, hogy mivel nem akarják az igazságot elfogadni, a lázadás és a keserűség lelke vezeti őket.

Tehát azt kérdezik, hogy milyen tanácsot adok annak a hívőnek, aki valamiféle Egyiptomban vagy Babilonban él,⁷⁶ ahol nem imádkozhatja Istent tisztán, hanem az általános gyakorlat szerint kénytelen alkalmazkodni a rossz dolgokhoz. Első tanácsom az, hogy ha tud, menjen el. Mert mindent átgondolva, boldog az, aki távol van az ilyen utálatosságoktól, mert nehéz ennyire a közelükben élni anélkül, hogy az ember beszennyezné magát. Költözzön el egy olyan helyre, ahol nem kényszerítik, hogy ilyen szemétkben vegyen részt; ahol amikor Isten nevét és Igéjét káromolják, nem kell csendben maradnia és színelnie, mintha egyetértene vele. Sőt, ahol a keresztyének közösségében megvallhatná keresztyén voltát, részt vehetne az evangélium szent tanításában, tisztán és teljesen élhetne a sákramentumokkal, és imádkozhatna nyilvánosan. Véleményem szerint ez lenne a legjobb megoldás.

Ha valaki nem költözhet el, azt tanácsolnám, gondolkozzon el azon, hogyan tarthatná magát távol minden bálványimádástól, hogy magát testestől-lelkestől tisztán megőrizze Istennek. Aztán imádjja Istent egyénileg, és imádkozzon, hogy állítsa helyre szegény egyházát.

Végül pedig, tegye kötelességét: tanítsa és intse a nyomorult tudatlan lelkeket, amennyire csak tudja. Ha azt válaszolja, hogy ezt halálbüntetés terhe mellett nem teheti, elfogadom. De Isten dicsősége, amelyről itt szó van, sokkal drágábbnak kell lennie számunkra romlandó, elmúló életünknel, amely, az igazat megvallva, nem több mint egy árnyék.

Megértem, hogy a legtöbb ember erre azt válaszolja: „Sajnálom. Igaz, hogy Istent mindennél többre kell értékelnünk, de nincs erőnk és kitartásunk hozzá.” Vagy: „Szüleink idekötnek.” Vagy: „Felelősek vagyunk a családunkért. Mit tehetünk?”

Erre azt mondom, hogy mivel gyengeségük miatt nem tudják követni azt, amiről tudják, hogy a legbiztosabb és legüdvösebb tanács; mivel emberfélelemből letérnek a helyes útról, vallják meg bűnüket Istennek, és könnyekkel, és sóhajtozással gyászolják meg azt. Inkább vádolják, mint igazolják magukat. Aztán intem őket, hogy a gonosz szokott cselekvése közben ne aludjanak el. Ehelyett naponként emlékeztessék magukat: maradjanak elégedetlenek és szomorúak, hogy Istentől irgalmat nyerjenek. Aztán imádkozzanak a jó Atyához, aki megszabadítja a foglyokat, hogy ha kedves neki, egy napon hozza ki őket ebből a mélységből, vagy hozzon létre egy jó egyházat mindenütt, ahol megadhatják a neki járó tiszteletet. És végül, keressék, hogyan hagyhatják el azt a szennyes, nyomorult és boldogtalan helyzetet, amelyben élnek, és fogadják el az adódó lehetőségeket, jelezve azzal is, hogy nem képmutatásból imádkoztak Isten szabadításáért. Ha mindenki így tenné a kötelességét, bizonyos vagyok abban, hogy Urunk másként munkálkodna, mint ahogyan most, és ledöntené a földön uralkodó utálatosságokat és bálványimádást.⁷⁷ De nem érezzük át nyomorult voltunkat, nem érdekel minket úgy, ahogy kellene, és inkább nem foglalkozunk vele, mert megkeményedtünk. Ennél fogva

nem csoda, hogy Isten ilyen hosszú ideig a szennyben hagy minket, és fennáll az a nagy veszély, hogy végleg fi ott rothadnunk, ha nem törődünk Vele.

III

KÁLVIN JÁNOS VÁLASZA A NIKODÉMITA URAKNAK (1544)

Azzal a panaszukkal kapcsolatban, hogy ő túlságosan szigorú

*Gyűlölik azt, aki dorgálni mer a kapuban,
és utálják, aki megmondja az igazat.
(Ám 5,10)*

*Bizony engedetlen nép ez, hazug fiak,
fiak, de nem akarnak hallgatni az Úr tanítására.
Azt mondják a látóknak: Ne lássatok! –
a látókoknak pedig: Ne a valóságot lássatok!
Mondjátok inkább hízelgő dolgokat,
lássatok kedvüNKRE valókat!
(Ézs 30,9-10)*



MIKOR valaki Salamon példabeszédeire hivatkozik, miszerint a nyílt helyreigazítás jobb, mint a rejtett szeretet, és hogy a barát feddése jó és hűséges, senki sem fog ennek ellentmondani (Péld 27,5-6). Azonban amikor ezt gyakorolni kell, olyan, mintha senki sem értené. Ezt azért mondom, mert írtam egy tanulmányt, melyben bemutatom, hogy egy pápisták között élő hívő nem vehet részt a babonáságaikban anélkül, hogy ne vétkezne Isten ellen. Ez egyértelmű tanítás. Szentírásbeli bizonyítékokkal és olyan szilárd érvekkel támasztottam alá, hogy cáfolhatatlan. Ráadásul van egy döntő érv is, amely egyetlen szóval rendezzi a kérdést. Mivel Isten teremtette a testünket és a lelkünket is, és Ő táplálja, és

Kálvin János válasza a nikodémita uraknak (1544)

Ő is tartja fenn, logikus, hogy Őt kell szolgáljunk és tisztelnünk velük [*mármint testünkkel és lelkünkkel egyaránt*]. Azt is tudjuk, hogy Isten annyira megtisztel minket, hogy nemcsak lelkünket nevezi az Ő templomának, hanem testünket is (1Kor 6,19). Most kérdezem: helyes dolog-e beszennyezni Isten templomát? És nem kell-e odaszálnunk az egészet az Ő tiszteletére, és emiatt tisztán, minden szenny nélkül kell megőriznünk azt?

Ráadásul, mivel a hívő ember teste Isten dicsőségére kell, hogy szolgáljon, és végül országának halhatatlanságában kell részt vennie, és Urunk Jézus Krisztus testéhez kell hasonlítania, tökéletes képtelenség, hogy ilyen szennyre adjuk, és eladjuk egy bálványinak. (2Kor 6,16) Röviden, vagy teljesen Istené vagyunk, vagy csupán részben? Ha teljesen az Ővéi vagyunk, dicsőítsük Őt testünkkel és lelkünkkel egyaránt.

Ezek szerint viszont egyértelműen jogos az a kérésem, hogy a hívő ember gondosan őrizze meg magát az emberek előtt kedves bálványimádástól, és attól, hogy külsőleg úgy tegyen, mintha beleegyezne abba, amiről lelkiismeretében tudja, hogy gonosz és Isten ellen szól.

Mégis vannak olyanok, akik szerint én túlságosan szigorú vagyok, ráadásul panaszkodnak, hogy embertelen módon bánok velük. Ha valaki tudni szeretné, hogy miért elégedetlenkednek; azért, mert nem tudják elviselni, ha valaki ellentmond nekik. Mert miben látszik meg, hogy azzal mentegetik magukat, hogy én nem jogosan ítélem el őket? Irgézs ügyüket⁷⁸ nem támasztja alá semmi, kivéve az a szálnalmas kifogás, hogy ők belsőleg Istenhez ragaszkodnak, függetlenül attól, hogy az emberek előtt mit mutatnak.

Ez azonban mit jelent? Azt, hogy megosztják szolgálatukat Isten és az ördög között: az egyiknek a lelküket, a másiknak a testüket

adják. Szívüket megtartják Istennek, legalábbis ezt mondják, de abban nem látnak semmi kivetnivalót, hogy testüket szentségtörő és gonosz dolgokra használják. Hadd kérdezzek titeket: Isten vajon megelégszik-e egy ilyen keverékkel? Vajon az, aki azt mondta: minden térd meg fog hajolni előtte és minden nyelv vallja az Ő nevét, megengedi az embereknek, hogy bálványok előtt térdeljenek?

Amint már kezdetben is mondtam erről a tanításról: egyértelműen és könnyen megvalósítható, ha valaki az igazsághoz akar ragaszkodni; és a bizonyítékok olyannyira egyértelműek, hogy megkerülésük egyszerűen szégyentelenség. Ettől függetlenül az emberek megteszik. Ráadásul, akik megteszik, azok szeretnék, ha mások is azt feltételeznék, hogy nem ok nélkül teszik. Bár mindent figyelembe véve, az igazi oka ennek az, hogy véleményük szerint ez nem is annyira rossz dolog, mint amennyire én mondtam. De miért feltételezik ezt? Azért, mert szeretik takargatni magukat, és kisebbítik vétük súlyát. Nagyon szeretném tudni, hogy milyen más mentségük van azokon kívül, amelyekről már részletesen bebizonyítottam, hogy komolytalanok és erőtlének. Leginkább a szemetesekhez tudnám őket hasonlítani; ez kifejezi, hogy milyenek is ők valójában. Olyanok, mint Fifi mester, aki, mivel már régóta gyakorolja mesterségét – a szemétben való turkálást –, már nem érzi a borzalmas bűzt, mivel ő maga is meglehetősen bűzössé vált, és lenézi azokat, akik őelőtte befogják az orrukát. Ezek az emberek megkeményedtek szennyükben, mert már hozzászoktak; azt gondolják, ők rózsák között élnek, és kigúnyolják azokat, akik nem bírják azt a bűzt, amit ők már nem is éreznek. Folytatva az összehasonlítást, ezek a Fifik a hagymát próbálják ellenszerűen használni, hogy az egyik bűzt a másikkal takarják. Azért, hogy ne érezzék bálványimádásuk rossz szagát, ezek az emberek is mindenféle rossz és romlott mentséget használnak: pl. olyan erős szagú ételeket, amelyek

miatt nem éreznek semmi mást. De szegényes és rossz próbálkozás az, amikor az ember érzéketlenné teszi magát azért, hogy ne érezze a baját.

Nem általánosságban azokról beszélek itt, akik gyengeségük miatt még mindig ebben a babiloni fogságban vannak, ahol beszennyezik magukat azzal, hogy részt vesznek a bálványimádók babonáságaiban. Mert sokan vannak, akik szívükben tudatában vannak nyomorúságuknak, és szájukkal megvallják azt; boldogtalanok ebben a helyzetben, folyamatosan nyögnek Isten előtt, és irgalmáért esedeznek. Nem, csak azokról szólok, akik minden elképzelhető kifogást megragadnak, hogy mentegessék magukat, akik komolytalanul fogják fel a feddést, vagy ingerültté válnak miatta, vagy olyannyira megvetik azt, hogy azzal már Istent káromolják.

Mivel Nikodémus nevét használják pajzsként, mintha őt utánoznák, jelen értekezésben így is fogom őket nevezni, amíg be nem bizonyítom, hogy milyen igazságtalanok ezzel a szent emberrel, hogy maguk közé sorolták, sőt büszkélkedtek példájával.

Azonban először is meg szeretném őket szabadítani egyik téves elgondolásuktól. Azt feltételezik, hogy azért szeretnék harcolni ellenük, hogy sértegessem vagy támadjam őket, és ezért nem akarnak semmiképpen sem engedni nekem. Ebben viszont nagyban megcsalják magukat. Őszintén tiltakozom Isten és angyalai előtt, hogy egyedüli céloom: mindent megtenni azért, hogy mindannyian együtt tisztán szolgálhassunk Istennek. Nem vagyok annyira embertelen sem, hogy ne indítson meg, hogy ne könyörüljek rajtuk, amikor látom, hogy nehéz helyzetben vannak. Nem fogom őket mardosni, harapdálni, vagy megvetni, vagy elvetni őket azért, hogy én jobbnak tűnjek. Sokkal jobban szeretném, ha dicsőítenék Istent, mint hogy bevádoljam őket nála. Mert nem lelek örömet a vádolásban.

Másodszor, nem gondolnak arra, hogy nem nekem kell megválaszolniuk: Istenről van itt szó. Amikor ellentmondanak neki, bizonyosan a sarkantyú ellen rugódoznak. Akkor viszont mit nyernek azzal, ha morgolódnak, hogy én túlságosan kemény vagyok velük? Azt szeretnék, hogy áldjam meg őket abban, amit Isten elítél? És ha meg is tenném, mit használna nekik az én felmentésem? Én nem elevenítem meg azt, akit az Úr halálra ítélt, ítéletét nem tudom enyhíteni, hogy ne legyen olyan súlyos.

Ezért bánkódom, hogy ezek a szegény emberek mindenképpen harcolni kívánnak velem: azt gondolják, hogy emberrel kell harcolniuk. Arra nem gondolnak, hogy Istennel állnak szemben. Éppen ezért könyörgök nekik és intem őket, hogy ne csalják meg önmagukat azzal, hogy engem tartanak vádlójuknak, hanem ismerjék fel, hogy sohasem tudnak érvelni Isten ellen, és csak rontanak a helyzetükön, ha vitakoznak. Határozzák el, hogy megalázzák magukat bírójuk előtt: hagyják el mentségeiket⁷⁹, és békével ismerjék el hibájukat. Ami engem illet, én nem mondhatom a fehéret feketének csupán azért, hogy kedvükben járjak.

Mivel ezek a nikodémiták nem mindannyian egyformák, érintőlegesen nézzük meg, hogy milyen főbb csoportjaik vannak. Először is, vannak akik úgy próbálnak elismerést szerezni [*a keresztyének-től*], hogy vallják: az evangéliumot hirdetik, és ebből adnak is egy kis kóstolót nekik, hogy bizalmukba férközzenek. Mert látják azt, hogy nagyon sok embernek elege van a szerzetesek⁸⁰ bolondságából⁸¹ és ostoba tanításaikat nevelésnek találják. Ezért nem tudnak jobb módszerrel hírnevet és jóindulatot szerezni maguknak, mint hogy ezzel a csalival az embereket magukhoz csalogatják. Azonban az evangéliumot rosszra akarják használni: a leple alatt bevételhez akarnak jutni, vagy igyekeznek valahogy megtölteni a pénztárcájukat.

És miután a kezdeti tiszta és igaz tanítással magukhoz csábították hallgatóikat, úgy bánnak velük, hogy soha ne jussanak el a valódi igazság megismerésére.

Tény, hogy nem egyformán haladnak előre, mert vannak, akik nagyobb lépéseket tesznek meg. De aki nem tudja megkaparintani a [*püspöki vagy bíborosi*] pálcát, a perjeli vagy plébániai elsőségre vágyik. Vannak olyan szerzetesek is, akik beérik gazdag adományokkal és finom ételekkel, mivel nem érnek el ennél jobbat. Viszont mivel ez a céljuk, nem mulasztják el, hogy engem túlságosan szigorúnak ítéljenek, és panaszkodnak rám, hogy én ki szeretném venni a kenyeret a kezükből. Olyanok is vannak köztük, akik ennyivel nem érik be. A nagyobb megbecsülés érdekében úgy tesznek, mintha megvetnék azoknak a könyveit, akiktől megtanulták mindazt, amit tudnak. Ha nem olvasták volna ezeket a könyveket, némábbak lennének a halaknál, hacsak hallgatóikat összevissza beszélésükkel nem gúnyolnák ki. Rengeteg példát tudnék rájuk mondani. Azonban mondanivalómmal inteni szeretném őket, és azt szeretném, ha ezáltal lehetőségük lenne megvizsgálni lelkiismeretüket; nem kívánom becsmérelni őket mások előtt.

Ők azok, akiknek mindig valamiféle tanítás van az ajkukon. Annyira meg vannak elégedve magukkal, hogy komolyan gondolják: ők a világon az egyetlenek, akik ismerik a tanítás művészetét. Bárcsak tisztáznák magukat Istennél is, hogy ne kellene semmit sem kifogásolni abban! Én egyáltalán nem irigyelném őket. Vizsgálják meg saját lelkiismeretüket, és aztán mondják meg nekem: miért szavalják a misét, melyről tudják, hogy utálatos szentségtörés, és példájukkal miért visznek másokat is a bálványimádásba? Ne nekem, hanem Istennek válaszoljanak: magukat nem akarják tanítani azzal, hogy testük jóltartása mellett lelküket elhanyagolják?

Ezen a ponton megkérdezheti valaki, hogy ugyanilyen a véleményem a pápista országokban élő összes igehirdetőről, akik amennyire csak lehetséges, törekednek a tiszta tanításra, bár nagy gyengeségük miatt esetleg csak félig tisztán hirdetik. Isten óvjon ettől! Éppen ellenkezőleg: meggyőződésem, hogy van, aki buzgósággal igyekszik [hirdetni az Igét], és saját testi nyeresége helyett Isten tiszteletét és a nép üdvösségét tartja szem előtt. De az is bizonyos, hogy akik nagy buzgósággal igyekeznek megmaradni bálványimádásukban, és a tanítással próbálják meg azt takargatni, azok saját javukat keresik. Ahogyan mondtam, Isten egyházának építése helyett saját testük számára építenek nyugalmas és kényelmes házakat. Figyelniük kellene arra, amit Pál mond a felebarátaink tanításáról (Róm 15,2): az ember a gonoszságban is tud építeni, nemcsak a jóban. Mit tesznek azon kívül, hogy félrevezetik a szegény embereket azáltal, hogy meghagyják őket a bálványimádásban? Megkeményítik őket. Ha ebben a nyomorúságos feladatban⁸² lelik kedvüket, átengedem nekik ezt a játékot.⁸³

Ők tehát az első csoport, amely neheztel rám: azok az igehirdetők, akik ahelyett, hogy vállalják a halált, hogy Isten igaz szolgálatában eltöröljék a mindennemű bálványimádást, Jézus Krisztusból főszakácsot akarnak csinálni, hogy finom ételeket főzzön nekik. Akik pedig őszintén igyekeznek ragaszkodni az igaz tanításhoz, azokat bár hiányosságaik miatt megfeddem, tudom róluk, hogy inkább beismerik bűnüket, és nem vitatkoznak az Isten egyértelmű Igéjéből származó, tőle fogadott intésekkel.

Aztán van egy másik csoport. Ezek az elpuhult protonotáriusok⁸⁴, akik elégedettek az evangéliummal, örömmel és játékosan elbeszélgetnek róla a hölgyekkel, addig, amíg ez nem tartja őket vissza attól, hogy úgy éljenek, ahogyan akarnak. Én ugyanebbe a csoportba sorolnám még az udvar kegyenceit és azokat a hölgyeket is, akik az

affektáláson kívül nem tanultak meg semmit, és ezért nem ismerik, hogy milyen az, amikor valaki egyértelműen beszél velük.

Nem lep meg, hogy ezek az emberek mindannyian ellenem támadnak, és egyhangúlag elítélik túlzott szigorúságomat, mintha szövetséget kötöttek volna egymással, sőt ezt már azelőtt vártam, hogy bekövetkezett. Olyan, mintha azt mondanák: „Nem akarunk többet hallani Kálvintól, ő túlságosan embertelen! Micsoda? Ha hinnénk neki, nemcsak gonosztevőknek kiáltana ki minket, hanem egyenesen tűzre adna minket [mármint a máglyára, hogy kivégezzenek]! Jogosan kényszerít-e minket? Ha azt akarja, hogy mindenki olyan legyen, mint ő, és zavarja, hogy mi jobban érezzük magunkat nála, az nem tartozik ránk. Nekünk jó itt. Ő maradjon meg magának ott, ahol van, és hagyjon mindenkinek békét.”

Nem tudom, mit gondoljak erről a világról. Amikor hízelegnek egymásnak, azt gondolják, máris elégtételt vettek rajtam. Jó. De mit csinálnak Istennel, akihez irányítom őket, és aki a trombita hangjával hívja őket? Egy protonotárius könnyen veszi a feszületet, és annak rovására szemérmetlen módon jól él, lakomákra jár, játszik és táncol. Az csak egy kis szobor.⁸⁵ De Isten nem hagyja, hogy így kigúnyolják Őt. Mert ha csak a bálványok imádásáról lenne szó, az embernek nem kell félnie attól, hogy kigúnyolja a fantáziája szerint megformált babonáságokat. Amikor viszont valaki Isten szent parancsolatairól beszél, az nem olyan, amire csak a vállunkat vonogatjuk. Egy hölgy lehet, hogy fület mutat⁸⁶ János úrnak, akitől úgy félt, mint a mennydörgéstől, mert akár akarta, akár nem, egy évben legalább egyszer elment hozzá, és részletesen elmondta neki a titkait. Mert tudja, hogy Isten nem kényszeríti arra, hogy ezt tegye. Viszont az embernek Isten előtt kell számot adnia tetteiről. Lelkiismeretünk belső bűnvallását nem törli el az evangélium. Ahelyett, hogy ezt ezentúl egy pappal

beszelnék meg, Istennek kell számot adnunk. Arról nagyon megszeretném győzni őket, hogy ahelyett, hogy keményen megállnak ellenem, és könnyedén veszik intéseimet, gondolják végig, hogy egyszer majd meg kell jelenniük Isten előtt, aki majd a most eléjük adott szó által fogja megítélni őket. Én pedig nem arra szegődtem, hogy az ő kedvükbe járjak.

A nikodémítáknak van egy harmadik csoportja, amely a keresztyénségből már-már filozófiát csinál. Legalábbis nem igazán veszik a dolgokat a szívükre. Inkább várnak és nem tesznek semmit, hogy kiderüljön: lesz-e valamiféle szép reformáció. Nekik nincs kedvük ebben részt venni, ha látják, hogy az veszéllyel jár. Aztán vannak olyanok is, akik platóni gondolatokat vettek a fejükbe arról, hogy hogyan szolgálják Istent. Ők elnézik a pápaság bolond babonaságainak legnagyobb részét, és elkerülhetetlen dolognak tartják azokat. Ez a csoport szinte kizárólag tanult emberekből áll. Nem mintha minden tanult ember beletartozna. Én inkább szeretném, hogy az emberi tudás kivesszen a földről, minthogy a keresztyén buzgóság kihűljön, és a keresztyének elforduljanak Istentől. De rengeteg tudóst álomba ringat az a fajta gondolkodásmód, hogy elég, ha ismerik Istent, és tudják, hogy melyik az üdvösséghez vezető egyenes út, és azon gondolkodnak dolgozószobájukban, hogy hogyan menjenek a dolgok.⁸⁷ Ezenfelül titokban egyszerűen Istenre hagyják, hogy Ő oldja meg a helyzetet, anélkül, hogy ők közbeavatkoznának, vagy szembehelyezkednének vele; mintha nem is rájuk tartozna. Ráadásul kigúnyolják azokat, akik magukénak érzik a kérdést, és helytelen ítélőképességgel vádolják meg őket.

Most, hogy megírtam a szóban forgó könyvet⁸⁸, várható volt, hogy ezek az emberek sem fogadják majd azt szívesen [azaz szívesebben, mint a nikodémíták előző két csoportja]: Éppen ezért nem lepett

meg, hogy amire vártam, hogy bekövetkezzen, valóban bekövetkezett.

Mégis könyörgök nekik, hogy akik ügyvédek, ne vállaljanak el egy olyan ügyet, amelyet végzetes dolog védelmezni, és amely a végén csak romlásukat okozza. Ha van közöttük bíró, ne ítéljék el Isten szavát, amely nem az ő döntéskörükbe tartozik. Sőt, ne bízzanak meg magukban, és ügyükben tartsák magukat gyanúsítottak: ne ítéljenek ebben a dologban. Inkább félelemmel és tisztelettel tartsák magukat a szünethez⁸⁹, amelyet Isten, a mindenható bíró rendelt el. Akik orvosok közöttük, ne használjanak felesleges és haszontalan kötszereket a seb eltakarására, mivel az csak kitakarva fog meggyógyulni. Ha vannak közöttük filozófusok vagy dialektikusok, ne próbálják azokkal a tudományokkal leplezni a hazugságot, melyeket Isten azért jelentett ki a világnak, hogy az Ő szolgálatában az igazság segítségére és az igazság eszközeiként használják. Ne gondolják, hogy Isten igazsága, melyet a Szentírás legyőzhetetlennek nevez, olyan erőtlen, hogy az igazság látszatával, vagy ravasz kifogásokkal végül elfojthatják. Ha olyan emberek ők, akik kitartóan olvassák a Szentírást, gondosan őrizték magukat, hogy tudatosan ne vonják magukra azt a szörnyű átkot, amely azokat éri, akik a rosszat jónak nevezik (Ézs 5,20).

A negyedik csoportba azokat a kereskedőket és közembereket sorolom, akik kényelmesen élnek otthonukban, és bosszantja őket, hogy valaki eljön és zavarja őket. Mivel úgy gondolják, hogy nem tisztelem eléggé kényelmüket, nem akarják, hogy tanítójuk legyenek. Úgy vélik, ha elvetik tanácsomat, Isten előtt sem kell számot adniuk. Ezekből az emberekből kevesebb van, mint a többiekből [a nikodémíták többi csoportjába tartozókból], mert egyszerűbbek és őszintébbek, mint akikről fent beszéltem. Ugyanezért nem jelent nekik gondot, hogy elutasítsák az igazságot. Tehát minden társadalmi szinten van-

nak olyanok, akik a nikodémítákhoz hasonlóan neheztelnek rám, mintha ok és mérték nélkül szorongatnám őket. Isten szolgájának fel kell készülnie arra, hogy sokak részéről rosszindulat éri, miközben hűségesen inteni próbálja őket bűneik miatt! A híres közmondás sem indokolatlanul mondja, hogy ez az igazság bére.

Őszintén szólva, engem ez nem zavar, kivéve, hogy látom: annyira el vannak telve magukkal, hogy ha Isten nem jobbítja meg őket mindenben és mindenhol, akkor azonnal ellene fordulnak. Ráadásul annyira ellene vannak a szent evangéliumnak, melyet – állításuk szerint – követnek és melyhez ragaszkodnak, hogy amikor az ének nem kedves a fülüknek, azonnal el akarják vetni az egészet. Ha nem teszik azonnal, akkor továbbmennek a következő dologra. Mert ha ma megkeményítik magukat Istennel szemben egy dologban, nem hajlandók mondanivalójához hajtani a fülüket, sőt morognak ellene, akkor holnap bizonyosan hasonlóan tesznek egy másik dologgal kapcsolatban, egészen addig, amíg az egész tanítást meggyűlölik vagy megvetik, és soha többé nem akarnak hallani róla.

Az én feladatom, hogy ügyeljek és akarjam, hogy az általam hirdett tanítást mindenki tisztelje. Azonban miután elvégeztem kötelességemet, és mégsem ez történik, elfogadom Isten akaratát. Nem akarok itt a luciánusok vagy epikureusok (mindazok, akik elvetik Istent) követőiről beszélni, akik úgy tesznek, mintha ragaszkodnának Isten Igéjéhez, miközben szívükben kigúnyolják, és nem tartják többre egy mesénél. Csak az időt vesztegetnénk azzal, hogy megpróbáljuk őket intésekkkel megnyerni.

A nikodémíták fent említett négy csoportjába csak azok tartoznak bele, akik valamennyire félik Istent és ég bennük az istenfélelem szikrája; valamennyire tisztelik az Ő Igéjét, bár annyit még nem tanultak Jézus Krisztus iskolájában, hogy tudják, mit jelent Isten

méltóságának szolgálatában megtagadni magukat és háttérbe szorítani a világot és saját életüket.

Kérdezem ezeket az embereket: miért mondják, hogy túlságosan szélsőséges vagyok azzal, hogy nem engedem, hogy beszennyezzék magukat nyilvánvaló bálványimádással és olyan dolgokkal, amelyekről saját lelkiismeretük tesz bizonyosságot, hogy gonoszak és elítélendők? Itt nem az ő véleményükről és az én véleményemről van szó. Azt mondom, amit erről a Szentírásban olvasunk, és véleményemet sokszor átgondoltam. Ráadásul, amit mondok, az egyértelmű: senki sem állíthatja az ellenkezőjét anélkül, hogy Isten Igéjének ne mondana ellent. Én magamtól semmit sem mondok, hanem csupán gazdám szája által beszélek, és külső bizonyítékokkal [*szentírásbeli hivatkozásokkal*] támasztom alá egész tanításomat. Ha úgy gondolják, hogy helyeselhetik azt, amit Isten elítélt, és jó színben tüntetik fel, akkor megcsalják magukat. És ha úgy gondolják, hogy ezt elfogadtathatják Istennel, akkor kétszeresen is megcsalják magukat.

Lesz, aki azt mondja: „Tanulásképpen misét mondok, bár tudom, hogy az szentségtörés, mellyel Jézus Krisztust gyalázom.” Tegyük fel, hogy jó indítékai vannak. Ebből az következik-e, hogy jót is tesz? Igaz, hogy Urunk az Ő gondviselése által úgy működik, hogy az Ő Igéje törvénytelenések által is növekszik. Ő annyira jó mesterember, hogy tudja, hogyan fordítsa a gonoszt jóra. De ez azt jelenti-e, hogy helyesli is, amikor gonoszul cselekednek, vagy elnézi, amikor úgy tesznek, mintha nem is követnének el bűnt? Részemről én örülök neki, és megköszönöm Istennek, amikor azt hallom, hogy valahol megnyílt az út az Ő Igéje előtt, és hogy egy igehirdető elkezdte átadni az embereknek az ismeretet. Ha hallom, hogy valaki igazságot és Krisztus uralmát hirdeti, kétszeresen is boldog vagyok miatta. Mégis, ha erőtlenség és hiányosság kíséri mindezt, gonosznak tartom. Jó

lelkiismerettel kérdezem tőlük: az csak egy kis bűn-e, amikor valaki – aki Krisztus képviselőjeként felmegy a szószékre és az Ő nevében, az Ő követeként beszél – úgy tesz, mintha egyetértene ezzel az utálatossággal, amely közvetlenül ellentétes az evangélium fő tanításával? Ezért függetlenül attól, hogy milyen gyakran és milyen mértékben hivatkoznak az indítékaikra, azt válaszolom nekik, hogy a gonosz cselekvése nem helyes azért, hogy jó származzék belőle.

Mindannyian ugyanazt a kifogást hozzák fel, kicsik és nagyok, világi és egyházi személyek egyaránt. Ez azonban még annyira sem meghallgatásra méltó. „Micsoda?” – mondják. „Elmenjünk-e mindannyian egy ismeretlen helyre? Vagy kockára tegyük-e életünket?” Ha lecsupaszítjuk ezt az érvet, és mindazt, amit általában mondtak erről, azzal gyakorlatilag a következőt mondják: „Micsoda? Nem szolgálhatjuk Istent és nem követhetjük az Ő Igéjét anélkül, hogy üldözés ne érne minket?” Ha eszerint szeretnének jó keresztyének lenni, ki kell, hogy találjanak maguknak egy teljesen új Jézus Krisztust.

Közülük erre azt válaszolják, hogy ha az Úr üldöztetést mér ránk, azt türelmesen kell viselnünk, viszont az nem baj, ha amennyire tudjuk, kerüljük ezen üldöztetéseket; különösképpen ne váltsunk ki üldözést másokból rossz ítélőképességünk által. Ezt elismerem. De ha ilyen megállapodást akarunk kötni Istennel, hogy semmit sem kell elviselnünk az Ő Igéjéért, azzal nem Jézus Krisztust akarjuk saját testi kívánságainknak megfeleltetni? És ezek az emberek nem pontosan ezt csinálják: akkora nagy problémának tartják, hogy életük kockáztatása vagy mindenük elhagyása nélkül nem tudják megtenni azt, amit kívánnak?

Ha olyat mondanék, amit magamtól találtam ki, az a dolog jelentéktelen – már csak emiatt is [*amiatt, hogy saját fejemből származik*]. Viszont ha Isten azt kívánja, hogy a pogányok dühét vonjuk a fe-

jünkre azért, hogy dicsőítsük az Ő nevét, vagy költözzünk el egy olyan helyre, ahol tisztán imádkozhatjuk Őt, hogyan adjuk meg neki a tiszteletet, hogyan válaszolunk neki? Micsoda bolond gondolkodás, azt hinni hogy ezzel kiengesztelhetjük Őt! Jézus Krisztus egyszer kijelentette, hogy aki ebben a világban meg akarja tartani az ő életét, az elveszíti azt. Így viszont, amikor ezek az emberek azt hozzák fel kifogásként, hogy ha megtennék, amit a Szentírásból mondok, azzal az életüket kockáztatnák, nem vissza akarják-e vonatni Jézus Krisztussal azt, amit mondott? „Természetünk ezt nem viseli el” – mondják. Ezt kicsoda nem tudja? Azonban hol van Isten Lelkének ereje, melynek jelen kellene lennie bennünk?

Ha ezt mondták volna a régi egyház hívő tagjai, mi történt volna a keresztyénséggel? Nem semmisült volna-e meg, és nem törölték volna-e el, még megalakulása előtt? Mennyire félek attól, hogy mivel Isten az Ő igazságának ilyen nagy ismeretével ajándékozott meg minket, pontosan emiatt fog elítélni bennünket! A régi mártírok teljes teológiája abból a tudásból állt, hogy csak egy Isten van, akit imádnunk szabad, és csak Belé vethetjük bizalmunkat; az általa megkívánt igaz szolgálat az, hogy imádjuk Őt és hívjuk Őt segítségül, ismerjük el dicséretmondással és hálaadással, hogy minden jó tőle származik, szolgáljuk Őt Igéje szerint, és jó lelkiismerettel élünk. Azt is megértették, hogy nincs üdvösség vagy élet máshol, csak Jézus Krisztusban. Nem is volt olyan magasztos tudásuk, melyből levezethettek volna másokat vagy apróbb részleteket. Inkább megmaradtak az egyszerűség mellett. Mégis, csupán ennyi tudással, örvendező szívvel mentek a halálba, akár a máglyára, akár másféle kivégzésbe. Sőt, az asszonyok még gyermekeiket is magukkal vitték (hogy ők is mártírként végezzék).

Mi, akik összehasonlításképpen olyan nagy tanítók vagyunk⁹⁰ (és tudjuk, hogy a különböző témákról hogyan beszéljünk), nem tudjuk,

mit jelent tanúságot tenni Isten igazságáról, amikor az szükséges, és keresztyénységünket bebizonyítani [*cselekedeteinkkel*].

Azonban a legrosszabb az, hogy néhány embernek nem elég, hogy azért panaszkodnak, hogy felmentsék magukat az általános szabály alól, melyet Urunk minden keresztyénnek adott. Emellett még fel is vértetik magukat ezekkel a szavakkal – istenkáromlással –, hogy visszavágnak Istennek. Istenkáromlásnak nevezem a szavakat, mert emberi bölcsességgel meggyőzik magukat, hogy amikor részt vesznek a pápisták bálványimádásaiban, azzal valójában az evangéliumot segítik elő, és ezért semmiféle veszély nem fenyegeti őket. Mi történt volna, ha az apostolok is ebben az álomvilágban éltek volna? Azt mondják, hogy hasznos, ha apránként haladunk előre. Ezt elismerem. Azt is elismerem, hogy valahol el kell kezdenünk, és mielőtt felérünk a tetőre, meg kell vetnünk az alapot; hasonlóképpen, hogy mindent nem lehet egyszerre végezni, és hogy lépésről lépésre kell haladnunk. De milyen alapot vetnek, amikor példájukkal egy Isten ellen szóló utálatosságot állítanak fel: az egyértelmű bálványimádását?

A másik kibúvó hasonlít ehhez. Az is egy közvetett istenkáromlás: nem más, mint képmutatás és hazugság. „Színlelünk” – mondják – „és sokféle dolgot teszünk érzelmeink ellenében azért, hogy megnyerjük felebarátainkat, és nap mint nap gyümölcsöt teremjünk. Így az egyház fennmarad és gyarapodik. Máskülönben elveszne.” Ennyire tartják Istent, hogy nem tudná megerősíteni egyházát, ha ők nem segítenék Őt ezzel a csalással, melyet egyértelműen elítél és elvet? Mennyire tisztelik az apostolokat, amikor azt mondják, hogy ha követnék azok bátorságát, akik Jézus Krisztus országát alapították, akkor azzal mindent lerombolnának, és ez az egyház végét jelentené? És ha nem szégyellik az apostolokat elővigyázatlansággal vádolni, mit mondanak majd az eredményekről, amellyel Urunk hűségük és

buzgóságuk jeléül ajándékozta meg őket? Dicsekedhetnek-e azzal, hogy megfontoltságuk és körültekintő bölcsességük segítségével egy tíz főből álló gyülekezetet hoztak létre egy faluban? Az evangélium egyszerű hirdetése megnyerte a világot. Ismét lelkiismeretükhöz fordulok: az irányítja őket? Nem inkább az, hogy féltik saját bőrüket? Teljesen bizonyos, hogy amit kifogásként felhoznak, az [*valódi*] gondolataiktól nagyon távol áll.

De nem tartom fontosnak, hogy ezzel sokat foglalkozzak. Mert ha a legjobb értelemben vesszük ezt a védekezést, még mindig a következő istenkáromlásokat találjuk benne: szerintük a módszerek, melyeket Isten az evangélium terjesztésére adott, nem is jók, és nem is használhatók; az Ő ereje, mellyel megőrzi az egyházat (és melyet eddig is bizonyított) már semmivé vált; ahelyett, hogy Igéjét az Ő hatalmába vetett bizalommal hirdetnék, inkább az emberi bölcsességgel próbálkozzunk. Minden kifogás ugyanabból ered – nem tudják rávenni magukat, hogy így adják a dicsőséget Istennek: hagyva, hogy Ő vezesse és irányítsa a dolgokat, bízzanak Őbenne, hogy jó véget ad nekik, és azt tegyék, amit Ő parancsol, anélkül hogy visszaválszolnának neki; ne aggodalmaskodjanak, hogy mi lesz majd, kivéve, hogy az eredményt neki tulajdonítsák, és imádkozzanak azért, hogy Ő hozzon ki belőle jót.

A következőkkel érvelnek: „Mi történe, ha minden hívő ember elmenekülne a bálványimádások elől? Azok az országok, amelyekben Istennek hatalmas magja van, pusztává válnának.” Erre azt válaszolom, hogy erről Isten gondoskodik. Másrészt azt is mondom, hogy amikor egy ember elmegy, az néha hatékonyabb igehirdetés, mint amit a szájával mondana. Harmadszor, azt mondom: nem azt kérem, hogy elmenjenek. A föld az Úré; csak szolgálják Őt tiszta lelkiismerettel ott, ahol vannak. Amikor valaki nem tudja tovább egy adott

helyen a kötelességét végezni, ajánlja magát neki [*Istennek*]. Negyedszer, azt válaszolom, hogy bolondság mindenki mellett így érvelni. Hiszen tudjuk, hogy ami Péternek szólt, az nekünk is szól: „Jézus pedig így szólt hozzá: Ha akarom, hogy ő megmaradjon, amíg eljövök, mit tartozik rád? Te kövess engem!” (Jn 21,22) Igaz, hogy törődünk kell felebarátainkkal, de csak abban, hogy segítjük egymást, nem úgy, hogy visszatartsuk vagy visszahúzzuk a másikat. Végül azt válaszolom, hogy ha erről a veszélyről gondolkozunk, az olyan, mintha azt gondolnánk: „Milyen szőlőtörő fogunk inni ezer év múlva?” Isten nem ugyanolyan mértékben és nem ugyanúgy adja az Ő kegyelmét minden embernek. Ezért hiábavaló dolog attól félniük, hogy országok végül keresztyének nélkül maradnak. Inkább az evangélium fog százszorosan gyümölcsöt hozni. Röviden, ha éppen sikerül őket meggyőzni, hogy ne átkozott testi bölcsességüket kövessék, akkor gyorsan egyetértésre jutnánk.

Nem célom, hogy jelen írásban minden kifogásukat megcáfoljam. Ezt már több mint kielégítően megtettem abban a tanulmányban, amelyet kifogásolnak. Csak érintőlegesen akartam áttekinteni, hogy milyen kibúvókkal próbálnak Isten ellen szólni, hogy elvessek ezeket, mert láthatják: általuk csak rosszabbá válik helyzetük.

Arra is fel akartam hívni figyelmüket, hogy hálátlanság részükről, hogy ezt mondják: „Mivel Kálvin olyan bátor, miért nem jön ide, hogy kiderüljön, itt hogyan munkálkodna? Olyan, mint azok a tábornokok, akik seregüket az ellenséges vonalba vezénylik, hogy őket érje a csapás, de eközben ők távolmaradnak a veszélytől.” Ezek szerint viszont a régi hívők kigúnyolhatták volna az apostolok intéseit, amikor azok arról beszélnek, hogy tűrjék el a Jézus Krisztus nevéért való állandó üldözést; hogy ne hátráljanak meg amiatt, ami éri őket; hogy örvendezve hagyják veszendőbe javaikat; hogy örömmel viseljék el

a világ megvetését; és hogy hitben haljanak meg, ha az Isten akarata. Mondhatták volna: „Tegyétek ti, és mutassátok meg, hogy kell ezt csinálni.”

Mondhatja valaki, hogy az apostolok valóban kivették ebből részüket, és emiatt megvolt a bátorságuk, hogy szavaikkal kérjék azt másoktól, amit ők tetteikkel megmutattak nekik. Erre azt mondom, hogy ők gyakran egy olyan gyülekezetet intettek a türelemre és kitartásra, melyből nekik az őket ért veszély következtében el kellett menekülniük.

Hadd tegyem fel nektek a kérdést: amikor az apostol azt mondja a zsidóknak (Zsid 12,4), hogy „még nem állatok ellen egészen a vérig”, nem válaszolhatták volna: „Sajnálod? Vagy irigykedsz azért, mert nem vagyunk nálad rosszabb helyzetben?” Hasonlóképpen, hogy rövidre fogjam, mit mondtak volna Péternek, amikor azt mondta a hívőknek, hogy az az igazi áldás, ha Jézus nevéért szenvedhetnek? (1Pt 4,12) A kor hívői tisztelettel fogadták ezeket az intéseket, ugyanúgy, ahogyan azok is, akik manapság félik Istent, és tudták: az ember nem vetheti meg az Isten Igéjéből származó szent figyelmeztetéseket, csak saját romlására.

Én személy szerint nem dicsekedhetek azzal, hogy nagyon sokat szenvedtem. De azt mondhatom, hogy jó néhányszor veszélybe kerültem. És mivel úgymint tábornokhoz hasonlítanak, miért olyan gonoszok és embertelenek, hogy nem elégednek meg azzal, hogy én annyit teszek ebben a Sátán országa ellen folytatott lelki harcban, amennyit egy földi uralkodó szolgálatában álló jó és hűséges hadvezértől elvárható? Megcsalják magukat, ha azt gondolják, hogy tőlem távol állnak a veszélyek. Mert bár itt és most nem ér engem üldöztetés, nem tudom, hogy mit hoz a holnap. Meglehetősen ostoba lennék, ha nem készíteném magam fel erre már most, hogy később ne érjen meg-

lepetésszerűen. Ha ez megtörténne, reménykedem Istenemben, hogy abban a kegyelemben részesít, hogy véremmel dicsőíthetem Őt, hasonlóképpen ahhoz, ahogyan most nyelvemmel és tollammal teszem, és mindezt színlelés nélkül. Ezzel is becstelenségüket bizonyítják, mert nem tudnak mást tenni, mint rágalmazni és gyalázkodni.

Mégis, úgy érzik, mintha tisztességben élnének, ha Nikodémus köpenye mögé rejtőzhetnek, amelyet úgy használnak, mint Párizsban a karmelita nővérek ruháját. Emlékszem, hogy sok szerzetes él ott úgy, mint a kiscsibe a kotlós szárnyai alatt. Így ezek az emberek is kiterjesztik jó Nikodémus köpenyét olyan távolra, hogy mindannyian aláférjenek. Vagy legalábbis ezt gondolják. Mert az az igazság, hogy amikor mindannyian magukra akarják húzni egy-egy részét, annyira elhúzzák azt erre meg arra, hogy teljesen szétszaggatták, nem csupán darabokra, hanem szálakra.

„Akkor viszont hogyan rejtőzhetnek el alatta?” – kérdezhették valaki. Az történik velük, ami a fogolymadarakkal: ha találnak egy lyukat, és beledugják fejüket, akkor azt gondolják, hogy jól elrejtőztek. Ehhez hasonlóan Nikodémus köpenye is, amely alatt biztonságban érzik magukat, csupán egy hamis elképzelés, mellyel megcsalják magukat. Mintha becsuknák szemüket, hogy más ne lássa őket.

Miben hasonlítanak ők Nikodémusra? Azt mondják, hogy ő éjszaka ment az Úrhoz, és nem mondta magáról, hogy az egyik tanítványa volt (Ján 3). Elismerem, hogy megvilágosodása előtt Nikodémus a sötétséget kereste. De amikor az igazság napsugara megvilágította (Mal 4,2), megmaradt-e búvóhelyén? Nem, éppen ellenkezőleg: látjuk, hogy milyen kijelentést tett, akkor, amikor minden reménytelennek tűnt – amikor arimátiai Józseffel elment, hogy Pilátustól elkérje Jézus testét, hogy eltemethessék (Jn 19,39).

Figyeljük meg ezt a történetet. A papok, a farizeusok és az igazság

többi ellenségei a győztesek, mintha teljes győzelmet arattak volna. Ezzel szemben a szegény hívők megdöbbenve és elkeseredve állnak: látják, hogy Mesterük és Megváltójuk, akiben minden reménységük volt, halott; teste gonosztevők és bűnözők között függ a fán. A farizeusok, az írástudók és a papok figyelnek, hogy mer-e valaki szólni egy szót is. Mert nem elégednek meg annyival, hogy kivégezték Jézust, azt szeretnék, hogy még az emléke is eltöröltessék. Még mindig él bennük a düh, amellyel viszonyultak hozzá, és ki szeretnék tölteni a követőire is. Az emberek is zavarogtak, szóval Nikodémus bizonyos lehetett benne, hogy ha felfedi, hogy ő is Jézus Krisztus tanítványa volt vagy szerette Őt, azzal mindenkinek a haragját magára vonja. Ettől függetlenül vallást tesz mindenki előtt. Nem fél a megvetéstől és a szégyentől. Nem fél a gyűlölettől. Nem fél a felkeléstől. Nem fél az üldözéstől. Nézzük: ilyen a keresztyén Nikodémus, nem a tudatlan Nikodémus, aki azelőtt volt, hogy megismerte Jézus Krisztust!

Akkor mit mondjunk? Ezek az emberek Nikodémus hitetlensége idején elkövetett tetteit akarják utánozni, viszont arról nem is akarnak hallani, hogy milyen példát ad elénk azután, hogy megismerte Jézus Krisztust.

Röviden, Nikodémus tudatlansága idején, éjszaka ismerte meg Jézus Krisztust. Miután tanítást kapott, nyíltan, nappal megvallja Őt, még akkor is, amikor számára ez soha nem látott veszéllyel járt. Ezért akik példája mögé próbálnak rejtőzni, igazságtalanok vele szemben, és legalább annyira nem igazolják magukat, mintha a keresztyénség egyik üldözője Saulus-Pál példájával próbálná mentegezni magát.

És Nikodémus nem csak ezzel a példával mutatta meg a veszélyek ellenére, hogy keresztyén volt. Már akkor kockázatot vállalt Jézus Krisztusért, amikor a gonoszok gyülekezetében mindannyiukkal szemben kijelentette, hogy anélkül nem ítélik el, hogy ne

ismernék meg az indítékait (Jn 7, 50-51). Igaz, hogy ekkor még nem tett nyíltan bizonysgot, de hatalmas előrelépés volt, hogy egyedül próbált megállni a gonoszok viharos hullámaival⁹¹ szemben.

Most három vagy négy ilyen „nikodémita” van egy gyülekezetben, miközben a szegény keresztyént kegyetlenül halálra ítélik, és egy szót sem szólnak. Sőt, adja Isten, hogy legalább egyet ne értsenek vele!

Az igazi „nikodémizmus” a következő: amikor idővel megerősödik az ember, nap mint nap egyre inkább Istennek adja a dicsőséget.

Talán van egy pont, melyben valóban hasonlítanak Nikodémusra: ők Jézus Krisztust temetik, ahogyan Nikodémus is tette egykor. De van egy hatalmas különbség a két temetés között: Nikodémus csak a testet temette el; bebalzsamozta, hogy édes és különleges illata legyen. Ezek az emberek a lelket a testtel együtt eltemetik – az emberi és az isteni voltot egyaránt. És mindezt tisztelet nélkül teszik. Nikodémus akkor temette el Jézust, amikor még halott volt. Ezek az emberek aztán próbálják Őt eltemetni, hogy feltámadt.

Mostantól fogva ne próbáljanak meg Nikodémus pajzsával védekezni, és ne mondják, hogy jogosan rejtik el⁹² keresztyén voltukat, egészen odáig, hogy bálványimádással szennyezik be magukat. Láthatják, hogy Nikodémus százszor több kitartást mutatott Jézus Krisztus halálában, mint ők együttesen mutatnak az Ő feltámadása után.

Eljött az ideje jelen tanulmány befejezésének és összegzésének. Hiszem, hogy akikben van egy csepp józan ítélőképesség, azok egyértelműen látják: nincs okuk vádolni engem, mintha túlságosan durva vagy szigorú lennék a keresztyénekkal, amikor csupán azt kívánom tőlük, hogy tegyék, amit az Úr kifejezetten parancsol az Ő Igéjében.

Azok pedig, akiknek fülük túlságosan finom ahhoz, hogy elviseljék ezt a tanítást, azt válaszolom, hogy tanításom nem kemény. Inkább szívük keménysége miatt találják annak. Ha nehéz megvalósí-

taniuk, az nem jelenti azt, hogy nem kötelességünk. Jól tudom, hogy nem az egyes embernek kell megváltoztatnia az országot, amikor a dolgok rosszul mennek ott. Nem is ezt kívánom tőlük, csupán azt, hogy mindenki saját helyén változtassa meg magát, és ne vegyen részt a rosszban.

Ha valami sértő a testük számára, azon nem lepődöm meg. De ha tudják, hogy amit mondok nekik, az jó és üdvös, akkor határozzák el, hogy hasznukra akarják fordítani, és ne utánozzák a hisztériás beteget, akik megütik és megsebzik az orvost, aki eközben mindent megtesz, hogy segítsen rajtuk. Nem szívesen szomorítom meg őket. De ha olyan szomorúságra juttatom el őket, amelyről Pál beszél – amely bűnbánatot idéz elő náluk –, akkor azt nem fogom megbánni (2Kor 7, 10), mivel az az ő javukat szolgálja. Ha úgy szomorkodnak, hogy magukat sebzik meg, akkor az nekem is szomorúság. Nem kívánom romlásukat, és nem is szeretnék oka lenni annak. Azonban a bűn az övék lesz, nem az enyém.

Eddig azokhoz szóltam, akik úgy tesznek, mintha bölcsek lennének Isten előtt⁹³, hogy vele szemben igazolják magukat.⁹⁴ Azért, hogy jó viszonyban legyenek a világgal, nem okoz nekik gondot, hogy beszennyezzék magukat bálványimádással. Most viszont azokhoz fordulok, akik szintén pápista országokban élnek. Ezek az emberek félelemmel és alázattal látják, hogy milyen nyomorúságban élnek. Sajnálják, hogy olyan utálatosságok között vannak, melyeket kénytelenek látni, és amellyel erőtlenségük miatt néha be is szennyezik magukat. Őket egy különleges kategóriába sorolom. Másrésztől tudom, hogy a félenk és zavart lelkiismerettel úgy kell bánnia az embernek, hogy ne legyen a vége kétségbeesés.

Ahogy látható a tanulmányból⁹⁵, nem voltam annyira ember-telen, hogy ne próbálnám vigasztalni ezeket az embereket. Igaz, hogy

úgy viselkedtem, ahogyan azt Isten engedte nekem, nem pedig úgy, ahogyan azt a világ kívánja. Azaz nem dicsértem meg őket bűneikben, hanem intettem őket, hogy kitartóan imádkozzanak Istenhez, vallják meg nyomorult voltukat nyögve és szomorúan, hogy bocsánatot kapjanak; bízzák magukat Őrá, és kérleljék Őt, hogy végtelen kegyelméből szabadítsa meg őket ebből a rabszolgaságból, vagy adjon nekik erőt és kitartást, hogy nevének becsületét többre tartsák tulajdon életüknél, és eközben magukat naponta buzdítsák, hogy tegyék kötelességüket. Továbbra is tartom magam ehhez a véleményemhez. Szeretném úgy vigasztalni az elesetteket, hogy ne váljanak közömbössé, és ne is keményedjenek meg Istennel szemben.

Így is van: a keresztyén vigasztalás nem próbálja a bűnösöket önelégültségbe ringatni azzal, hogy a gonoszt jónak higgyék. Ehelyett megalázza őket, térdre kényszeríti őket Isten előtt, hogy imádkozzanak hozzá, egyetlen orvosukhoz, könyörögjenek irgalmaért és segítségért, hogy kijussanak abból a sárból, amelyben vannak. Aki ezzel nincs megelégedve, menjen máshová és keressen magának egy Bálámot, aki megáldja azt, amit Isten megátkozott. Ez nem az én hivatalom, sem nem szokásom.

A következő dolog miatt ragaszkodom ehhez ilyen határozottan: bizonyos vagyok benne, hogy egészen mostanáig ezek az emberek kihívták magukra Isten haragját. Ezt ők könnyen vették, és egyfajta játéknak tekintették, hogy meggyalázzák Őt azáltal, hogy bálványimádásban és a pápisták babonáságaiban részt vettek. A külsődleges bálványimádás már önmagában is nagy bűn. Azt jelenti, hogy az ember megszenteltségteleníti a testét, ami Isten temploma – ezt pedig a Szentírás legalább olyan súlyosan elítéli, ha nem súlyosabban, mint a prostitúciót. Az sem kis véték, ha Isten dicsőségét egy bálvány-nak adják. Én a külsődleges tiszteletadásról is szólok, amely a lelki

tiszteletnek jele és bizonyossága. Azt jelenti, hogy az ember egyetért a bálványimádással, és helyesli azt. Az sem csekélység, hogy valaki rossz példát ad felebarátja elé, és ezzel megerősíti a tudatlant a bűnben, és zavart kelt az erőtlenségben, vagy megbotránkoztatja őket.

De amikor ehhez még hozzáadjuk a szemtelen prostituáltak me-részségét, és szánkat elferdítve azt állítjuk, hogy nem követtünk el semmi rosszat, ez már Isten ellen való nyílt arcátlanság, és ezzel gyakorlatilag tudatosan harcra hívjuk Őt, követelve, hogy álljon bosszút rajtunk. Ezt mondja Ézsaiás prófétán keresztül (22,14), és ünnepélyesen esküt tesz, hogy ezt a bűnt sohasem fogja megbocsátani. Látjuk, hogy amikor Dávid menekült volt a filiszteusok földjén, bár nem kényszerítették, hogy bálványimádásukban részt vegyen, már önmagában azt is sajnálta, hogy megfosztották attól az áldástól, hogy a hívők gyülekezetében legyen, velük imádkozzon, a sákramentumokon keresztül erősödjön, és hallja Isten törvényét (Zsolt 42,4). Ehhez képest nem is foglalkozott azzal, hogy száműzték abból az országból, amelyet Isten neki adott, hogy elszakították rokonaitól és barátaitól, és nem lehetett együtt a feleségével sem. Nem olvassuk, hogy ezek miatt panaszkodott volna, ahogyan amiatt panaszkodott, hogy nem jut el Isten templomába.

Ezért mindazok, akik olyan országban élnek, ahol nincs olyan rendben élő gyülekezet, ahol imádkozhatják Istent, segítségül hívhatják Őt (hallhatják Igéjét és élvezhetik sákramentumait), azok sóhajtozhatnak Dáviddal együtt, mert nincs, sőt nem is lehet az az övök, amely olyan fontos minden hívőnek. Mert abban látszik leginkább, hogy javíthatatlan gyermekek vagyunk, ha közönyösesek maradunk Isten botjával szemben.

Ez az a bot, melyet mindenkinek felett félnünk kell: amikor elveszi azokat a jeleket, melyek által bizonyítja jelenlétét a világban. És ez a

bot sokkal súlyosabb, mint amikor megengedi, hogy abban a rabszolgaságban éljünk, hogy helyette bálványokat imádunk. Nem akkor vetjük-e el különlegesen is Istent, amikor már nem érint meg minket, amikor már jelentéktelennek tartjuk ezt, amikor egyértelmű jelekkel bizonyítja, hogy haragszik ránk – sokkal komorabb jel ez annál, mintha egyszerre sújtana minket járvánnyal, háborúval és éhínséggel.

Ezért ahogyan már mondtam, úgy vélem: ez a fajta tiszteletlenség az Úrral szemben elegendő indok számára, hogy meghagyja őket ebben a pusztulásban. Mert ha mindenki magától meglátná nyomorúsága valóságát, és bánkódna, hogy nem dicsőíti Istent úgy, ahogyan azt kellene, könyörögne, hogy irgalmazzon neki, és hatalmas kézzel szabadítsa meg ebből a mélységből, bizonyosan meghallgatná mindannyiuk nyögését. Ha ezt már eddig is tették volna, eddig nem tapasztalt módon már éreztük volna áldását. Mert amíg nem érezzük nyomorúságunkat, nem kaphatjuk meg Isten kegyelmét, amely megszabadíthat belőle.

Másrésről, gyávaságuk a másik dolog, mely gátolja Istent a cselekvésben. Tisztelniük kellene Istent azzal, hogy bíznak Őbenne: Ő olyan módon képes előrevinni országa ügyét, melyet el sem tudunk képzelni. És ezzel a bizalommal bátrabban kellene tenniük kötelességüket – mindenki saját lakóhelye és képessége szerint. Ezzel szemben mit csinálnak? Ahelyett, hogy mindent megtennének, hogy Istent tiszteljék, egyhangúlag kijelentik: „Ne tegyük, mert semmit nem nyerünk vele.” Hát nem érdemlik meg, hogy Isten visszavonja áldásait és elrejtse hatalmát, mivel annyira hálátlanok, hogy ilyen erőtlennek tartják Őt? Ráadásul az a veszély is fennáll, hogy Isten a jövőben visszaveszi az Igéjét közülük⁹⁶, hogy megbüntesse ezt a félténységet. És amikor ez bekövetkezik, egyedül magunkat hibáztathatjuk majd, mivel senki még csak kisujját sem emelte fel, hogy segítsen, pedig

ez mindannyiunk kötelessége lenne. Meglátjuk majd: ez a félelem abból a bizalmatlanságból fakad, hogy az Úr végtelen hatalmát saját elképzeléseink szerint becsültük meg.

Ezért mindenki erősítse meg magát és bízson Istenben, hogy magabiztosabban állhasson neki a feladatnak, ahogyan a mondás is mondja. Ez azt jelenti, hogy mindenki teljes erejével dicsőítse Úr Jézusunk országát, és küzdjön a Sátán erői ellen. Az igehirdetők kevesebbet gondoljanak magukra, mint arra, amit hivatásuk megkövetel, és amit ígérnek, amikor felmennek az igazság szószékére: hogy Urunk Jézus nevében fognak szólni. Az emberek valósítsák meg a gyakorlatban is a hallott tanítást, és teremjenek egymás között is látható gyümölcsöket.

És mivel Dávid egy minden hívőre érvényes kijelentést tett amikor azt mondta, hogy nem vesz részt a bálványoknak vitt áldozatokban, és nem is veszi szájára nevüket (Zsolt 16,4), legalább akik elfordultak ettől a tisztaságtól, azok ismerjék fel bűnüket, és szüntelenül imádkozzanak Istenhez, hogy egyrészt bocsásson meg nekik, másrészt pedig vezesse őket vissza a helyes útra. Ítéletétől félve senki se meneküljön el, ne fogja be fülét, és ne csukja be szemét – sokan úgy gondolják: nyertek azzal, hogy nem olvasnak igaz tanítást, mert így nem kerülnek összeütközésbe Istennel. Azoknak mondom, akik nem akarják meghallani Igéjének feddését és fenyegetését: érezni fogják kezének súlyát, amely sokkal durvább lesz, és sokkal inkább jajgatni fognak pusztulások között – ahelyett, hogy ez az Ige az üdvösségükre lenne.

IV

KÁLVIN JÁNOS NÉGY IGEHIRDETÉSE (1552)

Olyan dolgokról, melyek igen hasznosak korunkban, ahogyan a Bevezetőben is látjuk; a 87. zsolttár rövid magyarázatával

*Minden igaz keresztyénnek,
akik a mi Urunk Jézus Krisztus
uralkodásának növekedését kívánják*



MIKOR halljátok, milyen okból és milyen célból döntöttem úgy, hogy kiadom ezeket az ígéretek, és amikor jobban megismeritek érveimet, jobban tudjátok, hogyan alkalmazzátok hasznosan, és arra a célra, amelyre eredetileg szántam őket. Már írtam két meglehetősen terjedelmes tanulmányt arról, hogy miért nem engedhető meg, hogy az evangélium tiszta tanítását ismerő keresztyén ember, aki a pápisták között él, úgy tegyen, mintha beleegyezne vagy ragaszkodna ezekhez a visszaélésekhez, babonáságokhoz és bálványimádáshoz, amelyek jellemzik őket. Mégis nap mint nap vannak, akik tanácsomat kérik ebben a dologban, mintha nem is szóltam volna róluk. Azt is tudom, hogy vannak olyanok is, akik folyamatosan próbálják megcáfolni érveimet, és kibúvókat keresnek az írásaim alól. Ezért, hogy röviden válaszoljak azoknak, akik a látszólag egyértelmű dolgok fölül kérdezősködnek, illetve azoknak, akik Isten ítélete előtt egy nedves

Kálvin János négy ígéréte (1552)

papírcsákóban keresnek menedéket, úgy döntöttem, hogy hasznos lenne megvizsgálni, és megírni egy, a témával kapcsolatos, már létező ígéréteket, melynek kivonata fennmaradt.

Ezért az első ígéréte nem más, mint egy tiltakozás: azoknak a gyávaságáról beszél, akik, bár Isten az igazság megismerésére szánta őket, beszennyezik magukat a pápisták utálatosságaival (amelyek a keresztyén vallással teljesen ellentétesek), és így megtagadják az őket megváltó Isten Fiát.

Mivel lehetetlen, hogy az Antikrisztus uralma alatt élő keresztyén ember anélkül vallhassa meg hitét igazul és tisztán, hogy üldöznék emiatt, második ígéréteben buzdítom a hívőket, hogy Isten tiszteletét és szolgálatát becsüljék többre saját életüknél, és erősítsék meg magukat a kísértések között. Sokan furcsának találják, hogy nem rejtőzködhetnek, és nem színlelhetnek. Nem azért szeretnék ezt tenni, mert Isten gyermekeiként nincsenek meggyőződve arról, hogy kötelességük őszintén és egyszerűen egyedül Őt imádni, és tartózkodni a romlottságtól és bálványimádástól, hanem mert nem viselkedhetnek keresztyénként anélkül, hogy ne vonnák magukra a gonoszok haragját. Ezért inkább menekülnek a kereszttől, amennyire csak tudnak.

Értelmetlen dolog Isten tiszta imádasáról beszélni, amennyiben az emberek inkább nézik törekeny és múlandó életük javát, mint hogy keressék Isten országát és kövessék Jézus Krisztust a keresztre, hogy feltámadásának dicsőségében részesüljenek. Ezért második ígéréteben azt tanácsolom azoknak, akik különösen is erőtlének, hogy legyenek erényesek és kitartóak.

A harmadik ígéréte a szabadságról szól: mekkora nagy kincs az, ha valaki nem csupán tisztán tudja szolgálni Istent, és nyíltan megvallja hitét, hanem fegyelmezett és rendezett gyülekezetbe jár, ahol

Isten Igéjét hirdetik, és a sákramentumokat helyesen kiszolgáltatják, mivel Isten gyermekei ezek által erősödnek meg a hitben, és ezek hatására igyekeznek Isten iránti engedelmisségben élni és meghalni. Számomra úgy tűnt, hogy ez a kérdés mostanában különösen is időszerű, mert rengeteg keresztyén gondolkozik furcsán, és kigúnyolják azokat, akik minden igyekezetükkel idegen és távoli országokba költöznek, hogy élvezhessék ezt a szabadságot.

De sokan nem élvezhetik ezt az Isten által igen nagyra tartott áldást, mivel túlságosan is saját kényelmüket és biztonságukat nézik, vagy félnek, hogy emiatt nem lesz meg mindenük. Mások pedig olyan nyira kényesek, hogy ha valami nem úgy történik, ahogyan ők akarják, panaszkodnak és morognak, sőt bujaságra adják magukat. Ezért írtam a negyedik igehirdetésem, melyben intem a keresztyéneket, hogy őrizzék meg magukat a botrányoktól [*a bűntől*], és türelmesen viseljék az őket érő bajokat, mivel Isten azt a kegyelmet adja, hogy befogadja őket házába. Ezért a negyedik igehirdetés összefoglalása a következő: amikor abban a kiváltságban van részünk, hogy hallhatjuk Isten tisztán hirdetett Igéjét, segítségül hívhatjuk az Ő nevét, és élvezhetjük a sákramentumokat, ez bőségesen kárpótol minket a Sátán által ránk mért megpróbáltatásokért, bajokért és akadályokért.

Imádkozom azért jó Istenünkhöz, hogy munkám ne hiábavaló legyen, hanem tanítson titeket, ahogy kívánom.

Genf, 1552. szeptember 20.

V

ELSŐ IGEHIRDETÉS

A 16. zsoltár negyedik verséről⁷ szóló igehirdetés, melyben minden keresztyén figyelmeztetetik, hogy meneküljön a külső bálványimádástól.

*Nem mutatok be nekim
vérrrel kevert italáldozatot,
még nevüket sem veszem ajkamra.
(Zsolt 16,4)*



következőkben egy meglehetősen egyértelmű és egyszerű tanítást nézünk meg, bár legtöbben, akik magukat hívőknek tartják, mindenféle ravaszságot megpróbáltak már, hogy elrejtsek bűnüket. A dolog lényege az, hogy ha már megismertük az élő Istent személyes Atyánknak, és Jézus Krisztust Megváltónknak, testünket és lelkünket egyaránt oda kell szentelnünk neki, aki végtelen jóságában gyermekeivé fogadott minket; és tegyünk meg mindent, hogy kifejezzük hódolatunkat jó Megváltónknak azért, ami oly sokba került neki. Hasonlóképpen nemcsak hogy vessünk el mindenféle hűtlenséget, hanem tartsuk magunkat távol minden babonáságtól, amelyek ellentétesek Isten szolgálatával és Fiának tiszteletével, és amelyek nem egyeztethetők össze az evangélium tiszta tanításával és a hit igaz megvallásával.

Mondtam, hogy ez a tanítás alapjában véve egyszerű, és csak a gyakorlatban való megvalósítás hiányzik, ha az emberek nem keresné-

nek mindenféle kibúvókat, hogy ne tűnjenek bűnösnek abban, amit Isten annak mond. Emiatt kénytelenek vagyunk részletesebben szólni erről, hogy mindenki megismerje kötelességét, és hogy senki se csalja meg önmagát – ne gondolja, hogy ha egy nedves papírzacskóban elrejtőzik, akkor megmenekült.

De mivel vannak, akik szerint ez nem vonatkozik ránk, akik Isten kegyelméből már megtisztítottuk gyülekezeteinket a pápisták romlásától és bálványimádásától, mielőtt továbbmegyünk, nézzük meg, hogy ezek az emberek nagyon tévednek.

Először is, amikor felismerjük, hogy mekkora bűn beszennyezni magunkat bálványimádással, és úgy teszünk, mintha egyetértenénk vagy ragaszkodnánk istentelenségükhöz, nyögjünk múltbeli bűneink miatt, alázatosan kérjük Isten bocsánatát és ismerjük fel azt a mérhetetlen nagy jószágot, mellyel kivont minket a sárból, amelybe vetettük magunkat. Nem tudjuk túlhangsúlyozni ezt az irgalmat. És mivel nem tudjuk, hogy mi vár ránk, sem azt, hogy Isten mit készít számunkra, jó, ha előre felvértezzük magunkat, hogy bárhová is kerülünk és bármiféle kísértés ér bennünket, ne forduljunk el Isten tiszta Igéjétől. Lehet, hogy vannak köztünk olyanok, akik pápista országokba utaznak. Az ilyeneknek, mivel harcba mennek, készen kell állniuk.

Másrésről, bár Isten ma szabadságot adott nekünk, hogy tisztán szolgáljuk Őt, nem tudjuk ez meddig tart. Ezért ne tartsuk ezt a nyugalmi időt végtelennek, hanem inkább egyfajta tűzszünetnek, amelyben megerősödhetünk, hogy amikor majd meg kell vallanunk hitünket, ne legyünk felkészületlenek amiatt, hogy nem gondoltunk rá, amikor lehetőségünk volt.

Gondoljunk azokra a szegény testvéreinkre is, akik az Antikrisztus elnyomása alatt élnek: szánjuk őket, kérjük Istent, hogy erősítse

meg őket, hogy állhatatosan ragaszkodjanak az Ő Igéjéhez. Mi magunk is kérjük őket, hogy ne aludjanak el és ne áltassák magukat, hanem mivel megértették kötelességüket, tegyenek meg mindent Isten dicsőítéséért. Mert nem csupán saját érdekünk miatt tanítottunk, hanem azért is, hogy mindannyian saját hitünkhöz mérten továbbadjuk felebarátunknak amit megtanultunk Isten iskolájában. Látjuk tehát, hogy hasznos, sőt szükséges saját magunk és testvéreink szempontjából, hogy gyakran visszaemlékezzünk erre a tanításra.

És ez akkor látszik leginkább, amikor megvizsgáljuk az Igénket. Ebben a szakaszban Dávid tesz egy kijelentést, egyfajta komoly esküt, hogy sohasem fog részt venni a bálványimádók áldozatában, és olyan nyira fogja gyűlölni a bálványokat és irtózni fog tőlük, hogy még csak ki sem mondja az ő nevüket, mintha már ezzel beszennyezné a száját. Ez nem csupán egy ember személyes döntése; Dávid példája általános szabály Isten minden gyermeke számára.

De hogy jobban megértsük ezt, és jobban hasson ránk, figyeljük meg, hogy mivel indokolja meg döntését: nem szeretné, hogy a bálványimádókhoz hasonlítsák. Azt mondja: „Az Úr az én örökségem” (Zsolt 16,5). Ez nem minden hívőre érvényes? Legalábbis olyan hívő ember nincsen, aki ezzel ne büszkélkedhetne. Mindenesetre bizonyos, hogy Isten nekünk ajándékozta önmagát Fia személyében, és naponként hív, hogy ragadjuk meg Őt.

Mégis nagyon kevesen vannak, akik megmozdulnak ezen a ponton, ahogyan kellene. Mert csak akkor ragadhatjuk meg Istent, ha teljesen az övéi vagyunk. Tehát igaz dolog az, hogy mivel Dávid örökségének nevezi Istent, emiatt távol tartja magát a bálványok szennyétől, melyek elfordítanak bennünket Istentől és elidegenítenek tőle. Ézsaiás próféta is ezt mondja (57,6) azután, hogy megfeddte a zsidókat, hogy saját maguk által alkotott hamis isteneket követtek:

„azok jutottak osztályrészedül”. Ezekkel a szavakkal azt jelzi, hogy Isten távol van minden bálványimádóval való közösségtől⁹⁸, és megfosztja és kitagadja őket abból az örökkévaló jóból, melyet tett velük, amikor önmagát adta nekik.

Mondhatják erre, hogy ez azokra vonatkozik, akik bálványokban bíznak és hitelenséggel megcsalják magukat. Ezt elismerem. De azt válaszolom, hogy ha azok is elszakadnak Istentől, akik a bálványoknak adják mindazt a dicsőséget, amely Istennek járna, akkor vajon azok legalább részben nem távolodnak el tőle, akik félelemből és erőtlenségből úgy tesznek, mintha egyetérténe a babonáságaikkal? Mert akár őszintén, akár őket elviselve; akár akarattal, akár látszataból, de nem tud valaki közeledni a bálványokhoz anélkül, hogy ugyanolyan mértékben el ne távolodna Istentől.

Legyen tehát ez egy végérvényesen eldöntött kérdés számunkra: akik igazán és tiszta szívvel örökségüként meg akarják ragadni Istent, azoknak semmi közük nem lehet a bálványokhoz. Ezekről Ő annyira elválasztotta magát, hogy azt kívánja: minden hozzá tartozó egészen halálig harcoljon velük.

Figyelemreméltó, hogy ebben a szakaszban Dávid kijelenti, hogy nem fog részt venni az áldozataikban, és nevüket sem veszi ajkára. Mondhatta volna: „Nem hagyom, hogy a hitetlenek becsapjanak engem ostoba ceremóniáikkal; nem vetem bizalmamat ezekbe a bűnökbe; nem hagyom el Isten igazságát, és nem követem ezeket a hazugságokat.” Nem mondja ezt, hanem azt mondja, hogy nem vesz részt a ceremóniáikban. Ezzel megígéri, hogy testét és lelkét egyaránt tisztán megőrzi Isten szolgálatában.

Először is, látnunk kell, hogy az bálványimádás-e, ha külsőleg úgy tesz az ember, mintha egyetértene a babonáságokkal, melyek tönkreteszik és megrontják Isten imádását? Akik kétféle sántikálva,⁹⁹

azt mondják, hogy mivel Isten azt kívánja, hogy lélekben imádják Őt, anélkül senki sem imádkozhat a bálványokat, hogy bizalmát ne vetné beléjük. Azonban a válasz egyértelmű: Isten nem úgy akarja, hogy lélekben imádjuk, hogy eközben a többi nem számít neki, mintha az nem lenne az Övé. Számos más szakasz beszél arról, hogy hajtunk meg térdünket előtte, és emeljük fel kezünket a menny felé. És azután? Tény, hogy elsődlegesen lelki szolgálatot kíván tőlünk, de a hívők kijelentése, miszerint egyedül Őt fogják szolgálni és tisztelni, ezután következik, és ezzel ki kell egészítenünk. Egyetlen szakasz már önmagában elegendő ahhoz, hogy cáfolja az ebből következtetett gondolatokat. Dániel könyvének második fejezetében azt olvassuk, hogy Sidrak, Misak és Abédnegó nem voltak hajlandók elfogadni a Nebukadneccar által felállított babonáságot, és kijelentették: nem imádják az ő isteneit. Ha ott lettek volna a finom okoskodók, minden bizonnyal kigúnyolták volna Isten három szolgájának naivitását. Azt mondták volna: „Szegény nyomorultak! Nem imádás az, ha nem hittel teszitek; ha nincs áhítat, nincs bálványimádás sem!” De ezek a szent emberek jobb tanácsot követtek. Válaszuk nem saját gondolataikból származik, hanem a Szentlélek indította meg az ő nyelvüket. Hacsak nem állunk ellent neki, látnunk kell ebből a szakaszból azt a szabályt és meghatározást, hogy már az is igazi bálványimádás, ha valakinek a külső cselekedete ellentmond Isten igaz imádásának, még akkor is, ha csak színlelnék. Hiába keresik ezek a képmutatók a kibúvót: „Ez nem bálványimádás, mert bizalmunkat nem vetjük belé.” Elítéli őket a nagy Bíró által kimondott vélemény.

Természetesen ezek az emberek megpróbálják kicsavarni a szavak értelmét, hogy legalább részben csökkentsék bűnük nagyságát, amelyet már egészen nem tudnak tisztára mosni. Elismerik, hogy rosszat tesznek, de azt szeretnék, ha bűnük a jelentéktelenek közé tartozna.

Ha megadnánk nekik azt, amit akarnak, még mindig nem nyertek volna semmit sem. Tegyük fel, hogy nem nevezzük a bálványimádás színlelését *bálványimádásnak*. Ez attól még nem lesz kisebb hűtlenség Istennel szemben, nem lesz kevésbé ellentétes a hit megvallásával; ezzel beszennyezik magukat és istenkáromlást követnek el. Kérdezek titeket: nem Isten dicsőségét gyalázzuk-e azzal, ha eláruljuk a neki tett ígéretünket; ha annyira gyávák vagyunk, hogy közvetetten¹⁰⁰ megtagadjuk Krisztust; ha kétszínűek vagyunk és beszennyezzük magunkat azokkal a dolgokkal, amelyeket Isten megátkozott? Kicsavarjuk-e szánkat, és mondjuk-e azt, hogy csupán egy kis bűnt követtünk el?

Ezért hagyjuk el ezeket a kifogásokat; lássuk meg, hogy csak még bátrabban fogjuk tenni a gonoszt, miközben bűnünk nem csökken.

Vannak olyan emberek, akik még ennél is arcátlanabbak. A szakaszt félremagyarázva nem csupán azt akarják elhíttetni az emberekkel, hogy nem olyan nagy és szörnyű bűnről van szó, hanem egyszerűen és egyértelműen kimondják: ez nem is bűn. Elég Istent szívünkben követnünk – mondják. Jó és helyes, ha a szív nem kétszínű, mert az igazán feddhetetlen ember teste nem húzza őt az ellenkező irányba. Kérdezem őket, mi vezeti lábukat a templomba, amikor mennek misét hallgatni? A lábak sohasem indulnak el maguktól. Így sikerül őket meggyőzni, hogy valóban szeretik szolgálni a bálványokat, szeretnék kibékíteni az igazság ellenségeit, és hogy életük sokkal értékesebb számukra, mint Isten tisztelete. De arcátlanságuk túlságosan egyértelmű, olyannyira, hogy szégyellek vitatkozni velük, mintha lenne valami értelme [*véleményük hihető lenne*]. De szükséges a vita, mivel teljesen elégedettek a helyzetükkel, és olyanok, mint a részeg emberek.

Elég az – mondják –, hogy Istent lélekben imádjuk. Akkor kié lesz a test? Pál int bennünket, hogy Istent mindkettőben ábrázoljuk ki, mert mindkettő az övé (1Kor 6,20). Használhatjuk-e testünket,

melyet Isten teremtett, arra, hogy tiszteljük vele az ördögöt? Jobb lenne, ha manicheusoknak neveznék magukat, és tagadnák, hogy Isten teremtette az egész embert. Ha legcsekélyebb mértékben is tisztelnék az evangéliumot, sohasem merészkednének ilyen messzire, mivel az látszik, hogy nem tudják, mit jelent Isten Fiának vére által megváltottnak lenni.

Tegyük fel, hogy úgy van, ahogy mondják: hogyan várhatjuk a test feltámadását, ha Jézus Krisztus nem a test és a lélek üdvözítője is egyben? Pál azt tanítja, hogy ne legyünk emberek szolgálivá, mert drága áron váltattattunk meg (1Kor 7,23). Aki a bálványok szolgálatára adja magát, az nem tiporja-e lábbal Jézus Krisztus vérére, amely a testünkben várt halhatatlan dicsőség ára? Mi értelme van annak, hogy beszennyezzük és meggyalázzuk testünket a bálványok előtt, ha Isten megígérte számára a koronát és a mennyországbeli életet? Így menjünk be Isten mennybéli országába, hogy eközben a Sátán uralmában fetregünk? Rádásul azt sem hiába mondja, hogy a mi testünk a Szentlélek temploma.

Ezért akik nem tudják, hogy szentségben kell megőriznünk testünket, ezzel azt nyilvánítják ki, hogy soha nem is értették az evangéliumot. Azt is megmutatják, hogy nem tudnak semmit Jézus Krisztusról és kegyelméről. Mert amikor azt olvassuk, hogy mi a csontjából való csont, testéből való test vagyunk (Ef 5,30), ez egyértelműen jelzi azt, hogy testileg és lelkileg egyek vagyunk Vele. Az ember nem szennyezheti magát semmilyen babonassággal anélkül, hogy ne szegné meg ezt a szent egységet, amely által Isten Fiának tagjai vagyunk.

Válaszoljanak nekem ezek a művelt tudósok: vajon a keresztséget csupán lelkükben kapták? Nem úgy rendelte Isten, hogy ez a jel a testünkbe legyen belevésve? És azt a testet, amely magán viseli Jézus Krisztus bélyegét, vajon beszennyezzük-e ezzel az ellentétes utálatos-

ságokkal? Az úrvacsorát csak lélekben vesszük-e, vagy pedig kézzel és szájjal is? Isten az Ő Fiának „éléskamráját” helyezi a mi testünkbe, és mi ezt szennyel és szeméttel bepiszkítjuk? Tiltott dolog kétféle érmét rányomtatni ugyanarra az aranydarabra, vagy két, egymással ellentétes uralkodói pecsétet tenni egyetlen hivatalos iratra, egyiket a másik tetejére? Akkor a halandó ember honnan veszi magának a bátorságot, hogy meghamisítja Jézus Krisztus keresztségét és úri szent vacsoráját, és azt mondja, hogy abban nincsen semmi rossz? Az ilyenek megérdemelnék, hogy szolgálják azt mondják nekik, amikor alszanak és mulatoznak, hogy szívükkel szolgálják nekik, de közben kisujjukat sem mozdítják. Ha erre azt válaszolják, hogy a két dolog nem ugyanaz, mivel azokról beszélünk, akik alattunk vannak, azt válaszolom, hogy mivel Istennek nincs szüksége ránk, de mégis felhasznál minket, hogy tiszteljük Őt, tiszteletlenség ezzel ellentétesen cselekednünk, és azt várunk, hogy ez rendben legyen az Ő részéről. Sőt, az még alávalóbb, hogy egy féreg és dög (mint az ember) nagyobb kiválóságra törekedjen Teremtőjénél.

Ezekhez a fenevadakhoz még egyértelműbben kell szólnunk. Azt mondják, hogy helyénvaló dolog a színlelés a pápisták között. Kicsoda ad nekik enni, amikor ott vannak? És ki intézi úgy, hogy a föld megteremje a maga gyümölcsét? Ha nem tagadhatják, hogy ott is Isten táplálja őket – ahogyan máshol is –, akkor miért tisztelik az ördögöt a testükkel? Ha keresztyének volnának, magasztosabb indokokat mondanék. Egyszerűen megkérdezném tőlük, hogy miért lakunk itt lent. De sajnos azok, akik kibúvóikkal játszadoznak Istennel, olyan bolonddá teszik magukat, hogy úgy kell velük viselkedni, ahogyan az ember a bolondokkal viselkedik. Azt gondolják, elég azt mondani, hogy ott, ahol vannak, mindent félelemből kell tenniük. De ha ez elegendő ok lenne, azt is elismerhetnénk, hogy József semmi rosszat

nem tett volna, ha gazdája feleségével hál, nem azért, mert élvezte volna annak testét, hanem azért, mert engedelmessé válni kellett az őt kényszerítő hatalomnak. Bolond lett volna, ha ennyit szenved és ilyen bajnak teszi ki magát, ha készen állt a menekülés. Azonban jobban tesszük, ha megmaradunk a Szentlélek bizonyosságtétele mellett, aki József hűségét dicséri.

Ha nem tesz rosszat az, aki bálványokat imád azért, hogy elkerülje a pápisták haragját, akkor az sem bűnös, aki elárulja gazdáját. Az az ember, aki megmérgezi szomszédját, vagy hasonló gonoszságot követ el azért, mert fél attól, hogy megsérti gazdáját, szintén felmentésben részesül. Túl sokat időzünk ezen a dolgon, mely, amint mondtam, nem jelent nehézséget vagy zavart. Mégis fontos látnunk, hogy mennyire összezavarodnak az emberek, amikor ravaszságukkal megpróbálják kikerülni Isten ítéletét.

Vannak manapság olyan emberek, akik egy másik kibúvó mögé rejtőznek. Bár elismerik, hogy utálatos dolog a pogányok bálványimádásában részt venni, ezt nem hajlandók kiterjeszteni a pápisták babonáságaira. Mintha a pogányok istentelenségei nem rontanák meg Isten igaz szolgálatát. Hadd kérdezzek titeket: a pogányok vajon honnan vették ceremóniáikat, ha nem a szent atyáktól? Az a gonoszság, amikor elkorcsosítjuk azt, amit Isten rendelt. A világ minden utálatossága azon szép lepel mögé rejtőzött, melyet úgy hívnak, hogy Isten neve és a vallás. Mégsem igazolta ezt senki, és nem is engedte meg a hívőknek, hogy részt vegyenek benne.

Menjünk tovább. Bár elismerem, hogy különbség van a pápisták és a régi pogányok bálványimádása között, de mégsem tagadhatják, hogy Isten ugyanúgy megtiltotta ősi népének a bételi bálványimádását, mint az idegen országokét. Amikor a borjakat felállították Dánban és Bételben, Isten nevében történt: ráadásul annak a nevében,

aki kiszabadította népét Egyiptomból (1Kir 12,28). De mivel az ott elindított imádás ellentétes volt a törvény tanításával, Isten elítélt mindenkit, aki odament, hogy beszennyezze magát. Jézus Krisztus vacsorája és a pápista mise legalább annyira nem egyeztethetők össze egymással, mint amennyire Mózes és Jeroboám áldozatai nem voltak egyenrangúak. Ezért honnan jön ez a szabadság, hogy elmenjenek a misére, azzal az ürüggyel, hogy az Jézus Krisztus vacsorájának leplezett mása? Épp ellenkezőleg: azt mondom, hogy akik valóban félik Istent, azok kétszeresen is meg kell, hogy vessék, mert nyíltabban beszennyezi Isten Fiának szent rendelését, mintha kimondottan vele ellentétes szándékkal hozták volna létre.

Tehát tartsuk magunkat ehhez a szabályhoz: minden emberi találmány, amelyet azért hoztak létre, hogy megrontsa Isten Igéje egyszerű tisztaságát és az általa megkívánt és elismert istentiszteletet, egyértelmű szentségtörés, melyben a keresztyén ember anélkül nem vehet részt, hogy ne káromolja Istent, és ne tiporja lábbal az Ő tiszteletét.

Tudom, hogy milyen nehéznek és elviselhetetlennek tűnik ez a szigorúság azok számára, akik saját vágyaik szerinti elbánásért sóhajtoznak. De mit akarnak, hogy mit csináljak? Tudva azt, hogy milyen gyengék, szívesen megkímélném őket, ha lehetne. De amint megszólal Isten, őket is és engem is kárhóztatás ér.¹⁰¹ Senki nincs, aki nálam szigorúbb – legalábbis ezt mondják. Legszívesebben bebizonyítanám nekik, hogy eddig még igen finoman bántam velük. Így nem vonhatják ki magukat az alól, amit Jeremiás próféta kíván a babiloni fogságban levő zsidóktól (Jer 10,11). Nem csupán azt tiltja meg nekik, hogy elmenjenek a káldeusok utálatosságaira, vagy hogy úgy tegyenek, mintha egyetértenének velük, hanem határozottan meg is parancsolja nekik, hogy mutassák meg: az számukra visszataszító. Ezt mondja: „Mondjátok meg nekik, hogy az istenek kivesznek a

földről és az ég alól. Nem ők alkották az eget és a földet.”

Ezzel kapcsolatban figyeljünk meg valamit. Bár a próféta héberül írta könyvét, ezt a verset a tágabb káldeus dialektusban írja; mintha ezzel arra kényszerítette volna a zsidókat, hogy egy másik nyelven beszéljenek: hogy ezzel még inkább kifejezze, mennyire ellentétben állnak a bálványimádókkal. Most panaszkodjanak ezek a nagy csecsemők ellenem, mintha én túlságosan szélsőséges lennék! Én igazából még felét sem követeltem tőlük annak, amit a próféta kér. Akár beszéllek róla, akár megtartom magamnak, egyikünket sem köti kevésbé Isten törvénye. Sőt, Isten nem véletlenül szól a hívókhöz: „Hiszen régóta hirdettem, megmondtam, és ti vagytok a tanúim!” (Ézs 44,8) Aki tagja Jézus Krisztusnak, annak meg kell mutatnia, hogy ez a megnevezés rá is vonatkozik. Ezért akik színlelésükkel és képmutatásukkal elrejtik az igazságról szóló bizonyágtételt, azoknak nincs mentségük.

Hadd kérdezzek titeket: mi történik azokkal, akik életükkel aláássák bizonyágtételüket? Mivel ezek az emberek ezt teszik: nem csupán elfedik keresztyén mivoltukat – az emberek semmit sem látnak belőle –, hanem ráadásul ezzel pontosan ellenkező dolgokat tesznek. Isten gyermekeinek, akik ebben a szennyben élnek, nincs más menedéke, kivéve, hogy lelkükben bánkódjanak a jó Lót példája szerint. Sőt, szóljanak nyíltan a gonosz ellen, amikor Isten időt és lehetőséget ad erre nekik.

Most nézzük meg közelebbről a manapság divatos bálványimádások fajtáit. Már valamennyire említettem a misét. Bár minden másnál sokkal utálatosabb és döbbenetesebb istenkáromlás, mégis vannak olyan pert vesztett ügyvédek, akik mellébeszélnek vele kapcsolatban. Akarva-akaratlanul el kell ismerniük, amit mondok: a mise önmagában Jézus Krisztus halálának megtagadása, és egy Sátán által

létrehozott istenkáromlás, hogy az úrvacsora sákramentumát megfojtsa. Azt sem tagadhatják, hogy a szentekhez szóló imádság és a bűnök alól való feloldozás olyan bűnök, amelyek beszenyvezik Isten nevének segítségül hívását, ami minden dolog közül a legszentebb.

Mégsem gondolják, hogy hibáztatni lehet őket azért, hogy a pápisták között részt vesznek ebben a szemétkben. „Mit tehetnénk?” – mondják. „Nem lehet megreformálnunk az általunk rossznak tudott dolgokat, mert mi magánszemélyek vagyunk, és akik nyilvános tisztségben vannak, azok támogatják ezeket – tehát nekünk is alkalmazkodnunk kell.” Elismerem, hogy igaz, amit mondanak, de nem ide tartozik. Valóban nem nekik kell megreformálniuk a nemzet általános állapotát – ezt nem várja el tőlük senki. De intjük őket, hogy reformálják meg saját személyüket, amire elhívásuk is szól. Nem mondta nekik senki, hogy tisztítsák meg a templomokat és az utcákat; de minden ember tartsa testét és lelkét tisztán, és vigyázzon arra, hogy Istent féljék az ő otthonában. Eltörölni a misét egy országban, vagy elhagyni az országot, ha nem tudja megakadályozni ezt a gyakorlatot, két különböző dolog.

Aztán visszatérnek daluk refrénjéhez. Azt mondják, hogy nem vetették meg Jézus Krisztus halálát és szenvedését, mert nem ez volt a céljuk. Kérdezem: mit vall a keresztyén a szájával, ha nem azt, amit szívében hisz? Egyértelmű, hogy amit tesznek, az ellentétes a keresztyénség hitvallásával. Emiatt viszont amennyire csak tudják, megvetik és elvetik a tiszta hitet. Hadd fogalmazzak még élesebben. A misében a pápisták azért áldozzák fel Jézus Krisztust, hogy kiengeszteljék Istent magukkal. Ez akkor lenne helyes, ha Jézus Krisztus nem szerzett volna számunkra halála és szenvedése által igazságot és örök üdvösséget. Tiltakozzanak nyugodtan, végül úgyis erre a következtetésre jutnak. Akik azért járnak misére, hogy kifejezésre juttassák kegyességüket,

azok kinyilvánítják egyetértésüket. Így viszont amellettt tesznek bizonyosságot, hogy még nem tökéletesítették a Jézus Krisztus halála által szerzett engesztelést.

Vannak, akik visszafogottabbak. Csak a plébánián végzett misét tartják meg, amely szerintük jobban hasonlít Jézus Krisztus vacsorájához. Erre azt lehetne mondani, hogy a szerzetesek, kanonokok és a káplánok által mondott mise, melyek mindannyian egy-egy személy hitén alapszanak, és amelyet naponta megvesznek, olyanok, mint az országos hírű prostituáltak. A plébánián végzett mise olyan, mint egy erkölcsileg romlott nő, aki férje neve mögé bújva szeretné, hogy őt tisztességesnek gondolják. De az analógia nem tökéletes. Egy szabados erkölcsű férjzett asszony szégyelli, hogy magát minden arra járónak odaadja, a plébánián végzett mise viszont a legáltalánosabb a bálványimádások között, bár ezek az emberek olyannak mutatják, mintha megmaradt volna benne Jézus Krisztus vacsorájából valami – mintha az útonálló attól jobb ember lenne, ha felöltözik annak az embernek a ruhájába, majd felszáll lovára, akinek az imént elvágta a torkát.

Azt mondják: „Jézus Krisztus vacsorájára törekszünk. Mivel nem tudjuk tisztán megtartani a minket elnyomó zsarnokság miatt, meg kell elégednünk ezzel a csökevényvel, és várjuk, hogy Isten tegyen valamit.” Ez aztán a jó kifogás! Amíg nincs meg náluk az úrvacsora teljes és tökéletes formája, ideiglenesen azt mondják, hogy nem tartják Jézus Krisztust örökkévaló és egyedi Papnak, és minden héten új áldozatot mutatnak be a bűneikért. A plébánián végzett mise ezt jelképezi, akárcsak Szent Miklós miséje vagy a halottakért bemutatott mise. Úgy tesznek, mintha egy bálványt imádnának, és azt mondják, hogy Jézus Krisztust keresik. Ráadásul, hogy elkerüljék a kard és pajzs nélküli hadakozást Istennel, itt ennek, ott meg annak a tekintélyét is-

merik el. Mintha az ember feloldozása felmenthetné őket Isten ítélete alól. Szükségtelen mondanom, hogy egyszerűen hazudnak, amikor ezekre a dolgokra hivatkoznak. Még ha egy szent ember is gondolta volna azt, hogy nem olyan rossz dolog a plébánián végzett misére járni; ha később megértette, hogy mivel jár ez együtt, annál inkább hitelesnek kellene tartanunk az ő ítéletét, mivel látjuk, hogy Isten dicsősége kényszerítette őt erre [*hogy elítélje azt*], és így megváltozott a véleménye.

De mi értelme van annak, ha a zavarosban halásznak? Azt gondolják, hogy egy emberi rendeléssel elutasíthatják Istent? Tudjuk, hogy ítéletében teljes az igazság, hiszen Ő nincs tekintettel az emberre.

Az tény, hogy a plébánián végzett misét azzal a céllal hozták létre, hogy feláldozzák Jézus Krisztust, hogy közbenjárjanak Istennél az élőkért és a holtakért, és ott egy darab kenyeret imádnak, mintha az volna Isten Fia. Természetesen részletesebben nem vizsgálom a dolgokat – van még ezeken kívül ezer más romlottság – most csak a legnagyobbakat említettem. Akik egyetértenek ezzel, hadd mossák kezüket szívük szerint: a végén nem lesznek igazabbak Pilátusnál.

Mégis döbbenetes látni, hogy amikor eljön a Húsvét, ezek a jó hívők elmennek egy félreeső kápolnába, ahol egy félkeresztény szerzetes celebrál nekik egy vacsorát. Ha a plébánián végzett mise megközelíti Jézus Krisztus vacsoráját, akkor miért nem maradnak meg annál? De mivel az év minden vasárnapján ott voltak és részt vettek a vacsora sákramentumában, ezért elvetik. Ne csodálkozzunk ezen a következetlenségen: ez az igazi büntetése azoknak, akik nem Isten igazságában gyökereznek – Isten megbosszulja magát rajtuk, hogy állandóan ingadoznak és viselkedésükben saját maguknak is ellentmondanak.

Tudom, hogy úgy érzik, hogy megsértik őket, amikor valaki megfeddi őket az elváltoztatott vacsora miatt. De tehetünk-e mást, ha egyszer ez ellentmond Mesterünk rendelkezésének? Nem azért ítélem el ezt, mert titokban végzik; tudom, hogy a vacsorát sohasem tartották meg jobban vagy szentebb módon, mint amikor a tanítványoknak ellenségeik elnyomása miatt el kellett vonulniuk, hogy megünnepeljék. Azonban itt két tűrhetetlen bűnnel találkozunk: először is, akik felállítják a vacsorának ezt a majomketrecét, úgy tesznek, mintha ez lenne az ő miséjük, és azt szeretnék, hogy mások is így gondolkozzanak róla. A másik pedig az, hogy az atya, akitől fogadják, nem keresztényen lelkészként adja nekik, hanem pápai papi tisztségben. Azt hozzák fel mentségükre, hogy a celebráló pap nem akarja, hogy imádják a kenyeret vagy a bort; nem használja a misekánont (amely a legnagyobb istentelenségekkel van tele); és mindkét jegyet kiszolgáltatja a teljes gyülekezetnek. De amikor ez a legfőbb Bíró elé kerül, tudni fogják, hogy mennyit számított a lepel, amely mögé el próbáltak bújni.

Már valószínűleg egyébként is érzik, és ezért hadd hivatkozzak a lelkiismeretükön ejtett szúrásokra és csípésekre. Ezen a ponton el kell, hogy ejtse az ügyet a bíróság. További kérdések nélkül is tudják, hogy mit akarnak mondani Isten ellenségeinek és általában az embereknek. Istennek meg kellene tagadnia önmagát ahhoz, hogy elismerje ezt a kijelentést. Ha a világon mindenki szövetkezne, hogy igazolja őket, még a legügyesebb sem tudna állást foglalni a két oldal között. Isten kijelentette prófétája által, hogy senki sem veszi őt rá, hogy elismerje ezt az ingadozást (1Kir 18,21).

Ami pedig azt az embert illeti, aki kiszolgáltatja nekik a vacsorát, csúfság, amikor alkalmasnak tartják erre a munkára. De azt mondják, hogy a sákramentumok ereje nem függ az emberek érdemétől. Ezt elismerem, és hozzáteszem, hogy ha az ördög szolgáltatná ki a vacsorát,

nem lenne attól rosszabb, és ellenkezőleg: ha egy angyal celebrálná a misét, attól még nem lenne az jobb. De most mással foglalkozunk: a pápa parancsa felhatalmaz-e egy szerzetest arra, hogy betöltse a lelkész funkcióját? Ha azt válaszolják, hogy szerintük a kettőnek nincs köze egymáshoz, és hogy nem minősítése miatt választották erre a feladatra, akkor a tények sajnos ennek ellentmondani látszanak. Tétélezzük fel – ahogy állítják –, hogy nem foglalkoznak vele [*felszenteléssel*]; mégis beszélnem kell a külső jelekről. Úgy tűnik, mintha a pap álarca mögé bújva védekeznenek. Ahhoz, hogy helyesen ünnepeljék az úrvacsorát, el kellene határolódnuk a bálványimádóktól, hogy ebben a tekintetben ne legyen közösségük velük. Ehelyett odamennek, mintegy bejelentkezni, és úgy tesznek, mintha a közösségbe tartoznának.

Ezenkívül az ókori tévtanítókhoz akarnak minket hasonlítani, akik elítélték a sákramentumok használatát az emberek bűnei miatt – mintha a személyes bűnöket jobban látnánk, mint a közösségit. Erről csak röviden szólok, de bármennyire is kevésbé érintem, helyes, hogy cáfoljuk ezt az arcátlanságot. De ha annyira érzéketlenné váltak, hogy már nem éreznek semmit, Isten Igéje elegendő számunkra.

Isten ezt mondja Jeremiás prófétán keresztül (4,1): „Ha meg akarsz térni Izráel – így szól az Úr –, hozzám térj meg!” Ezek a szavak példát adnak arra, hogy milyen egyszerűen viszonyuljunk Istenhez: ne kerüljessük a kényes témákat. Ezért mondja Pál, hogy azért küldetett, hogy a hitetleneket hiúságaikból az élő Istenhez térítse (ApCsel 14,15). Ez azt jelenti, hogy ha a megrögzött gonoszságainkból más csalásokhoz fordulunk, azzal nem érünk el semmit. A babonáságoktól teljesen meg kell szabadulnunk, hogy az igaz vallást tisztaságban követhessük. Máskülönb az emberek nem fordulnak közvetlenül Istenhez, hanem ingadoznak és kóborolnak: nem tudják, merre menjenek.

Vannak olyanok is, akik szívesen elvetnék a misét, de megtartának néhány foltot az általuk istentiszteletnek hívott részből. Azt állítják, hogy céljuk az, hogy ne nevezzék őket hitetlennek. Lehet, hogy van olyan, aki ezt jó szándékból teszi; legalábbis ezt boldogan gondolom. De bármi is a szándékuk, egyáltalán nem jelenti azt, hogy jó úton járnak vagy jó dolgot tesznek. Van, aki azt mondja: „A keresztesre elmehetünk, mert ott nincsen látható bálványimádás.” Mintha a sákramentumot nem torzították volna el sokféleképpen, és mintha nem olyan lenne a helyzet, hogy Jézus Krisztus még mindig Pilátus házában van, ahol verik és durván bánnak vele! Amikor pedig azt állítják, hogy meg akarják mutatni, hogy ők nem hitetlenek – nos, kérdezzék meg lelkiismeretüket, és az válaszolni fog nekik, hogy jó, ha a pápisták elégedettek, és inkább leplezik magukat, mintsem hogy üldözzék őket.

Mások ügyelnek arra, hogy ne vegyenek részt a misén. De a templomhoz mégis elmennek, hogy mások azt gondolják, hogy ők ott voltak [*a misén*].

Megint mások csak a vecsernyére mennek el. Meg szeretném kérdezni tőlük, hogy semminek tartják-e azt, hogy füstölőt ajánlanak lel a bálványoknak, vagy elmondanak egy komoly imádságot egy szent közvetítésével és az ő érdeméért, vagy eléneklik a Salve Reginát („Üdvözlégy, Mária királyné...”), mely tele van utálatos és ördögi istenkáromlással. Aligha kell mondanom, hogy a dal, különösen, hogy ismeretlen nyelven van, a Szentírás és Isten dicséretének teljesen nyilvánvaló megcsúfolása, ahogyan Pál az első korinthusi levél 14. fejezetében mondja. Bocsássuk meg ez utóbbi vétket: ha azért járnak a vecsernyére, hogy megmutassák a keresztyénségüket, akkor különösen is elmennek a nagy ünnepekre. Ott viszont a legfőbb szenteket beillatosítják a füstölővel, amely a Szentírás tanítása szerint egyfajta

áldozat. Így tisztelték a pogányok is a maguk erőtlén isteneit. A legtöbb mártír emiatt halt meg: nem voltak hajlandóak illatáldozatot és füstölőt bemutatni a bálványoknak. Amikor ezek az emberek elmennek a tömjénfüst illatát szagolni, beszennyezik magukat az ott elkövetett dolgokkal, és azt gondolják, hogy ezt engednünk kellene. Én azonban könyörgök nekik Isten nevében, hogy jól gondolják meg az itt leírtakat: a hívő embernek annyira gyűlölnie kell a bálványokat, hogy ne hagyja, hogy nevük a szájára kerüljenek: féljen attól, hogy beszennyezi magát. Ez a mondás valóban tartson minket távol mindentől, amiben a bálványimádók romlottságaiból részt vennénk.

Most azokról szólva, akik képmutatók és megpróbálják egyeztetni egymással Istent és az ördögöt; nem találok igazi természetük szemléltetésére jobb példát, mint Ézsauét. Amikor Ézsau látta, hogy apja, Izsák elküldte Jákóbot Mezopotámiába feleségért, mert Kánaán eladó lányait nem tudta elfogadni sem ő, sem felesége, Rebeka, olyan dolgot tett, amivel fájdalmasan bosszantotta őket. Újból megházassodott, hogy részben kedvébe járjon szüleinek, de nem hagyta el az addigi feleségét sem. Így benne maradt abban a rosszban, amely miatt Izsák panaszkodott, de hogy valahogy javítson helyzetén, belekezdett egy új házasságba.

Így van ez azokkal az emberekkel is, akik olyannyira belekeverednek a világba, hogy nem tudnak már engedelmeskedni Isten parancsolatainak: mindenféle keverékeket készítenek, és sokféle vegyes főzeléket főznek, hogy valahogyan megfeleljenek Isten akaratának. De kivétel nélkül mindannyian megmaradnak valamennyire a romlottságban, és így bármit tesznek, az már nem lesz tiszta és helyes. Tudom, hogy van jó néhány szegény zavarodott lélek, akik képmutatás nélkül szeretnének járni a jó úton, de mégsem tudnak megszabadulni sok terhüktől. Nem mintha meglepődnék ezen, ismerve a pápaság

szörnyen zavaros voltát. Szánom azokat, akik egyszerre igyekeznek imádni Istent, és kijönni valahogyan az Ő ellenségeivel is.

Akkor mit mondjunk? Csak azt a megoldást látom, hogy az egyik csoportnak be kell ismernie hibáit, hogy ki lehessen javítani azokat. Ha valaki idejön hozzám és megkérdez ezzel vagy azzal a részlettel kapcsolatban, ahhoz az általános szabályhoz irányítom őket, amit én is Istentől kaptam. Ezt azért mondom, mert vannak olyan kitartó emberek, akikkel nem jutottam volna semmire, ha minden kérdésüket meg akartam volna válaszolni. Ezeket az embereket hasonlíthatjuk azokhoz, akik amikor hallanak egy igehirdetést arról, hogy egyszerűen, túlzások és feltűnés nélkül öltözködjének, azt szeretnék, hogy az igehirdető varrjon nekik nadrágot, vagy készítse el cipőjüket.

Akkor mit tegyünk? Mindezekben van egy közös cél, amelyre törekednünk kell: az Isten házáért érzett buzgalom dolgozzon a szívünkben, és viseljük el a megvetést, amely az Ő neve vállalása miatt érne. Amikor ilyen buzgalom ég a szívünkben, nem csupán egy ideig, hanem állandóan, nem fogunk azzal foglalkozni, hogy vajon megengedik-e, hogy színlelve egyetértsünk-e olyan utálatosságokkal, amelyek meggyalázzák Istent, mert egyszerűen nem tudunk nyugodtak maradni és színlelni, amikor meglátjuk azokat [*az utálatosságokat*]. Figyeljük meg jól, mit is mondtam: „Isten házáért érzett buzgóság” (Zsolt 69,10) – ez az egyház külső rendjéhez kapcsolódik, ahol megvalljuk hitünket.

Nem zavar, ha becsmérők azt mondják: mi kényelmes helyzetből beszélünk, mert nem velem van vitájuk – itt nem személyes véleményemet írom le, amint az látható. Ezt mondom azoknak a filozófusoknak is, akik átgondolatlanul mondják el véleményüket. Mivel nem akarnak Istenre hallgatni, aki megszólítja őket, hogy taníthassa őket, az ítélőszék elé küldöm őket, ahol meghallják majd ítéletét,

amellyel viszont már nem lehet vitatkozni. Mivel nem akarták Őt Mesterükként meghallgatni, most majd megismerik, mint Bírójukat, aki ellenük van. Közülük a leggyorsabbak és legokosabbak meglátják, hogy megcsalták magukat. Tegyenek ami csak jólesik: fordítsák el vagy rejtsek el a helyest, dugják fejüket a homokba és vakítsák el magukat – azzal nem fogják megnyerni a vitát.

Ezt azért mondom, mert a tanácsosok, bírók és ügyvédek nem csupán Istennel próbálnak meg vitatkozni, hogy kigúnyolják Őt, hanem káromlásait kötelező érvényű rendeletnek mondják, és elutasítják az egész Szentírást. Ezek a kis bábuk olyan büszkék, hogy amikor elmondták érveiket, nem viselhetik el, hogy azzal vitázzanak vagy az igazságra felhívják figyelmüket. Ezért említettem röviden, hogy végig kellene gondolniuk, milyen szörnyű büntetés vár azokra, akik az igazságból hazugságot csinálnak. A hálószoza- és karosszék-tudósok tartózkodjanak az elbizakodottságtól, ne sérteggessék mennyei Mesterüket, akit mindannyian meg kell hallgatnunk.

Ott a szép címek már nem számítanak senkinél sem. Az apát uraknak, a perjeleknek, a gyóntatópapoknak és a főespereseknek kell vezetniük a kárhozati táncot, amikor Isten megítéli őket. Ha uraim, az udvaroncok hozzászótkak ahhoz, hogy az embereket szenteltvízzel elégítsék meg, ne számítsanak arra, hogy ezt Istennel is megtehetik majd.

A magasrendűek és hatalmasok hajtsák meg fejüket és vessék le szokásos brokát ruházatukat, hacsak nem akarják megérezni annak a hatalmas kezét, kinek szavának hallatára remegniük kellene. Durván megcsalják magukat, ha azt feltételezik, hogy azáltal, hogy engem tesznek meg ellenségüknek, Isten nem fogja megítélni őket. Ebben a dologban kaparják le nevemet a papírról, mert csak azt akartam, hogy meghallják Istent és engedelmeskedjenek neki; nem akartam

saját kedvem szerint uralkodni az emberek lelkiismerete felett, és nem akartam rájuk kényszeríteni egyetlen törvényt sem.

Ami pedig azokat illeti, akik nem vetik el Isten Igéjét ekkora gőggel, de mégis annyira erőtlenekek és gyávák, hogy nem mozdíthatóak, intem őket, hogy jobban vizsgálják meg magukat, és ne hízelegjenek maguknak, ahogyan eddig tették. Nyissák fel szemüket és ébredjenek fel, hogy meglássák és érezzék gonoszságukat. Tudom, hogy milyen nehézségek között élnek, és nem mondom, hogy könnyű dolog lesz Istent a bálványimádók között tisztán szolgálni. De ha nincs erejük, forduljanak Istenhez, hogy erősítse meg őket, és megtanulják a világon mindennél többre becsülni az Ő dicsőségét.

A pápisták között élő szegény hívők hallják meg ezt, ahogyan (a Jeruzsálemben lakó) Jeremiás próféta is ugyanezt a tanítást küldte a babiloni fogságban élőknek. Ha a pápának és alattvalóinak zsarnoksága keménynek és kegyetlennek tűnik, az akkoriban élő zsidók ugyanilyen bánásmódban részesültek. De mégis azt parancsolja nekik a próféta – annak a földnek a nyelvén –, hogy vessék meg a káldeusok bálványimádását. Mert nem helyes, hogy az emberek zsarnoksága miatt ne tiszteljék Istent ugyanúgy. Nem olvasunk itt kivételről sem a nagy, sem a kicsi, sem a gazdag, sem a szegény részére. Ezért mindenki hajtsa meg nyakát. Féljen a szegény ember, hogy ha azt mondja: „nem tudom, mit tegyek”, Isten ne mondja azt neki, hogy „én sem tudlak téged használni”. A gazdagok ne részegesedjenek meg könnyű életükkel, mintha a szemétnben hemperegnének. Ehelyett tanulják meg Pál példáját, hogy ítéljék kárnak és szemétnnek mindazt, ami visszatartja őket attól, hogy keresztyén életet élhessenek.

Azonban mi se felejtjük, amit az igehirdetés elején említettem. Tanuljunk meg: bárhová is érkezünk, és bármi is történjen velünk, álljunk mindig készen, hogy kitartóan, tisztán megvalljuk hitünket,

elvessük az Isten igazságával ellentétes babonaságot, bálványimádást és visszaéléseket, amelyek elfedik tiszteletét és lehetetlenné teszik imádását.

VI

MÁSODIK IGEHIRDETÉS

Figyelmeztetés a Zsidókhöz írt levél tizenharmadik fejezetében szereplő szakasz alapján: viseljük el az üldözést, hogy követhessük Krisztust és az Ő evangéliumát

*Menjünk ki tehát Őhozzá
a táboron kívülre,
az Ő gyalázatát hordozva.
(Zsid 13, 13)*



KÁRMENNYI intés hatására sem fogjuk Krisztus nevéért és az evangélium miatt türelmesen vállalni a szenvedést, ha nem állunk szilárdan az ügyben, amelyért harcot vívunk. Mert amikor élet-halál kérdéséről van szó, határozottan és biztosan meg kell állnunk az ügyért. És ez a fajta határozottság, hacsak nem a hitben gyökerezik, nem lehetséges. Annyi bizonyos, hogy vannak olyanok, akik bolond módon vállalják a halál kockázatát, amikor kiállnak a saját maguk által kitalált bolond nézetek és álmok mellett. De ez a fajta meggondolatlanság egyfajta őrültség, nem pedig keresztyén buzgalom. Az ilyen emberek ostobán keresik ezeket az álmokat, miközben valóban nem jellemző rájuk sem a határozottság, sem pedig a józan ítélőképesség.

Bárhogyan is van, egyedül a jó ügyben erősít meg minket Isten, hogy az Ő mártírjai legyünk. A halál mindenkire érvényes, és Isten

gyermekeire ugyanaz a gyalázat és ugyanazok a próbák várnak, mint a gonoszokra, de Isten megkülönbözteti őket, mert nem tagadhatja meg tőlük igazságát.

Rendkívüli jelentőségű, hogy az általunk hirdetett tanításnak szilárd és tévedhetetlen bizonyoságtévője van. Ezért, ahogyan mondtam, mozdíthatatlanok leszünk – függetlenül attól, hogy mennyit intettek, hogy szenvedjük el az üldözést az evangéliumért –, mivel a hit valódi bizonyossága a szívünkbe van írva. Nem természetes dolog, hogy valaki meggondolatlanul kockára tegye az életét. Ha így tennénk, az vakmerőség lenne, nem pedig keresztyén erény. Ráadásul Istennek nem tetszene az, amit teszünk, kivéve, ha meg vagyunk róla győződve, hogy Őérte és az Ő ügye miatt érnek minket a csapások, és hogy a világ a mi ellenségünk.

Amikor a bizonyosságról beszélek, nem csupán arra gondolok, hogy meg kell tudnunk különböztetni az igaz vallást az emberek visszaéléseitől és bolondságaitól, hanem szilárdan hinnünk kell, hogy a földi harc után mennyei élet és a megígért korona vár ránk. Azonban figyeljük meg, hogy mindkét dolog fontos, és az egyik nem választható el a másiktól. Tehát a mi felelősségünk, hogy szilárd ismeretünk legyen a keresztyénségről és a hitről, melyet meg kell tartanunk és melynek engedelmeskednünk kell, és ismerjük annak az életnek a jellemzőit, amelyet Istentől kaptunk. Fegyverkezzünk is fel ezzel a tanítással, hogy határozottan elítélhessük a Sátán minden hamisságát, tévedését és babonáságait, melyekkel meg akarja rontani Isten tanításának tiszta egyszerűségét.

Éppen ezért ne csodálkozzunk, hogy manapság nem látunk olyan embereket, akik hajlandók lennének szenvedni az evangéliumért, vagy hogy a legtöbb, magát keresztyénnek nevező ember nem is tudja, hogy mit jelent annak lenni. Mert mindannyian közönyösek,

és nem törődnek azzal, hogy hallgassák vagy olvassák Isten Igéjét. Inkább meglegednek azzal, hogy megízlelték a keresztyén hitet. Ezért van az, hogy nem tartja őket szinte semmi, és ha támadás éri őket, azonnal tanácstalanokká válnak. Ezért tanulmányozzuk szorgalmasabban Isten igazságát, hogy megszilárduljunk benne.

Azonban a helyes ismeret még nem minden. Látunk olyan embereket, akik szinte tökéletesen ismerik a helyes tanítást, mégis hiányzik belőlük a buzgalom és a ragaszkodás, mintha nem is tudtak volna soha semmit Istenről, egy-két mulandó elképzelést leszámítva. És miért van ez így? Azért, mert soha nem értették meg a Szentírás méltóságát. Pedig így van: ha mostani helyzetünkben belegondolnánk, hogy Isten az, aki szól hozzánk, minden bizonnal jobban és odaadóbban figyelnénk arra, amit mond. Ha belegondolnánk, hogy a Szentírás olvasása közben az angyalok iskolájában vagyunk, teljesen másképp viszonyulnánk az elénk adott tanításhoz, és teljesen másképp is értékelnénk azt.

Most már látjuk, hogy hogyan készülünk fel az evangéliumért hordozott szenvedésre: haladjunk előre Isten iskolájában annyira, hogy tudjuk, melyik az az igaz vallás és tanítás, amelyhez ragaszkodnunk kell, hogy ezáltal kikerüljünk a Sátán minden csapdáját és cseleit és az emberi találmányokat – ezek a dolgok nem csupán haszontalanok, hanem átkozottak is, mivel megrontják a keresztyén tisztaságot. Ibben a tekintetben Jézus Krisztus mártírjaiként nagyon különbözünk azoktól a nyomorultaktól, akik saját bolond véleményük miatt szenvednek.

Másodszor, mivel bizonyosságunk van a jó ügyről, buzdulunk fel, ahogyan helyénvaló, és kövessük Istent oda, ahová hív minket. Igéje megérdemelt tekintéllyel uralkodjon felettünk, és elfodulva e világtól a mennyei élet utáni vágyakozás töltsön be bennünket.

Több mint furcsa, hogy bár Isten világossága ugyanolyan fényesen ragyog ma is, mint eddig, szégyen, hogy a szívekben csak ilyen kismértékű buzgalom ég. Ha nem zavar a szégyen, az még rosszabb, mert nemsokára meg kell jelennünk a nagy Bíró előtt, ahol az általunk elrejtteni próbált gonosz gyalázatunkká válik, és teljesen elborít majd minket. Mert ha bizonyosságot kell tennünk Istenről az ismeretnek nekünk adott mértéke szerint, miért van az, kérdezlek titeket, hogy ilyen vonakodva és bátortalanul vagyunk csak hajlandóak részt venni a csatában, miközben látjuk, hogy Isten olyannyira látható manapság, hogy mondhatjuk: megnyitotta és kinyilvánította előttünk titkainak kincseit? Nem kellene-e bevallanunk, hogy nem számolunk azzal a ténnyel, hogy Istennek kell számot adnunk? Mert ha tisztelnék valamennyire az Ő fenségét, nem mernénk így elfordulni a szájából származó tanítástól, és odafordulni, a nem is tudom milyen, filozófiához vagy elmélkedéshez.

Röviden, nincs mentségünk, hogy nem szégyelljük magunkat jobban emiatt. Ennek szörnyű kárhozzátást kellene jelentenie, hogy ismerjük Isten igazságát, és ilyen kis bátorságunk van, hogy aszerint éljünk. Különösen, ha az elmúlt korok mártírjaira gondolunk, meg kell vetnünk gyenge jellemünket. Közülük legtöbben nem is voltak annyira képzettek a Szentírás tanításában, hogy tudtak volna érvelni egy-egy dolog mellett. Tudták, hogy csak egyetlen Isten van, akit imádniuk és szolgálniuk kell. Tudták, hogy Jézus Krisztus vére megváltotta őket, és ezért üdvösségük iránti teljes bizalmukat belé és az Ő kegyelmébe vetették. Azt is tudták, hogy amit az emberek találtak ki, az szemét és szenny, és így elítélték a bálványimádást és a babonáságokat. Összefoglalva, teológiájuk az volt, hogy csak egyetlen Isten van, aki az egész világot teremtette, és kijelentette akaratát nekünk Mózesen, prófétáin és végül Jézus Krisztuson és az apostolokon ke-

resztül; csak egyetlen Megváltónk van, aki megvásárolt minket az Ő vére által, és akinek kegyelme által jó reménységgel vagyunk az üdvösségünk felől; a világ bálványai átkozottak és utálatosak. Csupán ezzel az ismerettel bátran mentek a lángokba vagy másfajta halálba. Nem csak ketten vagy hárman voltak, hanem olyan sokan, hogy majdnem megszámlálhatatlan azoknak a száma, akik a zsarnokok kezébe estek.

Ami minket illet, mi annyira nagy tudósok vagyunk (legalábbis mi azt gondoljuk magunkról), hogy már nincs semmi hiányosságunk. És valóban, amikor a Szentírás megértéséről van szó, Isten annyi mindennel megajándékozott minket, mint az előző korokban eddig még soha. Azonban a buzgalomnak híján vagyunk. Értelmetlen dolog a gyávaságot dédelgetnünk, hacsak nem akarjuk kihívni magunk ellen Isten haragját.

Akkor mit tegyünk, hogy buzgóvá váljunk? Először is, gondoljuk végig, milyen értékes az Isten előtt, amikor megvalljuk a mi hitünket. Nem is gondoljuk, hogy Istennek ez mennyire értékes, ha életünket, ami semmi, [hitünk megvallásánál] többre tartjuk. Ebben is nyilvánul rendkívüli ostobaságunk. Nem kímélhetjük meg életünket anélkül, hogy azt ne mondanánk: drágábbnak tartjuk Isten tiszteleténél és lelkünk üdvösségénél. Egy pogány jól mondta, hogy nyomorult dolog az, amikor azért, hogy megmentésük életünket, lemondunk annak a céljáról. Azonban ő és a hozzá hasonló emberek sosem tudták, hogy milyen célból került az ember a világba, vagy hogy miért élnek itt. Igaz, hogy annyit tudtak, hogy azt mondták: az ember erkölcsös életet éljen, és tisztességesen és szégyen nélkül viselkedjen. De erkölcsük nem volt más, mint füst és pára.¹⁰² Mi ennél sokkal jobban tudjuk, hogy mi életünk célja: hogy dicsőítsük Istent, és így Ő legyen a mi dicsőségünk.

Enélkül jaj nekünk, mert egyetlen pillanattal sem hosszabbíthatjuk meg életünket a földön anélkül, hogy még több ítéletet gyűjtenénk saját fejünkre. Mégsem szégyellünk vásárolni még néhány napot, hogy itt lent hervadozzunk: megtagadjuk örök országát, sőt elválasztjuk magunkat attól, akinek hatalma tart minket életben. Ha valaki megkérdezi a világon élő legegyszerűbb, legostobább embert, hogy mi életének a célja, nem meri azt mondani, hogy az, hogy egyen, igyon és aludjon. Mert minden ember tudja, hogy magasabb és nemesebb céllal teremtette őket Isten. És milyen más célt találunk, ha nem azt, hogy tiszteljük Istent, elfogadjuk az Ő uralmát, mint a gyerekek a jó apa által; és amikor befejeztük ennek a romlandó életnek az útját, örökkévaló otthonába befogadtassunk? A legfontosabb dolog a következő, sőt minden ezen fordul meg. Amikor nem számolunk ezzel, és néma¹⁰³ életet élünk, amely rosszabb, mint ezer halál, mit mondhatunk mentségképpen? Az már önmagában természetellenes, ha valaki anélkül él, hogy ismeri a célját. Ha elutasítják az élet céljáról szóló érvelésünket azért, hogy kapjanak néhány nap haladékot, amikor Istentől elválasztva élhetnek ebben a világban: nos, nem tudom, minek nevezzem ezt az esztelenséget és bolondságot.

De mivel az üldözést változatlanul nehezen és keserűen fogadjuk, gondoljuk végig, hogy a keresztyének hogyan növekedhetnek a türelemben egészen odáig, amikor állandóan Isten igazságának fényében élnek. Az előttünk levő szakasz, ha jól értjük, erre mutat nekünk utat. „Menjünk ki tehát a városon kívül” – mondja az apostol, „az Úr Jézust követve, az Ő szégyenét hordozva.” (Zsid 13,13)

Először is arra int minket, hogy mivel még kardot nem rántottak ellenünk, sem nem gyújtottak tüzet, hogy megégessenek, még nem lehetünk odakötte¹⁰⁴ az Isten Fiához, ha a világban vertünk gyökeret. Tehát szükséges, hogy a keresztyén ember – még akkor is, amikor

pihen – egyik lábát a földről felemelve tartsa, készen állva, hogy elinduljon a harcba. Sőt, ne ragaszkodjon a világhoz sem, bár teste ott lakik. Bár ez első ránézésre nehéznek tűnik, elégedjünk meg Pál mondatával: „senki meg ne tántorodjék a mostani megpróbáltatásokban. Hiszen ti is tudjátok, hogy erre vagyunk rendelve.” (1Thessz 3,3) Olyan, mintha azt mondaná, hogy a keresztyénség jellegéből fakadóan ezen az úton kell járnunk, ha Jézus Krisztust akarjuk követni. De az üldözések miatt tapasztalt erőtlenségünk vigasztalására, nyugtalanságunk és szomorúságunk csillapítására a következő jutalmat kapjuk: amikor az evangéliumért szenvedünk, Isten Fiának nyomdokában járunk, és Ő vezet minket. Ha azt mondanák nekünk, hogy a keresztyénnek a világ minden nehézségét¹⁰⁵ vállalnia kell, akkor és úgy kell meghalnia, ahogyan azt Isten elgondolta, úgy gondolom, bizonyos joggal mondhatnánk, hogy nagyon furcsa úgy mennünk, hogy nem tudjuk, hová. De amikor azt a parancsot kapjuk, hogy kövessük az Úr Jézust, túlságosan jó és megtisztelő az Ő társaságában lenni ahhoz, hogy ezt visszautasítsuk.

Azért, hogy ez még nagyobb hatással legyen ránk, nem csupán azt olvassuk, hogy Jézus Krisztus megy előttünk, mint a mi vezetőnk, hanem hogy az Ő képéhez hasonlóvá válunk, ahogyan Pál mondja a Római levél 8. fejezetében: akiket Isten gyermekeivé fogadott, azokról elrendelte, hogy hozzá hasonlóvá legyenek, aki a mintája és feje mindennek (Róm 8,29).

Olyan érzékenyek vagyunk, hogy nem vagyunk hajlandók eltűnni semmit? Akkor megvetjük Isten kegyelmét, mely által elhívott minket üdvösségünk reménységére. Mert a következő két dolgot nem lehet elválasztani egymástól: hogy Jézus Krisztus tagjai legyünk és hogy szenvedések által megpróbáltassunk. Bizonyára többre kellene értékelnünk az Isten Fiához való hasonlóságot, mint azt tesszük. Igaz

az a mondás, hogy a világ szerint szégyen az evangéliumért vállalt szenvedés. De mivel tudjuk, hogy a hitetlenek vakok, nincs-e nekünk jobb szemünk, mint nekik? Megalázó dolog, hogy azok bocsátanak ránk szenvedést, akik az igazság székében ülnek. Mégis, Pál saját példájával szemlélteti, hogy legyünk büszkék Jézus Krisztus sebeire, mert ezek által Isten felismer minket, és saját tulajdonának nyilvánít. És tudjuk, hogy Lukács mit írt le Péterről és Jánosról: örvendeztek azon, hogy méltónak bizonyultak arra, hogy szégyent és gyalázatot szenvedtek az Úr Jézus nevéért (ApCsel 5,41).

Itt van két, egymásnak ellentmondó dolog: megaláztatás és méltóság. Mégis, mivel a világ örült, ellentmond a józan észnek, és Isten dicsőségét gyaláznak mondja. Inkább fogadjuk el a világ rágalmazását, hogy Isten és az angyalok előtt tiszteletet szerezzünk. Látjuk, hogy az emberek milyen nehézségeket vállalnak azért, hogy bebocsátást kapjanak a király rendjébe (pl. *lovagi cím, kitüntetések stb.*), és mennyire dicsekszenek ezekkel. Viszont amikor az Isten Fia hív minket az Ő rendjébe, mindenki visszalép. Hadd kérdezzem: ha így teszünk, vajon méltók vagyunk-e arra, hogy bármiben osztozzunk vele? Bűnös testiségünk nem vehet ebben részt, de mégis ezáltal válunk a mennyei nemesség tagjaivá. Az ember számára, aki megveti mindezt – bebörtönzést, száműzetést, rágalmazást – ez egyszerűen nem éri meg.

De mi tart bennünket vissza attól, ha nem a hűtlenségünk, hogy végiggondoljuk: mit mond és mit ítél erről Isten.

Ezért legyen Isten Fiának neve olyan fontos közöttünk, amilyet megérdemel, hogy tanuljuk meg tisztességgel venni azt, amikor megjelöl minket. Máskülönből hálátlanságunk elviselhetetlen. Ha Isten bűneink szerint bánna velünk, nem jogosan fenyítene minket napon-ta ezerféleképpen? Sőt, vétkeink egy töredékére sem lenne elegendő

százezer halál sem. Azonban végtelen jósága miatt félreteszi minden bűnünket, és eltörli őket. És ahelyett, hogy tetteink szerint megbüntetne minket, csodálatos módon csapásainkat különleges kiváltsággá és tiszteletté alakítja át, hogy általuk Fiának társaságába¹⁰⁶ kerüljünk. Aligha szükséges megemlítenünk, hogy ha megvetjük ezt a boldog állapotot, szegényes a keresztyén tanításról szerzett ismeretünk. Ezért Péter intése után, hogy járjunk szent módon Isten félelmében, hogy ne szenvedjünk úgy, ahogyan a tolvajok, paráznák¹⁰⁷ és gyilkosok, hozzáteszi: „Ha azonban valaki mint keresztyén szenved, ne szégyenkezzék, hanem dicsőítse Istent ezzel a névvel.” (1Pét 4,15-16)

Nem véletlenül mondja ezt. Kérdezem: kik vagyunk mi, hogy tanúi legyünk Isten igazságának, sáfárai, akiket ügye hordozásával bízott meg? Itt van néhány nyomorúságos féreg, hiú teremtmények, teljes hazugok, és Isten azt kéri, hogy védelmezzük az Ő igazságát, ami akkora megtiszteltetés, melyben még az angyalok sem részesülnek. Nem kellene-e már önmagában is lángra lobbantania bennünket e dolognak? Azért, hogy felajánljuk magunkat Istennek, hogy úgy használjon minket, ahogyan jónak látja ebben a tiszteletreméltó ügyben?

Mégis sokan nem tudják visszatartani magukat, hogy ne feleseljenek Istennek, vagy legalábbis panaszkodnak, hogy Isten nem tartja őket jobban erőtlenségükben, mint ahogyan teszi. Döbbenetes – mondják –, hogy ha Isten gyermekeivé választott ki bennünket magának, akkor hogyan engedheti, hogy a gonoszok rosszat tegyenek velünk és kínozzanak minket? Ezt válaszolom: bár nem látjuk egészen, hogy miért bánik így velünk, mindenesetre joga van hozzá, hogy úgy tegyen velünk, ahogyan jónak látja. De amikor Jézus Krisztusra, példánkra nézünk, nem jó szerencsének kellene-e tekintenünk, hogy hozzá hasonlóvá alakít minket, és nem is kellene ennél többet

kérnünk? De Isten egyértelműen megindokolja, hogy miért kell üldözést szenvednünk. Ha amiatt tiltakoznánk, amit Péter mond, megvetésünket fejeznék ki. Ha nem értenénk egyet azzal [az üldözéssel]. „Hogy a ti megpróbált hitetek, amely sokkal értékesebb a veszendő, de tűzben kipróbált aranyból, Jézus Krisztus megjelenésekor méltónak bizonyuljon a dicséretre, dicsőségre és tisztességre.” (1Pét 1,7) Isten természetesen azonnal is megkoronázhatna minket, anélkül, hogy kötelezne arra, hogy harcolnunk kelljen. De mivel az az Ő akarata, hogy Jézus Krisztus a világ végéig ellenségei között uralkodjon, azt is akarja, hogy mi közöttük éljünk, szenvedjünk elnyomásuktól és bűneiktől, amíg meg nem szabadít tőlük.

Jól tudom, hogy a test tiltakozik, amikor ehhez a ponthoz érünk. De létfontosságú, hogy Isten akarata uralkodjék felette. Ha úgy érezzük, hogy küzdelem zajlik mibennünk, ne lepődjünk meg: túlságosan természetünk szerint való, hogy menekülünk a kereszt elől. Azonban haladjunk továbbra is előre, tudván hogy Isten elfogadja szolgálatunkat,¹⁰⁸ ha foglyul ejtjük és engedelmességre kényszerítjük érzéseinket, vágyainkat, és szolgálatára bocsátjuk őket. Mert a próféták és az apostolok nem úgy mentek a halálba, hogy nem éreztek magukban vágyat arra, hogy visszaforduljanak. „Oda visznek, ahova nem akarod” – mondta az Úr Jézus Krisztus Péternek (Jn 21,18). Tehát amikor a halálfélelem szorítását érezzük, győzzük azt le magunkban, sőt, engedjük, hogy Isten győzze le mibennünk, és legyünk bizonyosak: kedves áldozat az Őelőtte, amikor ellenállunk és erőszakot alkalmazunk hangulatunkkal szemben, hogy teljesen az Ő parancsának engedelmeskedjünk. Ez az a háború, amelyben Isten azt szeretné, hogy az Ővéi részt vegyenek. Igyekezzenek letörni mindent érzéseikben és lelkükben, ami azért támad, hogy elfordítsa őket arról az útról, melyet Isten adott eléjük.

De mivel hatalmas Istenünk, erős Pártfogónk van, aki ebben a harcban elbukik, az rosszabb a gyávánál. Az ókorban rengeteg ember nem sajnálta a fáradtságot, kellemetlenséget és vesződéséget, hogy elnyerjen egy egyszerű, levelekből készült koronát. Még életüket sem tartották drágának. Mégis mindannyian úgy harcoltak, hogy nem voltak biztosak az eredményben:¹⁰⁹ nem tudták, hogy elnyerik-e a díjat vagy nem. Isten a hervadhatatlan koronát állítja elének, melyben részesülhetünk az Ő dicsőségében. Ő nem akarja, hogy úgy küzdjünk, hogy kockáztassunk. Mindenkinék megígéri, hogy elnyeri az áhított díjat.

Akkor viszont mi miatt morgolódunk? Azt gondoljuk, hiába olvassuk, hogy ha Jézus Krisztussal halunk meg, vele is fogunk élni (2Tim 2,11)? A győzelem már el van készítve számunkra, mégis minden erőnkkel menekülünk a harc elől. Elismerem, hogy ez a tanítás nem tetszik az emberi ítélőképességnek. Hasonlóképpen, amikor Jézus kijelenti, hogy boldogok, akik az igazság miatt szenvednek (Mt 5,10), nem egy olyan mondatot mond, melyet a világ könnyen elfogad. Ellenkezőleg: azt szeretné, hogy tartsuk boldogságnak, amit ítélőképességünk nyomorúságnak tart. Mi úgy látjuk, hogy nyomorultak vagyunk, amikor Isten megengedi, hogy ellenségeink zsarnoksága és kegyetlensége eltaposson minket. Az a baj, hogy nem tekintünk Isten ígéreteire, melyek biztosítják nekünk, hogy minden jóra fog fordulni. Elcsüggedünk, azt látjuk, hogy a gonoszok erősebbek és rálépnek torkunkra. De ez a kétségbeesés – mondja Pál – arra kellene szolgáljon, hogy magasra emeljen.

Amikor túlságosan sokat foglalkozunk a jelen dolgaival, Isten, aki megengedi, hogy a jó emberekkel rosszul bánjanak és hogy most a gonoszok győzzenek, egyértelműen megmutatja, hogy eljön majd a nap, amikor a most sikertelennek tűnő dolgok újjá lesznek. Ha

hosszúnak tűnik az idő, tegyük meg, ami rajtunk áll, és ne foglalkozunk gonoszságunkkal, mert bizonyos, hogy nincs hitünk, ha lelkünk nem lát el Jézus Krisztus visszajöveteléig.

Isten minden, minket mozgásba hozó módszert felhasználva, egyrészről ígéreteket, másrészről pedig fenyegetéseket ad elénk. Úgy érezzük, hogy az ígéreteknek nincs elegendő ereje felettünk? Egészítsük ki őket a fenyegetésekkel, hogy megerősítsük őket. Valóban makacsok vagyunk, ha nem hiszünk jobban az ígéretekben, amikor az Úr Jézus Krisztus azt mondja, hogy Atyja előtt sajátjának fog minket vallani, ha mi is megvalljuk őt az emberek előtt (Mt 10,32). Mi tart még vissza minket attól, hogy megvalljuk Őt, ahogyan kívánja? Amikor az emberek már minden lehetséges dolgot megtettek, annál rosszabbat nem tudnak tenni, minthogy megölnek. De milyen lesz a jutalmunk, a mennyországbeli élet?

Most nem kívánom összegyűjteni az összes idevonatkozó bibliai ígéretet. Annyira sok van (különösen, mivel gyakran ismétlődnek), hogy jól fel vagyunk szerelve. De hogy a számoknál maradjunk, ha három vagy négy nem elég nekünk, akkor kb. száz, ha annyira lenne szükségünk, már biztosan legyőzi a kísértéseket.

De ha Isten nem tud magához vonni édességgel, ne legyünk-e mérgesek, ha már a fenyegetések sem használnak? Jézus Krisztus megvádolja Isten, az Ő Atyja előtt azokat, akik megtagadták az igazságot a fizikai haláltól való félelem miatt, és azt mondja, hogy a test és a lélek egyaránt elkárhozik (Lk 9,26). Egy másik helyen azt mondja, hogy megtagadja mindazokat, akik megtagadták Őt az emberek előtt (Mt 10,33). Hacsak nem vesztettük el értelmünket, ezek a szavak legalábbis égnei kellene, hogy állítsák hajszálinkat.

Bárhogyan is, ha ezek nem hatnak ránk, csak a szörnyű zavar lesz a mienk, és mivel Jézus Krisztus szavainak alig van eredménye az

életünkben, óriási hitetlenség lesz ellenünk a vád. Hiába fogunk hivatkozni törekeny és gyenge természetünkre, mivel ezzel ellentétben azt olvassuk, hogy Mózes hittel Istenre tekintett, és megerősödött, hogy ne engedjen semmiféle kísértésnek (Zsid 11,24). Ezért ha annyira puhák és hajlékonyak vagyunk, hogy nincsen bennünk sem buzgalom, sem kitartás, az jele annak, hogy nem tudunk semmit sem Istenről vagy az Ő országáról.

Ha tiltakoznak, hogy minket a fejünkhöz kellene kötni, erre talán legegyszerűbben azt válaszolhatjuk, hogy csak emberek vagyunk. Mik voltak azok az emberek, akik előttünk éltek? Ha csak elméleti tanításunk lenne, kigondolt mentségeink komolytalannak tünnének. Viszont mivel mondanivalónkat oly sok példával alá tudjuk támasztani, melyek még elfogadhatóbbá teszik amit mondunk, még inkább kárhoztathatók vagyunk. Két pontot kell látnunk: az első az, hogy az egyház egész testét általánosságban mindig is támadták a gonoszok, és mindig fogják is támadni, ahogyan a zsoltárban is olvassuk (Zsolt 129,2-3): „sokat gyötörtek ifjúságom óta, mégsem bírtak velem. Hátamon szántók szántottak, hosszú barázdákat hasítottak.” Itt a Szentlélek beszél az ókori egyházról, hogy megismerjük annak szenvedését, és ezért ne gondoljuk újnak vagy kellemetlennek, hogy manapság nekünk is hasonlóképpen szenvednünk kell. Pál is idéz (Róm 8,36) egy másik zsoltárból (44,22), ahol azt olvassuk: „Miattad gyilkolnak minket naponta, vágó juhoknak tekintenek.” Ez arra utal, hogy a szenvedés nem csupán egyetlen korra volt jellemző, hanem az egész egyházban általános volt, és ezután is így lesz.

Tehát amikor azt látjuk, hogy Isten egyházát napjainkban a világ büszkesége lábbal tiporja, vannak, akik megugatják, mások harapják, kínozzák és mesterkednek ellene, és látjuk, hogy állandóan veszett kutyák és vadállatok támadják; gondoljunk arra, hogy ez már az

ősidóktól kezdve így van. Az is igaz, hogy Isten néha fegyverszünettel ajándékozza meg az egyházat, és átmenetileg lecsendesíti a támadókat – erről beszél a fent említett zsoltár is: „elvágtá a bűnösök kötelét” (129,4), és máshol is mondja: „Összetörte az Úr a gonoszság vesszejét, a zsarnokság botját; mert nem maradhat a bűnösök uralma az igazak örökségén, nehogy az igazak is álnokságra vetemedjenek.” (Ézs 14,5; Zsolt 125,3)

Ez is azt mutatja, hogy Isten mindig azt gondolta egyháza számára, hogy ebben a világban harcoljon, de a mennyben nyugalmat szerzett neki. A nyomorúságok mellett azonban mindig voltak örömteli dolgok is. Isten gondoskodott arról, hogy a sok nehézség által szorongatott egyházat sohasem nyomták el teljesen, ahogyan a Zsolt 7,15-ben mondja: a gonoszok minden erőfeszítésük ellenére sem érték el azt, amit szerettek volna. Pál ugyanezzel dicsekszik: ez egy örökkévaló ajándék¹¹⁰ Istentől. Ezt mondja: „Mindenuzt szorongatnak minket, de nem szorítanak be, kétségkedünk, de nem esünk kétségbe; üldözöttek vagyunk, de nem elhagyottak, letipornak, de el nem veszünk; Jézus halálát mindenkor testünkben hordozzuk, hogy Jézus élete is láthatóvá legyen testünkben.” (2Kor 4,8-11) Mivel látjuk, hogy Isten úgy rendelte, hogy minden korban ugyanez legyen az üldözések eredménye az egyházában, ez mindenképpen bátorítson bennünket, mivel tudjuk, hogy atyáink, akik hozzánk hasonlóan szintén erőtlének voltak, mindig győzedelmeskedtek ellenségeik felett, mert kitartóan türelmesek maradtak.

Most azért érintem röviden ezt a témát, hogy rátérjek a második pontra, amely jobban illik beszélgetésünkhöz. Ez pedig az, hogy lásuk a hasznát az előttünk élt mártírok példájának. Nem csupán két vagy három emberről van szó, hanem nagy és sűrű fellegről, ahogyan az apostol fogalmaz a Zsidókhoz írt levél tizenkettedik részében, ahol

azt mondja, hogy szinte elképzelhetetlenül nagy számról beszélhetünk. De hogy ne beszéljek hosszan, csak a zsidók példáját említem, akiket üldöztek az igaz vallás miatt Antiokhosz király uralkodása idején és még nem sokkal halála után is. Nem mondhatjuk, hogy ez csupán kevés embert érintett, mert a mártíroknak hatalmas seregéről tudunk. Azt sem mondhatjuk, hogy ők próféták voltak, akiket Isten elválasztott a „köznéptől”, mert asszonyokról és kisgyermekéről is szó van. Az sem igaz, hogy könnyű sorsuk volt, mert kíméletlenül megkínózták őket. Tudjuk továbbá, hogy mit mond az apostol erről. Azt mondja, hogy voltak, akiket kifeszítettek, mint egy dobót¹¹¹, de ők nem gondoltak a menekülésre, hogy dicsőségesebb feltámadásban legyen részük (Zsid 11,35). Másokat megszegényítettek és megkorbácsoltak, sőt bilincsbe verték és börtönbe küldték őket. Megkövezték és szétfűrészelték őket. Voltak, akik bujdosnak a hegyekben és a barlangokban.

Most hasonlítsuk össze magunkat velük. Ha ők az Isten igazságáért szenvedtek, amely még akkoriban el volt rejtve, mi a mi feladatunk ebben a vakító fényben? Isten megnyitja száját és úgy szól hozzánk; a mennyek országának ajtaja nyitva áll; Jézus Krisztus leszállt közénk és úgy hív bennünket magához, hogy befogadjuk Őt, mintha itt látnánk Őt magunk előtt. Micsoda szégyen lesz az nekünk, ha kisebb buzgalommal szenvedünk az evangéliumért, mint azok, akik egyszerűen csak távolról üdvözölték az ígéreteket? Ők csak egy kis résen¹¹² keresztül mehettek be Isten országába. Ők Jézus Krisztusnak csak képmását vagy vázlatát látták. A nyelv nem tudja úgy elmondani ezeket a dolgokat, ahogyan megérdemelnék. Éppen ezért rábízom mindenkire, hogy gondolkozzon el rajtuk.

Mivel azonban ez általános érvényű tanítás, minden keresztyénnek eszerint kell élnie. De mindenkinek saját magának kell alkalmaz-

nia ezt saját körülményeire, ahogyan az szükséges. Ezt azért mondom, mert akik most nincsenek konkrét veszélyben, azok se gondolják, hogy ez rájuk nem vonatkozik. Lehet, hogy most nincsenek egy zsarnok kezében. De tudják-e, hogy mit tervezett felőlük Isten a jövőben? Ezért már most fegyverkezzünk fel, hogy ha bármilyen váratlan üldözés érne minket, az ne meglepetésszerűen érjen. Én azonban tartok attól, hogy sokan vannak, akik süket füleket fordítanak erre a dologra. Pedig ugyanolyan fontos, hogy akik most nyugalomban és könnyű helyzetben élnek, azok is készen álljanak még a halált is elszenvedni, ha az szükséges.

Minden helyzetben foglalkozzunk ezzel a kérdéssel, de különösen abban, amelyben most vagyunk. Akiket Isten elhív, hogy szenvedjenek a nevére tett bizonyosságért, meg kell mutassák tetteik által, hogy jól fel lettek készítve és állhatatosakká váltak [*még a halálban is*]. Emlékezzenek vissza azokra az intésekre, amelyeket eddig hallottak, mint az a katona, aki a trombitaszó hallatán felölti fegyverzetét.

Ehelyett mit látunk? Az emberek kifogásokat¹¹³ keresnek, hogy megmenekülhessenek. Legalábbbbis a legtöbben így tesznek. Az üldözés valóban nagy próba, melyet Isten arra használ, hogy kiderüljön, kik az Övéi. Van, amikor alig van olyan, aki hűségből bátran vállalja még a halált is. Most szinte elképzelhetetlennek tűnik, hogy azok, akik azzal dicsekednek, hogy hallottak már az evangéliumról, ki merik nyitni szájukat, hogy bizonyosságot tegyenek. Van, aki azt mondja: „Mit nyerünk azzal, ha olyan nyakas embereknek valljuk meg hitünket, akik eldöntötték, hogy harcolnak Isten ellen? Ez nem olyan, mintha drágaköveinket a disznók elé vetnénk (Mk 8,38)?” Mintha Jézus Krisztus nem mondta volna határozottan, hogy azt akarja, hogy valljuk meg Őt a legromlottabb és leggonoszabb emberek között is. Ha nem tanulnak belőle, legalább megzavarodnak tőle. A hitvallás

édes illatú áldozat Isten előtt, bár azoknak halálos, akiket elítél. Mások azt mondják: „Mi értelme van annak, ha meghalunk? Az csak megütözést jelent majd.”¹¹⁴ Mintha Isten megengedte volna nekik, hogy megszabják haláluk időpontját; amikor az idő nekik megfelelőnek tűnik. Épp ellenkezőleg: engedelmisségünkkel teszünk bizonyosságot Róla, és az Ő kezében hagyjuk, hogy milyen jót hoz ki halálunkból.

Ezért szükséges először is, hogy minden keresztyén, akárhol van is, függetlenül a veszélyektől és a fenyegetésektől, határozza el magát, hogy egyszerűen viselkedik, ahogyan Isten is parancsolja. Védelmessze magát a farkasok dühétől ameddig csak lehet, de ne testi eszközökkel. Mindenekfelett pedig tegye életét Isten kezébe. Megtette? Akkor ha az ellenség kezébe esik, vegye úgy, hogy Isten engedte oda, hogy Fia mellett tegyen bizonyosságot, és ezért onnan már csak úgy vonulhat vissza, ha megtagadja hitét abban, akinek kötelességünk teljesítését ígértük; hogy neki élünk és neki halunk, az Övéi vagyunk, hozzá tartozunk, és ez még akkor is így van, ha nem ígértünk volna meg neki semmit sem.

Ezzel nem az a szándékom, hogy teljes hitvallásra kényszerítsem őket, még ha ezt is kérnék tőlük. Ismerem a Pál által állított korlátot is, márpedig ő mindenképpen inkább bátran védte az evangélium ügyét – erre kötelezte el magát. Ráadásul az Úr Jézus nem véletlenül ígéri meg nekünk, hogy egy ilyen helyzetben Isten megadja a bölcsességet és a szavakat; s ez azt jelenti, hogy a Szentlélek nem csupán erőselküvé és bátorrá tesz minket, hanem megfontoltságot és körültekintést is ad, hogy tudjuk hogyan viselkedjünk egy adott helyzetben (Mt 10,17-20; Lk 12,11-12). Az is fontos, hogy akik ilyen nehéz helyzetben vannak, felülről kérjék és kapják ezt a megfontoltságot, hogy ne saját testi értelmük irányítsa őket, miközben – a mondás szerint – megpróbálnak kikerülni a mocsárból.

Vannak, akik azt válaszolják, hogy maga az Úr Jézus sem válaszolt a vádlóinak. De először is azt mondom, hogy ezzel nem törölte el a nekünk adott szabályt: hogy valljuk meg a hitünket, amikor azt kériktőlünk. Másodsor, Ő sohasem színlelt azért, hogy megmentse az életét. Harmadsor, Ő sosem adott kétértelmű választ, amely nem tett bizonyosságot mondanivalójáról; ez alól csak az a kivétel, amikor már korábban kimerítően válaszolt azoknak, akik gyanútlanul csapdába akarták csalni kérdéseikkel.

De a keresztyének határozzák el ezt: ne ragaszkodjanak életükhöz jobban, mint az igazság bizonyágtételéhez, mely által Isten dicsőíttetik. Vajon hiába nevezi tanúknak (mert a *mártír* szó ezt jelenti) azokat, akiknek válaszolniuk kell a hit ellenségeinek? Nem azért, mert így akarja őket használni?

Továbbá ne is nézzünk felebarátunkra [*azaz ne foglalkozzunk azzal, hogy ő miért nem teljesíti a kötelességét; csak magunkra nézzünk*]. Végsősoron Isten nem mindenkit részesít abban a tisztességben, hogy erre hívja el. De mivel hajlamosak vagyunk másra tekinteni, annál jobban őrizzük magunkat ez ellen. Amikor Péter hallotta Jézustól, hogy öregkorában oda vezetik, ahová ő nem szeretné, azt kérdezte, hogy mi történik majd barátjával, Jánossal. Nincs közöttünk egyetlen olyan ember sem, aki ne tenne fel ilyen kérdést, mert ez közvetlenül következik a gondolkodásunkból: „Miért kell jobban szenvednem, mint a többieknek?” Ellenkezőleg: Jézus Krisztus mindannyiunkat egyenként és együtt is int, hogy álljunk készen, hogy amikor Ő hív valakit, akkor nekünk hadrendben kell maradnunk, és a nekünk adott parancs szerint kell vonulnunk.

Szóltam már arról, hogy nem készülünk fel eléggé a mártíromságra, ha nem fegyverkezünk fel Isten ígéreteivel. Eljött az ideje annak, hogy arról is szóljunk, hogy mi az ígéretek fő gondolata. Természe-

tesen nem foglalkozhatok minden ígélet minden apró részletével, inkább csak a főbb dolgokra szeretném felhívni a figyelmet, hogy mit vár el tőlünk Isten, és hogyan találhatunk vigasztalást szenvedéseink között. Összesen három dologról lesz szó.

Az első az, hogy mivel életünk és halálunk az Ő kezében van, Ő olyannyira meg fog minket őrizni hatalma által, hogy még egy hajszál sem eshet le a fejünkről az Ő tudta nélkül. Ezért bárkinek a kezében is találják magukat a hívők, bizonyosak lehetnek abban, hogy Isten nem engedte ki őket az Ő kezéből. Ha ez a meggyőződés be lenne írva szívünkbe, megmenekülnénk a minket kínzó legtöbb kétségtől és zavarodottságtól, melyek elvonnak kötelességünk teljesítésétől. Amikor a zsarnokok szabadon garázdálkodhatnak, úgy érezzük, mintha Isten már nem tudna megmenteni minket. Emiatt viszont kísértésbe esünk, hogy mi gondoskodjunk saját dolgainkról, mintha már Tőle nem várhatnánk semmit.

Ellenkezőleg, nekünk kijelentett gondviselése legyen a mi erős várunk. Tanuljuk meg a következőt: testünk annak a kezében van, aki azt teremtette. Sokszor az emberi várakozások ellenére, csodálatos módon mentette meg az övéit, mint például Sidrákot, Misákot és Abédnegót a tüzes kemencéből, Dánielt az oroszlánok verméből, és Pétert Heródes börtönéből, ahol lakat alatt, bilincsben és örök őrizetében volt. A fenti példák által tanúsította, hogy még ha nem is úgy néz ki, mégis féken tartja ellenségeinket, és hatalma van arra, hogy amikor csak akar, kivonjon a halál torkából. Ez nem jelenti azt, hogy mindig így tesz, de mivel fenntartja magának a jogot, hogy uralkodjék életünk és halálunk felett, azt akarja, hogy bizonyosak legyünk: az Ő kezében vagyunk, és bár a zsarnokok támadnak minket és dühösen rohannak ránk, egyedül Ő határozza meg életünket.

Ha megengedi, hogy a zsarnokok megöljenek minket, ez nem

jelenti azt, hogy életünk nem drága neki, és nem tartja százszor nagyobb tiszteletben annál, mint amit megérdemel. Már Dávid által is kijelentette, hogy szentjeinek halála milyen drága Őelőtte (Zsolt 116,15). Ézsaiás által is mondja (26,21), hogy a föld föltárja majd a kiontott vért, amely most rejtve van. Tehát az evangélium ellenségei ontsák csak szabadon a mártírok vérének, de majd minden cseppért szörnyű számat kell adniuk. Ma büszkén nevetnek, miközben megégetik a hívőket, s miután vérükben fürödtek, annyira megrészegeznek vele, hogy nem tartják súlyosnak a gyilkosságokat, és nem foglalkoznak velük. De ha türelmesen ki tudjuk várni, végül Isten megmutatja, hogy valóban nagyon értékesnek tartja életünket. Nem válik kárunkra, ha életünkkel igazoljuk az evangéliumot, amely értékesebb még a mennynél és a földnél is.

Hogy még inkább megerősödjünk abban, hogy Isten nem hagy minket a zsarnokok kezében, emlékezzünk vissza Jézus Krisztus kijelentésére, amikor azt mondja: amikor az övéit üldözik, valójában Őt üldözik (ApCsel 9,4). Isten korábban kijelentette Zakariáson keresztül (2,8): „Aki titeket bánt, a szemem fényét bántja!” Így még pontosabb: ha az evangéliumért szenvedünk, olyan mintha Isten Fia személyesen ott lenne. Ezért értsük meg: Jézus Krisztus önmagát felejtette volna el, ha elfelejtett volna minket, amikor börtönben, vagy halálos veszélyben voltunk az Ő ügyéért. Isten személyes ügyének tekintti a zsarnokok felénk irányuló erőszakosságát; s ez olyan, mintha az Ő Fiát bántanák.

Nézzük meg a második pontot, melyet Isten az ígéreteivel kapcsolatban mond nekünk, hogy megvigasztaljon: olyannyira megtart minket Szentlelke ereje által, hogy bármit is tesznek az ellenségei, [senki,] még vezérük, a Sátán sem győzhet le minket semmiben. Láthatjuk, hogyan mutatja meg kegyelmét az ilyen szorult helyzetekben;

az igaz mártírok legyőzhetetlen kitartása gyönyörűen szemlélteti azt, hogy Isten csodálatosan segíti őket.

Két dolog van az üldözésekkel kapcsolatban, melyek bántóak a test számára. Az emberek gyalázkodása és megvetése illetve a testet ért kínzások. Isten megígéri, hogy olyan erősen fogja kezünket, hogy mindkettőt legyőzzük a hit türelme által. Amit itt mond, azt az adott helyzetben megerősíti. Ezért vegyük fel ezt a pajzsot, hogy kivédjük a minket támadó félelem nyilait, és ne becsüljük le Isten Szentlelkének erejét, mindazonáltal nem lesz könnyű legyőzni az emberek kegyetlenségét.

Ennek mostanában, saját életünkben láthattuk emlékezetes példáját. Egy fiatal embert, aki itt lakott velünk, letartóztattak Tournay városában, és megfenyegették, hogy levágják a fejét, ha nem vonja vissza hitét, és elevenen megégetik, ha továbbra is kitart a bizonyágtétele mellett. Amikor megkérdezték tőle, hogy mit akar tenni, egyszerűen a következőt válaszolta: „Aki kegyelmet ad nekem ahhoz, hogy türelemmel haljak meg az Ő nevéért, ahhoz is megadja a kegyelmet, hogy elviseljem a máglyát.” Ezt a mondatot ne egy halandó embertől halljuk meg, hanem a Szentlélektől, aki bátorít minket, hogy Isten nem kevésbé képes megerősíteni minket és győzelmet adni a kínzások között, mint hogy el tudjunk fogadni egy enyhébb halálnemet.

Ráadásul gyakran látjuk, hogy milyen kitartásuk van azoknak a bűnözőknek, akik az elkövetett bűntény következményei miatt szenvednek. Nem a megkeményedettekről beszélek, hanem azokról, akik Jézus Krisztus kegyelmében keresnek vigaszt, és ezáltal békességes szívet nyertek még az elképzelhető legsúlyosabb büntetések között is – ennek szép példáját láthatjuk annál a tolvajnál is, aki az Úr Jézus halálakor tért meg. Vajon Isten, aki hatalmasan segíti a bűneikért

büntetést szenvedő szegény bűnözőket, cserbenhagyja az Ő népét, akik az Ő ügyéért harcolnak, és nem adja nekik az Ő legyőzhetetlen erejét?

Az ígéretek harmadik csoportja, melyet Isten a mártíroknak ad a szenvedésük, – és végül, ha szükséges – haláluk gyümölcseivel kapcsolatban, a következő: Miután dicsőséget hoztak az Ő nevére és kitartásukkal erősítették az egyházat, bemennek az Úr Jézus örökkévaló dicsőségébe. Viszont mivel erről már korábban részletesebben szóltunk, most annyi elegendő, ha emlékeztetünk erre a pontra. A hívők tanulják meg ebből, hogy emeljék fel fejüket magasra, hogy lássák a halhatatlanság és dicsőség koronáját, melyre Isten hívja őket: ne sajnálják feladni ezt az életet azért a hajlékért. Illetve hogy meg-erősödjének ebben a mérhetetlen jószágban, gondoljanak arra, hogy mennyire hasonlítanak az Úr Jézushoz, nézzenek a halál közben is az életre: ahogyan Ő is a dicsőséges feltámadásban részesült a kereszt szégyene által, melyben van minden boldogságunk, örömünk és győzelmünk.

VII

HARMADIK IGEHIRDETÉS

*Arról, hogy a hívők mennyire becsülfék meg,
hogy Isten egyházában lehetnek,
ahol szabadon imádkozhatják Őt tisztaságban;
a 27. zsoltár alap gondolata alapján*

*Egy dolgot kérek az Úrtól, azért esedezem:
hogy az Úr házában lakhassam egész életemben;
láthassam, milyen jóságos az Úr,
és gyönyörködhessen templomában.
(Zsolt 27,4)*



BÁMULATOS, hogy milyen sokféle dolog érdekli az embereket, de mégis van egy pont, melyben mindenki egyetért; az, hogy ebben a lenti világban jól akarja érezni magát. Természetes, hogy mindenkinek megvannak a saját céljai és módszerei, mégis ez a hiábavalóság uralkodik mindenhol, mindenki csak a saját javát és boldogságát keresi ebben a romlott világban. Ez látszik abból is, hogy mennyire lealacsonyodtak¹¹⁵ az emberek. Teljesen más célból teremtettünk: hogy miközben a világban van dolgunk, Isten mennyei országára vágyakozzunk. Ezért van az, hogy ezt az életet a Szentírás „ösvénynek” vagy „útnak” nevezi. Ezért aki nem akarja magát megfosztani Isten örökkévaló örökségétől ezzel kezdje: tisztítsa meg magát minden bolond vágytól és elképzeléstől, melyek csak visszafognák és ebben a világban tartanak, hogy

Istenhez akarjon menni, és ebben semmi se akadályozhassa őt. Azt mondom, hogy semmi se akadályozhassa, mert létfontosságú, hogy minden világi kötődést, melyek Istentől elvonnak minket, teljesen tépjünk ki szívünkéből, hogy könnyű poggyással utazhassunk azon az úton, melyet vállalnunk kell.

Mivel olyan fontos teljesen tisztán megtartanunk magunkat, ebből az következik, hogy vessünk el minden akadályt, melyek visszatartanak, és menjünk előre az úton, bármi is lesz. Erőtlenségünk között tartsuk többre a mennyei életet, mint a földön bármit.

Hogyan tudjuk ezt megvalósítani? Nem nekünk kell kitalálni a módszert, csak használjuk azt, amit Isten elrendelt. A főbb dolgokról Dávid is beszél itt: a rend és az irányelvek, melyeket Isten az egyházban felállított: tanuljunk Igéjéből, egy szívvel imádjuk Őt, és hívjuk Őt segítségül – ebben segítenek a sákramentumok is. Így képezzük magunkat, hogy egyre szilárdabbá váljunk a hitben, Isten félelmében, szentségben, a világ megvetésében, és abban, hogy szeretjük a mennyei életet.

Emiatt mondja Dávid, hogy mindennekfelett vágyik az Úr házában lakni. Az „Úr háza” alatt azt is érti, hogy szabadon és tisztán tudja imádni Istent a hívőkkel, megvallani a hitet, imádkozni és részt venni a sákramentumokban. Abban az időben Isten kiválasztott egy konkrét helyet, ahol kívánta, hogy az emberek áldozatot mutassanak be neki, hódoljanak, és ismerjék el, hogy Ő az egyedüli Istenük, ahol tanulhatják a törvényt és megbizonyosodhatnak az Ő jelenlétéről. Egyértelműen mondja, hogy mire gondol, amikor vágyik a templomban lakni, s hozzáteszi, hogy látni akarja az Úr szépségét. Ezzel azt is kifejezi, hogy a templom önmagában nem ér semmit – egyszerűen az akkori szokáshoz tartotta magát. Igazságtalanok lennénk vele szemben, ha azzal gyanúsítanánk meg, hogy a fizikai épületet tartotta

fontosnak, mert az babonáság lenne részéről, nem pedig erény.

Tehát lássuk azt, hogy milyen fontosnak tartotta az egyházon belüli hívőkre vonatkozó külső rendet. Röviden, Dávid szerint felbecsülhetetlen értékű vagyonszerzés és kiváltság, ha valaki Isten egyházához tartozhat, részt vehet abban, amit ez a jó Atya adott az Ő gyermekeinek, hogy közel kerüljenek hozzá. Azt is figyeljük meg, hogy ki beszél. Nem egy szegény ostoba valaki, közönséges és tanulatlan ember, hanem a Szentlélek által valaha legjobban és legtökéletesebben világosságot kapott próféta. Nem arról beszél, ami általánosságban hasznos és jó az embereknek, hanem azt mondja, hogy ő nem vágyik semmi másra, mint hogy részt vegyen Isten népének gyülekezetében, hogy – ahogy hitével kijelenti – egyre inkább erősödjön az üdvösség tanításában, melyet ott hirdetnek, és a sákramentumokban.

Nem csupán ezen az egy helyen jelenti ki ezt. Számos más szakaszban olvassuk ezt mint például az előző zsolttárban (26,8) is, ahol azt mondja: „Uram, szeretem házadat, ahol laksz, dicsőséged lakóhelyét.” A 42. zsolttárban: „Ahogyan a szarvas kívánczik a folyóvízhez, úgy kívánczik a lelkem hozzád, Istenem! Isten után szomjazik lelkem, az élő Isten után: Mikor mehetek el, hogy megjelenjek Isten előtt?” Elég lett volna csak ennyit mondania, de vágyakozása még magasabbra szorítja, mert még hozzáteszi: sírt, amikor nem mehetett el a templomba. Ráadásul szíve megolvadt, amikor visszaemlékezett arra az időre, amikor a hívőkkel együtt dicsőítette Istent, és úgy ment a templomba. Miután ügye miatt sokat sóhajtozott, panaszkodott és azt gyászolta, a legjobb vigasztalást abban a reménységben találta, hogy Isten majd ismét abban az áldásban részesíti, melyet elvesztett. „Miért csüggedsz el, lelkem, miért háborogsz bennem?” – mondja – „Bízzál Istenben, mert még hálát adok neki, szabadító Istenemnek!” A 43. zsolttárban megismétli ugyanezt. Különösen a 84. zsolttárban

mondja el, hogy mennyire ragaszkodik a templomhoz. Mert miután kiáltja: „Mily kedvesek a te hajlékaid, ó Seregek Ura!” azt fejezi ki, hogy teste és lelke is azzal a vágyal kiált, hogy bemehessen az Úr jelenlétébe. Meg is mondja az okát: boldogok, akik Isten házában élnek, mert ott szüntelenül dicsérhetik Őt. Egy akarattal elismerik kegyelmét és dicsőségét, és megvallják neki hitüket.

Mivel Dávid – aki igen szent életű ember volt, szinte egy földön élő mennyei angyal – felismerte, hogy szüksége van a segítségre és megelevenítésre, melyet Isten ad az Ő népének, kérdezlek titeket: mi a helyzet velünk, akik közönségesek és világiak vagyunk; hitünk oly kevés, odaadásunk olyan hideg és szegényes? Arra következte-tünk, hogy ha Dávid tökéletességével [érettségével] együtt lemondott a kisebb segítségekről, számunkra több mint szükséges, ha gyengeségünkre tekintünk. Akkor mit tegyünk? A legtökéletesebbek sokkal jobban tudják, hogy milyen hiányosságaik vannak, mint akiknek semmijük sincs. Dávidnak angyali tulajdonságai voltak? Akkor még inkább érthető, hogy miért akart még jobban megerősödni a törvény hirdetése, a sákramentumok és más hasonló gyakorlatok által.

Másrészről a büszke gonoszok, akik nem is gondolnak ezekre a dolgokra, azt bebizonyítják, hogy nincs bennük egy csepp keresztyénység sem. Karosszék-filozófusainkra gondolok, akik a pápaságban vannak. „De ezek szerint” – mondják –, „nem is keresztyén valaki, ha nem siet Genfbe, hogy ott hallgassa az igehirdetést, és részt vegyen az ott zajló ceremóniákon! Nem olvashatunk Istenről és imádkozhatunk Hozzá magunkban? Mindenáron el kell mennünk a templomba, hogy ott tanítsanak? Hiszen mindenkinek van otthon Bibliája!” Erre azt válaszolom, hogy nem hoztunk egy olyan törvényt, hogy mindenki költözzön el onnan, ahol lakik. Sőt, ha valaki a pápai zsarnokság alatt tisztán él, és úgy szolgálja Istent, ahogyan Őt kell, százszor többre

becsülöm őt mint magunkat, akik békében és szabadságban élünk.

Azonban két dolgról van itt szó. Ha akik érzik gyengeségüket, azért mennek el a keresztyén gyülekezetbe, hogy megerősödjenek, ahogyan Dávid is a maga idejében elment a jeruzsálemi templomba, akkor vajon nem jól teszik ezt? Ugyanígy, vajon nem kellene mindenkinek sóhajtoznia, még azoknak is, akiket erővel tartanak vissza, amikor látják, hogy nem tudnak közeledni Istenhez a szokott módon? Az állatok, akiknek nincsen józan eszük és értelmük, bögnek a legelő után. Vajon akik Isten gyermekeinek mondják magukat, ne vágyjanak a hitüket tápláló és megtartó dolgok után?

Ráadásul a büszke emberek nem elégszenek meg azzal, hogy lábbal tiporják ezeket a drága isteni ajándékokat¹¹⁶. Ehelyett kigúnyolják azokat, akik külföldre mennek azért, hogy ezeket keressék és élvezzék. Büszkeségük miatt azt gondolják, hogy fölösleges nekik igehirdetéseken, nyilvános imádságokon és a sákramentumokban részt venniük – emiatt nincs is szükség más tanúbizonyságra ahhoz, hogy kizárjuk és száműzzük őket Isten egyházából.

Pál nem mondja, hogy az a rend, melyet Urunk az egyház számára adott, csak az egyszerű, közrendű emberekre vonatkozik. Ugyanígy vonatkoztatja mindenkire, és nem tesz senkivel sem kivételt. „És Ő adott” – mondja – „némelyeket apostolokul, másokat prófétácul, ismét másokat evangélistácul, vagy pásztorokul és tanítócul, hogy felkészítse a szenteket a szolgálat végzésére, a Krisztus testének építésére, míg eljutunk mindnyájan a hitnek és az Isten Fia megismerésének egységére, a felnőttkorra, a Krisztus teljességét elérő nagykorúságra.” (Ef 4, 11) Figyeljük meg jól: nem azt mondja, hogy Isten itthagya a Szentírást, hogy mindenki olvassa, hanem felállított egy rendet, mely szerint legyenek olyanok, akik tanítanak. Ebbe minden ebből következő dolog beletartozik, tehát ha valaki egyedül olvassa a Bibliát, ez

még ne tartsa vissza attól, hogy nyilvánosan is hallgassa az Igét. És kikhez szól itt? A nagyokhoz és az alacsonyrendűekhez egyaránt. Mondja-e, hogy ez csupán egy adott időre vonatkozik? Épp ellenkezőleg: azt parancsolja, hogy így tartsuk meg a halálig, mivel csak akkor formáltatunk tökéletessé.

Ezért akik nem akarnak megmaradni a csatasorban, s ezáltal az egyház általános rendje szerint előrehaladni a hitben és minden erényben, a legjobb utat választották, hogy Isten gyermekeinek közösségétől¹¹⁷ elválasszák magukat. Kifogásaik hiábavalók, mivel Pál mondása teljesen egyértelmű: senki sem tartozik Krisztus testébe, és ne is számitassék oda, ha nem fogadja el ezt az általános szabályt (Ef 4,4). Ezért, testvéreim, ne kísértsük Istent, és ne feltételezzük, hogy szárnyak nélkül repülhetünk. Inkább alázzuk meg magunkat.

Mondhatja valaki: „Lehet, hogy Dávid csak az elmúlt kornak beszélt, mert Isten akkoriban úgy vezette népét, mintha gyermekek lettek volna – ahogyan Pál is mondja –, és ezért a templom utáni sóvárgása már nem vonatkozik ránk, mert mi már azokhoz vagyunk hasonlóak, akik gyermekkorukat elhagyták és felnőttek.” Erre azt válaszolom először: ma is és az atyák idejében is szükség volt arra, hogy az igehirdetésen keresztül tanítsanak, a sákramentumokkal megerősítsenek, és a nyilvánosan mondott imádságokon és hitvalláson keresztül neveljenek minket.

Ezzel kapcsolatban rengeteg ígéretet kaptunk, különösen Ézsaiás prófétán keresztül (60. fejezet). Itt Isten azt mondja, hogy egyházának számtalan gyermeke lesz, miután megfogantak és megszülte őket, táplálni fogja őket. Ez kétségtelenül Jézus Krisztus országára és korunkra is vonatkozik.

Az is figyelemre méltó, hogy Isten az egyház karámjába¹¹⁸ küldi az Ő gyermekeit. Miért? Mert úgy rendezte, hogy népét egy nyájba

gyűjtse össze. A próféta ezt gyönyörűen fejezi ki a 60. fejezetben azzal a képpel, hogy a keresztyének olyanok lesznek, mint a galambok, akik hazarepülnek a házukba. És mit jelképez ez a madárház, kérdezem, ha nem minden olyan helyet, ahol Isten Igéjét hirdetik, a sákramentumokat kiszolgáltadják, és Isten nevét hirdetik?

Valóban, akik szerint ennek a külső programnak nincs értelme, nagyon rosszul látják saját helyzetüket. Miért rendelte nekünk Isten a sákramentumokat? Nos, mert testünkbe öltözve túlságosan nehézkes felfogásúak vagyunk ahhoz, hogy látható jelek nélkül megértsük a lelki dolgokat. Az angyalok ismerik a sákramentumok valóságát, és ez elég nekik. De Istennek együgyűségünk miatt hozzánk mélyebbre kell lehajolnia. Ezek az álmodozó keresztyének hagyják el testüket, és legyenek mennyei angyalokká, akkor nekik sem lesz szükségük azokra a segítségekre, melyeket annyira nem tartanak fontosnak. Akik viszont felismerik, hogy ők csupán emberek, fogadják el Isten általános rendjét, melyet egész népének parancsolt.

Az igaz, hogy Isten kegyelme határtalan, és Szentlelkének ereje nem függ a sákramentumoktól vagy más külső dolgoktól, ezért tud a látható dolgoktól függetlenül is működni, amikor csak akar. Itt azonban az egyháznak adott állandó rendről van szó, nem pedig arról, amit különlegesen, csodák által tesz. Ezért akik nem élnek a sákramentumokkal, és nem hívják szabadon segítségül az Ő nevét, és eközben mégsem látják nyomorúságukat, hogy nyögnének miatta, azok az emberek ostobábbak a néma állatoknál. Továbbá ha Dávid okkal mondhatta napjaiban: „Uram, milyen kívánatos a te templomod! Boldogok azok, akik a te házában lakhatnak; lelkem ég a vágytól, hogy bemehessen az Úr tornácába!” – ez manapság annál inkább meg kellene, hogy indítson és cselekvésre kellene, hogy ösztönözzön.

Miben látszottak a templom áldásai, melyek annyira hiányoztak

Dávidnak, hogy egészen belebetegedett, amikor megfosztották tőle? Lényegében ugyanazok voltak, mint manapság nekünk. De tudjuk, hogy csupán árnyékok voltak, melyekben Isten nem jelentette ki kegyelmét olyan hatalmasan, mint amennyire nekünk kinyilvánította. Mert Isten annyira személyesen jelenti ki magát az egyház rendjében, hogy a mennyország úgymond megnyílik előttünk. A sákramentumok nem távolról mutatják be Jézus Krisztust, mint ahogyan a törvény alatt volt, hanem a szemünk elé tárják Őt. Ezért nagyon hátatlanok lennénk, ha nem értékelnénk többre ezt az áldást annál, amit Dávid talált akkoriban Sion templomában. Mi már nem a templom udvarában vagyunk, ahogyan Dávid mondja. Már nincsen függöny köztünk és a szentek szentje között. Röviden, ha legalább annyira nem vágyakozunk mint Dávid, nagyon kevésre értékeljük az Isten által nekünk adott áldások végtelen nagyságát. Ezt egyszerű tanításként mondom; az intésre csak később térek rá.

Most vizsgáljuk meg közelebbről, hogy mi is jellemezte Dávid vágyát, hogy mi is szabályként igazodhassunk hozzá. „Egy dolgot kérek az Úrtól” – mondja (Zsolt 27,4). Mivel csak egyetlen dologról beszél, ezzel azt jelzi, hogy annyira fontosnak tartotta, hogy minden mást félretett, mintha elfelejtkezett volna róluk. Azért volt ez így, mert már minden vágya beteljesült, és csak ez az egyetlen dolog hiányzott? Ellenkezőleg: menekülnie kellett szülőföldjéről, száműzték apja házából, rokonai és barátai közösségéből. Megfosztották minden vagyonától, nagyszámú tisztségétől és dicsőségétől. Feleségét elvették tőle. Tehát ez az ember minden miatt és mindenben bántódott. Mégis, csupán egyetlen dologra vágyik: hogy eljuthasson a templomba.

Hasonlóképpen, amikor fordított helyzetben van, köszönetet mond Istennek a tőle kapott ajándékokért, miután felsorolta az ételt, italt, békességet¹¹⁹ és a test minden kényelmét, azzal fejezi be, hogy

Isten templomában lakik (Zsolt 23,6). Ezzel azt mondja, hogy amikor jól megy minden dolga, akkor sem értékesebb számára semmi, mint az, hogy a hívők nyájában lehet, és a legfőbb jó felé haladhat. Figyeljük meg jól, hogy Dávid akár nyomorúságok között volt, akár gazdagságban, mindig ugyanezzel a szívvel élvezte az Isten által Izráel gyermekeinek adott szabadságot, ami nem kis dolog.

Látunk olyan embereket, akik a próbák és nehézségek¹²⁰ idején emlékeznek Istenre, de ahogy kikerülnek belőlük és könnyebb helyzetbe kerülnek, azzal vége mindennek. Ami még ennél is rosszabb: még ellene is fordulnak, mint a túletetett lovak.¹²¹ Mások dühösekké lesznek, és olyannyira megvetik Istent nehézségeik között, hogy még elviselni sem tudják a róla hangzó szót. Dávidot annyira ellepték a megpróbáltatások, hogy ő volt a legnyomorultabb ember a világon. De ahelyett, hogy teljesen ellepné a bánat, és emiatt Isten nevének hallatán mérges lenne rá és megvetné Őt, Isten válik egyetlen vigasztalójává. És bár nem tud anélkül Istenre gondolni, hogy eszébe ne jutna száműzetése a templomból, és hogy nem tud részt venni a sákramentumokban és más hiterősítő cselekedetekben, nem foglalkozik mással szívesebben, mint hogy siratja ezt a rossz helyzetet.

Másrésről minden rendben van-e az életében? Legyőzte ellenségeit, és most békében él birodalmában, ahol mindenki tiszteli? Olyan helyzetben van, hogy bünt bűnre halmoz? Szilárd marad: igaz boldogságát abban látja, hogy elmehet a templomba, és részt vesz a gyülekezet rendjében. Láthatjuk: nem véletlenül kért csupán egyetlen dolgot. Ez a dolog annyira fontos volt neki, hogy bármi mást odaadott volna érte.

Most nézzük meg, hogy közülünk kicsoda rendelkezik Dávid bölcsességével. Akik elégedettek jelenlegi helyzetükkel, otthoni kényelmüknél többre becsülik-e a szabadságot, hogy tisztán segítségül

hívhatják Isten nevét, hallhatják Igéjének hirdetését, és részt vehetnek a sákramentumokban? Kevesen vannak, akik így éreznek. Sokkal inkább annyira elkábítja őket a peccsenyelé, hogy az egyetlen fontos dolog számukra a jóllakás vágya. Röviden, a világ egy báránysültet többre becsül Isten templománál.

Amikor a lehetséges rosszakat említjük, mindenki háborútól fél, attól, hogy elveszít valakit, bajokra és bánatra gondol. De nem esik szó arról, ha hiányzik az üdvösség tanítása, a sákramentumok tiszta használata vagy az olyan segítségék, melyek célja közelebb vonni Istenhez, ráadásul nem is látni olyan embereket, akik törődnének azzal, ha ezek nincsenek meg. Ha jövedelmük nem tart ki az év végéig, és nem tudják maguk elé kitűzött életszínvonalukat tartani, ha üzletük haszna és mértéke csökken, ha elveszítik hitelüket, önsanyargatásuk nem ismer határokat. Azonban Isten gyermekeinek mindennapos táplálásának hiánya (melyre éhezniük kellene) számukra következmények nélkülinek tűnik.

Fenyegetésével Isten bemutatja, hogy ennél nagyobb rossz nem érhet minket. „Jön majd olyan idő – így szól az én Uram, az Úr –, amikor éhséget bocsátok a földre. Nem kenyérre fognak éhezni, és nem vízre fognak szomjazni (ezzel mintha azt mondaná, hogy nem ez a fontos), hanem az Úr Igéjének hallgatására.” (Ám 8, 11)

Ezért, testvéreim, ügyeljünk arra, hogy ne butítson el minket annyira a Sátán és a világ, hogy ne értékeljük mindennél többre ezt a jót: azt az áldást, hogy Isten nyájához tartozhatunk az övéi között meghatározott külső rend és vezetés által. Ezt még jobban kifejezi számunkra az, amit Dávid hozzátesz ehhez: törekedni fog arra, amit kért. Ezzel jelzi, hogy nem hirtelen szánja magát oda, ami nemsoká ki fog húlni. Nem; kitartó volt, és továbbra is kereste ezt az áldást. Látunk olyanokat, akik odaszánják magukat egy időre, és mintha

másnap már abba is hagynák az egészet. Azonban az a fajta kitartás, amiről Dávid beszél, igen ritka. Sőt, a legtöbben tudatosan elfojtják az Isten által nekik adott buzgóságot ahelyett, hogy felszítanak a tüzet.

Ugyanezt olvassuk Dávidról a már idézett zsoltárban (vö. Zsolt 84, 3). Amikor elüldözték Júda földjéről, várható volt, hogy ide-oda vándorol. Ezért felkiált: „Oltáraid, Seregek Ura, Istenem és királyom!” Mintha csak azt mondaná: bár övé lehet a föld minden palotája, nincs közöttük olyan hely, amelyre vágya, ha nem mehet be Isten templomába.

Panaszkodik, hogy helyzete rosszabb, mint a verebeké és a fecskéké, akik találnak maguknak helyet, hogy fészket rakjanak. Miért mondja ezt? Neki talán nincsen lakóhelye? Egyáltalán nem ezt mondja, hanem azt, hogy nem talál egyetlen lakóhelyet sem, amely jó vagy megfelelő lenne, amíg távol van Isten oltáraitól.

Bizonyos, hogy ha ez a tanítás egyszer meggyökerezett szívünkben, sokan közülünk nem lennének akadályozva, illetve teljes egészében visszatartva attól, hogy Isten szerint való módon haladjunk előre az örök élet útján. Ehelyett mit látunk? Vannak, akiket ambícióik tartanak vissza – rangjaik és vagyonuk –, és ezáltal mások is hasonló dolgokat keresnek. Vannak, akiket a pénzsóvárság fűt és magával ragadja őket. Sokan semmi másra nem gondolnak, csak bűneikre és hiú bujaságukra, és sóvárogra gondolnak érzeki vágyaikra. De senki sem kiált fel: „Oltáraid, Uram, hol vannak az oltáraid, Istenem, királyom?” Az igazság az, hogy túlságosan a világ hívságai uralkodnak felettük, ahelyett hogy engedelmeskednének Istennek. Ez a szó [*kért*] is fontos, amikor Dávid azt mondja, hogy kérte Istentől, amiről beszél. Könnyű megjátszani az emberek előtt, hogy buzgóságban égünk. De amikor Isten az ember egyetlen tanúja, és az ember egyértelműen ragaszkodik Hozzá, akkor az az ember valóban mondhatja, hogy ő Is-

ten nyájához kíván tartozni. Mert egy ilyen bíró jelenlétében minden képmutatásunk véget ér, és csak az igazság és őszinteség uralkodik.

Akarjuk-e követni Dávid példáját? Minden ember gondolja végig lelkiismeretében, szólítsa meg Istent, és mondja: „Uram, te tudod, hogy minden világi jónál jobban szeretek az egyházadban lenni.”

Arra is tanít minket ez a szakasz, hogy ne türelmetlenkedjünk, nyögjünk vagy panaszkodjunk. Nyögéseinket inkább ahhoz irányítsuk, aki megoldhatja problémánkat. Lássuk meg, hogy manapság a világban uralkodó szörnyű romlás, hogy Isten imádása elfajult, Isten Igéjét meghamisították, és a sákramentumokat elkorcsosították, mind-mind a bűneink miatt minket ért büntetés. Akkor viszont kihez forduljunk, hogy élvezhessük az igaz tanítást, a sákramentumokat, és szabadon segítségül hívhassuk Isten nevét, megvallhassuk hitünket; ha nem ahhoz, aki azzal büntet, hogy megvonja tőlünk áldásait? Isten büntetésének szigorúsága ne tartson vissza minket attól, hogy hozzá menjünk – ne is lázozzunk a sarkantyú ellen, így további fájdalmat okozva magunknak azzal, hogy nem kerestük a gyógyszert annál, aki megsebzett minket. Dávid bizonyára nagyon jól tudta, hogy nem Isten gondviselése ellenére űzték őt el Júda országából. Mégsem gondolt arra, hogy nem mondja el Istennek panaszát. Nem mintha könnyű kísértés lett volna, hogy elfusson Istentől. De mivel hitt a neki szóló ígéretnek, ez segítette őt, hogy kérje Istent: adja vissza neki örökre, amit időre elvett tőle.

Úgy látom, hogy már elegendő mértékben alkalmaztam ezt a tanítást magunkra és a mostani időre, hacsak nincs közöttünk olyan nehéz elméjű, akivel nem lehet lenyeletni semmit, ha nem rágtuk meg előtte újból és újból mindazt, amit el szeretnénk neki mondani. De az igazat megvallva, nem ostobaságuk és nem a tanítás nehéz volta¹²² miatt van ez így. Amiatt van, mert bezárkóznak: mindenféle kifogáso-

kat keresnek, hogy elrejtsek maguk előtt azt, ami egyébként teljesen egyértelmű. Akárhogy is van, emiatt az ellenállás miatt nézzük meg meg, hogy ez a tanítás hogyan alkalmazható a mi korunkra.

Elismerem, hogy ma már nincs egy fizikai templom, amelyhez áldozatbemutatás céljából el kellene záródokolnunk: ma már mi vagyunk az Ő lelki templomai, és mindenütt tiszta kezeket kell fel-emelnünk a menny felé. De az a parancs örökérvényű, hogy a hívők közösségében hívjuk segítségül az Ő nevét: ez nem az Ószövetség árnyéka, hanem egy olyan szabály, melyet az Úr Jézus adott nekünk a világ végezetéig. Így viszont akármennyire különbözünk is Dávidtól a Sion templomát és az áldozatokat illetően, abban hasonlítunk, hogy Istenhez együtt kell imádkoznunk, és hitünket közösségileg kell megvallanunk.

Igaz, hogy már nem vagyunk gyermekek, akiket köt Mózes törvényének gyámsága. Sőt, férfiak vagyunk, és azok is leszünk, amíg Isten ki nem vesz minket e világból. Tehát bár Dávid idejének példái és árnyéka már nem a miénk, ettől függetlenül meg kell elevenednünk, és vezessen minket az evangélium tanítása, meg a sákramentumok. Ha valaki az ellenkezőjét állítja, a tapasztalat elegendő ahhoz, hogy cáfoljuk. Még a legalkalmasabb emberek is kinyilvánítják, hogy mekkora szükségük van Istenre, hogy segítse gyengeségüket. Nem az a kérdés, hogy vajon tudja-e egyszerűbb módszerek nélkül Isten vezetni az Ő népét, hanem hogy mennyire kedves Őelőtte, hogy vezesse őket. Tény, hogy erőtlenségünk láttán mankókat és botot adott nekünk, melyekre támaszkodhatunk. Hadd kérdezzem: nem bolondság-e az, amikor bár érezzük, hogy lábunk cserbenhagy minket, de mégsem gondolunk a mankókra, mintha azok nem jelentenének semmiféle segítséget?

Tehát ismerjük el, hogy ha van is különbség köztünk és a zsidók

között, a Dávid által elmondott tanítás mindannyiunkra vonatkozik: csak a „templom” szót kell megváltoztatnunk, mivel most már nem kötődünk egy meghatározott helyhez. Azonban Dávid hozzáállása ugyanúgy ránk is érvényes, ahogyan rá is az volt. Igaz, hogy a gőgös és öntelt emberek nem akarják összegyűlve meghallgatni az igehirdetést, nem akarnak nyilvánosan imádkozni vagy a sákramentumokban részesülni. Ez azonban azért van, mert nem hajlandók megvizsgálni lelkiismeretüket. Ránk az vonatkozik: ha az Isten parancsáról van szó, már az meggyőző, hogy Ő (ti. Isten) örömmel és részletesen foglalkozik hitünkkel. Azt is mondtuk, hogy érezzük, milyen előnyünk származik belőle [az egyházban levő rendből]. Mindenesetre Pál kijelenti, hogy a tökéletességhez vezető út ragaszkodik a Jézus Krisztus által felállított egyházi rendhez: Ő adott pásztorokat (Ef 4, 11); átkozott legyen azoknak a közönyössége, akik csak szálldosni szeretnek a levegőben, és megpróbálnak saját terveik szerint feljutni a mennybe; megvetik az igehirdetéseket és a sákramentumokat, mintha csak külsőségek lennének, nem határozottan megkövetelt dolgok.

Lássátok, testvéreim, hogy kikről beszélek. Elismerem, hogy Istennek van népe az Antikrisztus fogságában is, bár nekik nincs olyan segítségük, amelyet mi itt a szabadságban élvezünk. Isten Igéjét nekik nem hirdetik. Nincs olyan helyük, ahol megvallhatnák hitüket. A sákramentumokat elvették tőlük. De ha elhatárolják magukat az Antikrisztus utálatosságaitól, nyögnek és gyászolnak (amiatt, amijük nincsen, pedig nagyon hasznos lenne nekik), Isten az Ő Szentlelkének hatalma által munkálkodik bennük, és megadja, ami hiányzik.

Mégis legtöbben, akik ilyen pusztában élnek, helyzetüktől függetlenül elégedettek. Bár éheznek, nincs étvágyuk. Pontosan az ellenkezőjét teszik a szofistáknak: azt gondolják, hogy elegendő elolvasniuk három és fél oldalt, s akkor kijelenthetik: már tudnak mindent, ami

tudható. Az ilyeneknek (nekik így tűnik) nem kell Igét hirdetni. Az úrvacsorában pedig nekik teljesen mindegy, részt vesznek-e vagy sem. Az egyház külső rendjét ők gyerekesnek tartják, mintha nem is rájuk tartozna.

Most kérdezlek titeket: hát nem vakok ezek az emberek? Mégis vádolnak minket, mert intjük azokat, akiknek Urunk kijelentette igazságát, hogy hitünk növekedésére, megőrzésére és megtartására használják az Isten által rendelt eszközöket. És miért vádolnak? Nos, azért mert dühösek: kénytelenek odafigyelni a problémájukra. Tegyük fel, hogy nem követnek el bálványimádást a pápistákkal, de még akkor sem tagadhatják, hogy átkozott rabszolgaság az, ha nem vallhatják meg Isten és Jézus Krisztus nevét. A Szentlélek megpróbálta megmozdítani a babiloni fogságban élő hívők szívét, és a következőket adta szájukba: „Hogyan énekelhetnénk éneket az Úrról idegen földön?” (Zsolt 137,4)

Elismerem, hogy ma Isten országa mindenütt jelen van, és nincs már különbségtétel Júda és a többi nemzet között. De mégis azt mondom, hogy furcsának és istenkáromlónak tartom azt az országot, ahol eltörölték Isten imádását és a vallástól megszabadultak. Akik nem szégyellik, hogy nem merik megvallani hitüket, és nem merik imádni Isten nevét, azok bizonyosan eltompultak.

Legyen ez figyelmeztetés Isten gyermekei számára, hogy ne fojtuk el saját érzékelőképességünket.

Azok a fecsegők pedig, akik gúnyolnak minket, és azon gondolkodnak, hogy bekerülhet-e valaki a mennybe úgy, hogy nem megy Genfen keresztül, ezt válaszolom: bárcsak bátorságot gyűjtenének Jézus Krisztus nevében akárhol is vannak, és létrehoznának egy gyülekezetet saját házukban vagy szomszédaik házában, hogy ugyanazt tegyék saját helyükön, mint amit mi itt templomainkban teszünk!



Miért is gyűlünk össze? Miért hirdettetik nekünk az evangélium? Miért van a keresztség és az úrvacsora, ha nem azért, hogy Isten magasztaltassék rajtunk keresztül? Ennek a dicsőítésnek nem szabad a nyelvünk végén elhalnia, hanem egész életünket végig kell kísérnie. Ezért olvassuk egy másik helyen: „Ártatlan vagyok, megmosom kezemet, úgy járom körül oltárodát, Uram.” (Zsolt 26,6)

Most már látjuk, hogy mi az egyház egész rendjének igaz haszna: az, hogy tisztaságban szolgáljuk Istent. Akik a törvény ideje óta elmentek a templomba imádni Istent, és az áldozatokat bemutató papok is a feladatuk végzése előtt egyaránt megmosták magukat. Ez a ceremónia mára már elavult, de az igazságát meg kell tartanunk. Mivel tudjuk hogyan állhatunk Isten szolgálatába, nagyobb tisztességgel tegyük a többieknél, mert Isten segítséget nyújt ebben, és ezért sokkal inkább megbocsáthatatlan, ha nem így élünk. Ha megbotlunk, az nem azért van, mert nem látjuk a lábunk előtt való utat. Ha éppenséggel letérünk az útról, az nem azért van, mert Isten nem világította meg az utat eléggé. Ha nem tesszük a kötelességünket, nem az elégtelen biztatás miatt volt.

Röviden, Isten nem hagy ki egyetlen módszert sem üdvösségünk előmozdításából. Ezért féljünk attól a feddéstől, melyet Ézsaiás próféta mond könyvének 65. fejezetében (2. v.): „Kitártam kezemet nap-hosszat a lázadó nép felé.” Ha azokat sem kíméli Isten, akik a pápaság pusztájában vándorolnak és nem járnak becsületesen, kérdezlek titeket, mi lesz velünk, akiket úgy táplál mennyei Atyánk, mintha otthon lennének? Vannak, akik elhagyták szülőföldjüket, hogy itt tagjai legyenek egy keresztyén gyülekezetnek. Mások szerencsésebbek voltak, és Isten saját fészkükben látogatta meg őket. Akkor, ha akik odaszülettek, nem értékelik az áldásokat, és nem szánják magukat teljesen oda Istennek, aki közel ment hozzájuk, vajon ez a hálátlanság

büntetlenül marad? Inkább mondják: „Urunk, felépíttetted templomodát, és felemelted oltárodát köztünk, ezért légy kegyelmes, és tisztíts meg minket, hogy vétkeinkkel ne szennyezzük be ajándékaid szentségét, és áldásaid dicsőségét se tegyük szégyenné.”

Akik pedig messziről jöttek, határozzák el, hogy szentségben élnek, mintha Isten házában lennének. Élhetnének máshol is bujaságban, mivel azért nem kellett elmozdulniuk a pápaság uralma alatt levő helyekről, hogy kicsapongó életet éljenek. Valóban vannak olyanok, akiknek jobb lett volna, ha eltörik a nyakukat, mint hogy eljöjjenek ebbe a gyülekezetbe, és ilyen rosszul viseljék magukat. Néhányan a mulatozókhöz csatlakoztak, és így megkeményednek vétükben. Mások falánkok és részegesek. Ismét mások lázadók és bajkeverők. Vannak olyan családok, ahol a férj és a feleség kutya-macska módjára élnek. Vannak, akik saját rangjukat emelik, és céltalanul utánozzák a nemeseket: a pompa és világi mértéktelenség rajjai. Mások olyan kényesekké válnak, hogy már nem is tudják, mit jelent dolgozni, és nincsenek megelégedve ételükkel. Olyanok is vannak, akik örök elmentmondók és rágalmozók, akik még a mennyországi angyalokban is találnának valami kritizálnivalót, és miközben elvesznek vétkeikben, szentségüket abban keresik, hogy felebarátjukban találnak hibákat.

Ezek az emberek azonban mind azt gondolják, hogy Isten hálás nekik azért, hogy megtették az utat Genfben; mintha nem tették volna jobban, ha saját tűzhelyüknél¹²⁴ maradnak, mint hogy eljöjjenek, és ilyen botrányokat [*botránkozást*] okozzanak Isten egyházában.

Nos, ha eddig volt is rossz cselekedet, mindenki egyenként határozza el magát, hogy megváltozik. És ha vannak olyanok, akik egyszerűen javíthatatlanok, Isten gyermekei fegyverkezzenek fel ezzel a tanítással, hogy rossz életük ne fertőzze meg őket. Nagyon szomorítson el minket, ha Isten egyházát ennyire megszentétele-

nítik. De mivel búzának kell lennünk a konkoly között, legyünk türelmesek, amíg Isten nem különít el minket a gonoszok társaságától. Az sem kétséges, hogy az egyház egyfajta próbakő, mely sokakat kipróbál. Bárhogyan is van, mivel Isten az Ő családjába gyűjtött össze minket, határozzuk el, hogy ragaszkodunk a tisztasághoz, és vessük el a világ szennyét, hogy az Úr Jézus a nagy napon elismerjen minket, és bevegjen azok közé, akik nyíltan megragadták az Ő nevét.

VIII

NEGYEDIK IGEHIRDETÉS

*Arról, hogy hogyan tegyen meg az ember mindent
azért a szabadságért, hogy tisztán szolgálja Istent
egy keresztyén gyülekezetben; a 27. zsoltár
alapgondolata alapján*

*Ha ezt mondod: Járuljatok színem elé!
- szívem így válaszol: Színed elé járulok, Uram!
(Zsolt 27,8 angol fordítás alapján)*



MIKOR az emberek szabadjára eresztik étvágyukat és vágyaikat, és szörnyű zűrzavarba kerülnek, nagy bölcseséggel megkérdezik, hogy mit parancsol nekik Isten; mit tegyenek, hogy kövessék Őt. Erre látunk itt egy jó példát. Dávidban ugyanazok a szenvedélyek éltek, melyek minket kínoznak és ide-oda vetnek. Bizonyos, hogy rengeteg komoly kísértés érte, de megpróbál ellenállni a bujaságnak, és hogy jól viselje magát, elmélkedik az Isten ajándékain; töpreng és gondolkozik rajtuk. A legfontosabb az, hogy Isten hívja és inti a hívőket, hogy keressék arcát. Dávid azt mondja, hogy eldöntötte: ő követni akarja ezt a parancsot. Így édes harmónia van Isten között, aki azt mondja: keress engem, és a válaszoló között, aki úgy válaszol: igen, Istenem, kereslek téged.

Nézzük meg, hogy Isten miért használja itt az arc („színem”) szót. Ha nem lett volna arca, mellyel kijelenti magát, félrevezetne minket,

ha azt mondja, hogy keressük Őt. Bizonyos vagyok benne, hogy sok, magát okosnak tartó ember szerint nem lett volna semmi különbség, ha azt mondta volna, hogy „keressetek engem”. De akik jól ismerik a Szentírást, jól tudják, hogy Isten ki akarta jelenteni, milyen módszert használ arra, hogy kijelentse magát az embereknek. Sőt, a Szentírásban gyakran nevezik a Szentek szentjét és a szövetségládát „Isten arcának”. Miért? Mert Isten, kinek lénye és felsége felfoghatatlan, olyan módon hívja az embereket magához, mely gyengéségüknek és egyszerűségüknek megfelel.

Igaz, a világ mindig készíti hamis bálványokat¹²⁵ Istenről. De amit elképzelünk fejünkben, azok mind csak álarcok, melyek eltakarják Istent. Vagy még egyértelműbben fogalmazva, amikor az emberek valamilyen faragott szobrot vagy képet készítenek maguknak Isten kiábrázolására, akkor csupán egy halott bálványt¹²⁶ csinálnak. Amikor azonban Isten kijelenti magát jó kedve szerint, amikor jeleket és nyomokat ad, hogy megismerhessük Őt, akkor arcot ölt. Azt parancsolja, hogy ne vegyük le tekintetünket az arcáról, hogy gondolkozzunk Őróla, mert Isten képének élvezete a legfőbb jó, melynek teljesen be kellene töltenie, ahogyan a 16. zsoltár is mondja (11. v.).

Mivel magasra nem mászhatunk létra nélkül, a második legnagyobb jó, amit velünk tesz, az, hogy megadja az első eléréséhez az eszközt. Figyeljük meg, hogy amikor Isten azt mondja: „keressétek arcomat”, az egyenértékű azzal, mintha kinyitná előttünk az ajtót, és behívna az örök életbe. Lehet, hogy Dávid idejében nem tűnt olyan hatalmas dolognak, ha valaki elment a templomba és megnézte, milyen ceremóniák zajlanak ott. De ha jobban belegondolunk Mózesnek a hegyen adott lelki mintába, nem fogjuk furcsának találni, Isten kijelentését: az az Ő arca. És valóban; mivel ott Jézus Krisztus jelent meg, mit mondjunk ha nem azt, hogy Isten ott kijelentette magát?

Most nézzük, hogy Isten adott-e külső eszközt. Igaz, hogy Fián keresztül jelent meg nekünk, aki az Ő élő képe, és akinek tökéletessége által azt akarja, hogy tökéletesen megismerjük Őt. De Pál azt is mondja a második korinthusi levél 4. fejezetében, hogy az evangélium az a tükör, amelyben meglátjuk Jézus Krisztust (4. v.). A sákramentumok hasonlóak ehhez, és végső soron az Isten által az egyháznak adott rend is erre szolgál.

Ezért hadd ne vessen ez a büszke és dicsekvő világ annyit, amennyit csak kíván. De mivel Isten megtette azt, hogy lehajolt hozzánk, ne szégyelljük tisztelni Igéjét és a sákramentumokat: vegyük úgy, mintha színről színre látnánk Őt ott, és ne csupán a lenti világ romlandó elemeivel foglalkozzunk mint a papisták, akik bálványozzák azokat a szimbólumokat, melyeket Isten Jézus Krisztushoz vezető eszközként adott nekünk. De ha élvezni akarjuk Isten jelenlétét, akkor ezekkel a kisebb eszközökkel ragadjuk meg Őt.

Az is igaz, hogy nem szabad mondanivalómat túl szigorúan értelmezni, mintha a hívők sohasem kerülhetnének közel Istenhez, csak ha elmennek a templomba – ez túlságosan ostoba babonáság lenne. Arra gondolok, hogy ne helyezük Istent a felhők fölé, ahogyan néhány képzelgő ember teszi, és ne feltételezzünk fenségéről azt, amit csak akarunk: ne hagyjuk el az evangéliumot és más hasonló eszközöket, mintha már csukott szemmel is megláthatnánk Őt. Akik megvetik az általam említett dolgokat – a sákramentumok mellett az egyházi rendet is –, azok nem akarnak Istenre tekinteni, amikor megjelenik nekik.

Nézzük meg, hogy mennyire szükséges Isten megelevenítése ahhoz, hogy hozzá menjünk. Már mondtuk, hogy milyen nagy kegyelem és tisztesség az, hogy ilyen kedvesen hív minket magához, és így rendezzi üdvösségünket, elvezet az igaz és tökéletes boldogságra, mely-

től magunktól rendkívül távol vagyunk. Azt is látnunk kell, hogy Isten nem véletlenül ösztönöz és kér minket, hogy ne maradjunk az örök kárhozatban. Először is szégyen, mennyire nem figyelünk rá. Érzékszerveinket csak a világ hiábavalóságai foglalják le, és a Sátánnak számtalan áttatása, amelyekkel meg tud csalni minket. Minden eszköze csupán álarc, komédia és bolond mulatság, de a tapasztalat szerint örültek és bolondok vagyunk, mert engedjük magunkat elcsábítani.

Ezért ha jó tanácsot kaptunk, visszhangozzék fülünkben Istennek ez az Igéje: „Keressétek arcomat.” De mit látunk? Amennyire megtesz Isten mindent, mi annyira vagyunk lusták és lassúak. Bárcsak ne lennének önféjű lovak, amelyek hátrafelé igyekeznek ahelyett, hogy előre vágatnának! Ezért viszont nem hiábavaló az elénk adott példa. Dávid kijelentése miszerint szívében gondolkozott azon a tanításon, hogy neki és a hívőknek Isten arcát kellene keresniük, arra utal, hogy nekünk is rá kell szánunk magunkat erre, hogy Isten ne hagyjon fel hívogatásunkkal.

Két különösen is jelentős dologról beszél. Az első, hogy amikor Isten szól, hogy keressük az Ő arcát, erre Dávid jó, szívből jövő választ adott. A második, hogy miután igent mondott, megígéri: mindent meg is fog tenni azért, hogy keresse Isten arcát. Valóban: ha megfigyeljük az általunk is követendő sorrendet, akkor először legyünk nyíltak és fogadjuk el, amit Isten nekünk mond, ahogyan a zsoltárban is olvassuk (Zsolt 95,7-8). „Most, amikor halljátok szavát, ne keményítsétek meg szíveteket” – igen kevesen vannak, akik ennek engedelmeskednek.

Sokan mentegetik magukat, és ezt mondják: „Igen, ez igaz; erre nem tudunk semmit sem mondani.” De amivel szájukkal egyetértének, azt még szívébe nem fogadták be. Így tehát tanuljunk meg először örömmel válaszolni Istennek: hallottuk, milyen jót tervezett

velünk, és arra hív, hogy az Ő arcát nézzük. Ha így kezdjük, a többinek is ezt kell követnie: tegyük azt, amit megparancsolt nekünk igazsággal, a mi javunkra. Dávid bebizonyítja, hogy nem hideg vagy halott gondolatai voltak, amikor sem kezét, sem lábát nem tudta mozgatni. Nem; miután ráébredt, hogy keresnie kell Isten, elindult és megígérte, hogy eltökélten haladni fog előre.

Hatalmas szégyen, ha mindkét dolgot oly kevéssé gyakorolják azok, akik magukat keresztyénnek nevezik. Vannak, akik arra hivatkoznak, hogy jogilag nem hagyhatják el szülőföldjüket, bár nyomorognak az ottani legelőkön, ahol az egyházi rendet illetően csak pusztasággal találkoznak. Miért [*ne mehetnének el*]? Földi uralkodók iránti kötelességük miatt. Erre nem szeretnék hosszasan válaszolni, csak annyit kérdezek tőlük, hogy vajon visszafogná-e őket ez az ok, ha nem lenne otthon mit enniük vagy inniük? Senki sincs, aki ne venné a bátorságot, hogy az éhínség elől elmeneküljön az országból. Most hadd mondjak egy nem ennyire egyértelmű¹²⁷ példát: ha nagyon határozott ajánlanák fel egy másik országban, nem okozna nekik problémát, hogy elutazzanak és átvegyék tulajdonukat. Akkor viszont miért kell harcolni a mondanivalóm ellen, amikor egyértelműen látszik, hogy olyanról beszélnek, ami nagyon távol áll a szívüktől? Itt nem arról van szó, hogy az ember ellenséges országba költözik, ahol esetleg kénytelen lenne fegyvert ragadni az uralkodó vagy saját országa ellen. Olyan helyet keres, ahol békében szolgálhatja Isten, ahol semmi sem tartaná vissza őt attól, hogy imádkozzon uralkodójáért és az alattvalókéért.

Röviden, ez a költözés semmiben sem különbözik attól, melyet általában földi kényelmünk miatt szoktunk tenni – melyeket senki sem tart bűnnek.

De nézzük, erre nem találtak-e valamilyen kifogást. Isten azt

mondja: „keressétek arcomat.” A földi uralkodók visszavágnak és azt akarják, hogy fordítsanak hátat Istennek; elveszik szegény lelkektől szokott leelőiket, ráadásul Isten arcának helyén babonás álarcokat helyeznek az emberek orra elé. Vajon az élő Istennél többre kell-e őket becsülnünk? Ha valaki Istenre hallgat, inkább gyalogol ezer kilométert, hogy lássa Isten arcát, ahelyett, hogy heverészne fészkében. Tehát bármikor bármit tennének az uralkodók az ellen, aki teljhatalommal rendelkezik felettük, nem tesz rosszat az az ember, aki inkább Istennek engedelmeskedik.

Az eddigiek mellett azonban ezek az emberek azt is bemutatják, hogy saját helyzetükön alig gondolkoztak. Milyen fogságban vannak? Ha lelkiismeretük nem szunnyadna, állandóan gyötrődnének, mintha a pokol kínjait élnék át.

Egyáltalán tudják-e tisztelni Istent saját otthonukban? Nem is kell ennél [az *otthonnál*] többet mondanunk, hogy ez kiderüljön. Ha gyermeke születik valamelyiküknek, kötelessége felajánlania őt Istennek imádsággal és hálaadással, és kérnie, hogy testét jelöljék meg az üdvösséget jelképező keresztséggel. Nos, tudjuk, hogy a pápistáknál a keresztség olyannyira megromlott, és annyira összekeveredett babonassággal és zagyvasággal¹²⁸, hogy a gyermek nem részesülhet benne anélkül, hogy meg ne fertőződné. Éppen ezért az édesapa nem kereszteltetheti meg gyermekét anélkül, hogy ne vétkezne. Ha kihagyja, akkor is vétkezne, és akkor az lenne bűne, hogy elutasítja az Isten Fia által elrendelt sákramentumot. Ó, micsoda kettősség: az ember akár megtesz, akár nem tesz meg valamit, mindenképpen vétkezik Isten ellen! A többről nem is beszélék, mert már ez az egy példa is több mint elegendő.

Az ilyen körülmények között élő ember egész életét nyomorúságban éli le, nem tudja, merre forduljon. Mégis legnagyobb vesztesége

halálakor lesz, amikor az ördög elvisz mindent, amiye csak van. Ha szegény fogoly korábban nem szolgálhatta Istent azért, mert feleségéről és gyermekéről kellett gondoskodnia, akkor helyzete rosszabb, mint valaha.

Akik bizonytalanok, hogy földi uralkodóink iránti kötelességünk miatt megengedett-e, hogy kikerülnek ebből a sárból (vagy inkább pokolból), azok kifordítják a természet törvényét. Igaz, hogy amikor Isten azt kéri, hogy imádkozzunk felsőbb hatalmasságainkért, az a felettünk kirendelt hatalmuk és irántuk való kötelességünk mellett szól, melyet megkövetel tőlünk. Pál is int minket, hogy imádkozzunk Istenhez a királyokért és előljárókért, hogy békességes életet éljünk tisztességben és Isten félelmében. Ezek szerint eltúlozzuk a földi uralkodóknak járó engedelmisséget, ha a mennyei királynak járó tiszteletet és szolgálatot csökkenteni akarjuk.

Az is igaz, hogy szegény zsidók addig maradtak a babiloni fogságban, amíg el nem jött szabadulásuk ideje. De bizonyítsák be ezek az emberek, akikkel vitázom, hogy tudatosan meg kell fosztanunk magunkat attól a lelki jótól, melyet Isten az Ő gyermekeinek ad. Érzik szükségüket, gyengeségük kényszeríti őket. Isten megmutatja nekik a megoldást. Miért ne segítsenek magukon – vajon kedvükbe járjanak azoknak, akik ki akarják venni az ételt a szájukból?

A férj-feleség kapcsolatban ez másképp működik. Mivel Isten egy testbe egyesítette őket, nem helyes, ha egyikük Isten keresése címén elhagyná a másikat. Nem arról van szó, hogy inkább hagyják el Istent, hogy együtt maradjanak; inkább mindketten tegyenek meg mindent azért, hogy ki-kí társát Istenhez vigye közelebb. Tehát a következőt tegyék: a férj hívja fel felesége figyelmét, milyen boldogtalanok így, hogy nem járhatnak a hívők közösségébe; igehirdetés és sákramentumok nélkül vannak, melyek megerősítenek minket, hogy Isten

velünk él. Ezért buzdítsa feleségét, hogy szedje össze bátorságát, és ha nem nyerheti meg magának olyan gyorsan, ahogyan szeretné, ne lankadjon [*meggyőzésében*], amíg ez nem sikerül. De még ha nem is ért vele egyet felesége, tartson ki, amíg ki nem derül, hogy felesége teljesen hajthatatlan. De ha megtett mindent, amit tud, és nem bírja ki tovább, szabad és tiszta: megtette kötelességét, és nem kell hozzá ragaszkodnia tovább, mert felesége nem követte őt, ami pedig kötelessége lenne. Azonban ez a fajta szétválás nem elválás. A férj mintegy előremegy, hogy mutassa feleségének az utat.

A feleség helyzete más, mivel szorosabb kötelék köti – nem ő a fej. Ezért minden lehetséges módon próbálja meggyőzni férjét, hogy adjon szabadságot mindkettőjüknek. Mert ha még meg is tett minden tőle telhetőt, ettől függetlenül nem hagyhatja el azt, akinek engedelmességgel tartozik, hacsak nem támad egy üldözés, és életveszélyről van szó, különösen ha férje lázítóként halálba akarja őt adni. Ebben az esetben nem férjét hagyná el, hanem Isten engedélyével és felhatalmazásával menekül az őt körülvevő veszély és ellenségei dühe elől. Röviden, az őt érő kényszer megtartja és felszabadítja, ezért a világon semmilyen hatalom se irányítsa a férjet és a feleséget Isten iránti szeretetükön kívül, amelynek egymás üdvösségét kell munkálnia. Mert ha az embernek el kell felejtene földi életét és testét, akkor a körülötte levő dolgokat is valóban el kell felejtene.

Térjünk vissza arra, hogy milyen nagy becsben tartja Dávid azt, hogy Isten arcát keresheti – erről beszél a 84. zsoltárban is (11. v.), ahol azt mondja: jobb egyetlen nap az Úr udvaraiban mint máshol ezer. Ez azt jelenti, hogy a hívők élete nem lehet túlságosan rövid, amennyiben az Úr kedves hozzájuk, és amíg a világban élnek, szolgálják és tisztelik Őt, megerősödnek ígéreteiben és megvallják az Ő nevét. Ha erre valaki azt mondja, hogy ezt pusztán helyen vagy a hit ellenségei

között is meg lehet tenni, azt válaszolom, hogy Dávid nem véletlenül beszél a templom udvarairól¹²⁹, mert tudja, minden halandó ember számára fontos az egyházi rend, figyelembe véve egyszerűségüket és gyengességüket.

Ha bevesődne a szívünkbe, hogy egy olyan keresztyén gyülekezetbe járjunk, ahol békességben halhatunk meg, mindenki nemsokára összecsomagolná a holmiját. Ehelyett azonban mit látunk? Mindenki élni akar, ráadásul könnyen, az őket irányító testi vágyak szerint. Ezért van az, hogy Isten templomát megvetik. Ráadásul sokan nagyon ravaszul gonosz dolgokat állítanak szemük elé, hogy ne Dávid ragaszkodásának példáját nézzék. Azt mondják: „Mi értelme van annak, ha elköltözünk? Úgyis mindenhol csak a világot találjuk – mindenhol ugyanolyan minden, mint a mi országunkban. Ma már minden romlott. Tele van a világ hűtlenségre¹³⁰ csábító vétkekkel és kísértésekkel.” Mindezt elismerem. Ha azonban a testükről lenne szó, és valaki elmondaná nekik, hogy hol találnak egy jó orvost, megfelelő gyógyszert és más segítséget, vajon mondanák-e, hogy nem érdekli őket, mert úgyis bármikor megbetegedhetnek? Elismerem, hogy bárhol is van az ember, rengeteg lehetősége lesz a gonosz cselekvésére és a bujaságra. Mégis, hatalmas különbség van aközött, hogy vannak Istentől kapott eszközeink, melyek visszafognak és intenek minket, és aközött, hogy teljességgel nélkülük élünk.

Tételezzük fel, hogy minden bűn egyenlően uralkodik a világban, és hogy a levegőt is megfertőzte, mint egy járvány: nem jelent-e megnyugvást, hogy bennünket Isten megajándékozott a gyermekeinek járó óveszközökkel, így vannak hashajtóink és gyógyszereink, melyek segítségével meg akar gyógyítani? Ezalatt a hirdetett evangélium tanítását értem, a helyesen kiszolgáltató sákramentumokat és a világ kísértéseitől megőrző, minket megelevenítő és megerősítő nyilvános

imádságot. Mindenki tudja, hogy ezeket nem találjuk meg a pápistáknál; épp ellenkezőleg. Tehát mivel tudjuk, hogy ily nagy szükségünk van a segítségre, ne utasítsuk el Isten támogatását.

Vannak, akik elégedetlenségüket nyíltabban fejezik ki: „Mit csinálnánk egy gyülekezetben, ahol olyan problémákat és bűnöket látnánk, melyek közöttünk ismeretlenek? Ha azokon a helyeken minket építő jó rend volna, ahol hirdetik az evangéliumot, és bizonyosak lennénk, hogy csak mennyországbeli angyalokkal találkozoznánk, azonnal sietnénk odaköltözni. De amikor megérkezünk, hallunk majd olyan dolgokról, melyek megbotránkoztatnak minket, és valószínűleg több lesz belőlük, mint gondolnánk. Rengeteg olyan romlott ember lesz, akik züllött életükkel gyalázzák az evangéliumot. Nagy számban látunk majd hiúságot, pompát, részegeskedést és ehhez hasonló dolgokat. Sőt, ami még ennél is rosszabb, sokan annyira megvetik Istent, hogy nagyobb istentelenséggel találkozunk ott, mint a pápistáknál. Ugyanannyi visszaélés és az igazság elferdítése van ott is, mint bárhol máshol. Az igehirdető életében is van jócskán kritizálnivaló. Lesznek, akik közönyösek, vagy annyira lefoglalja őket személyes gyarapodásuk, hogy egyáltalán nem foglalkoznak tisztségükkel. Ráadásul vannak olyan dorbézolók, akik csak az ünneplést keresik, és még a leggonoszabb emberrel is összeszövetkeznek, hogy stílusosan éljenek.”

Tegyük fel, hogy a helyzet ennél tízszer rosszabb, de még akkor is ez egy meglehetősen jelentéktelen kifogás azoktól, akik saját útjukat zárják le, és úgy kerülnek az Isten egyházát. Hát legyen. Nézzük meg Dávid példáját. Kérdezlek titeket: Saul idején vajon volt-e olyan mértékű becsületesség az igazság területén, amelyet az emberek kívántak? Ellenkezőleg, gyakran halljuk Dávid panaszát a király és tisztségviselőinek rosszindulata, csalása, kegyetlenkedése és büszkesége ellen. A

papok és a léviták vajon olyan szentül viselkedtek-e, hogy elégedettek lehetek? Inkább azt olvassuk, hogy legtöbbjük a gonoszokkal tartott, és hízeltetésükkel biztatták a bűnt. A köznép között pedig nagy volt a képmutatás és a nyílt erkölcstelenség.

Tehát látjuk, hogy Isten egyháza telve volt romlottsággal, de Dávid mégsem irtózik attól, hogy bemenjen a templomba, sőt vágya sem hűl ki. Elismerem, hogy rendkívül nagy a kísértés, mert minél inkább akarja az ember Isten tiszteletét keresni, annál inkább megvan az oka az elszomorodásra és nyugtalanságra, amikor látja, hogy milyen szégyent hozunk Istenre azáltal, hogy egyházát beszennyezzük. De Dávid megmutatja a kiutat, hogy miként lehet ebből kikerülnünk. Keressük Isten arcát, és elégedjünk meg egyetlen pillantással is, hogy amikor a Sátán meg akar botránkoztatni, álljunk szilárdan abban, hogy semmi sincs, ami gyönyörűbb és kívánatosabb, mint az, hogy Isten templomában éljünk, ahol láthatjuk Őt [*Isten arcát*].

Tehát függetlenül attól, hogy milyen gyakran és mennyi botránkozás ér minket, emlékezzünk arra, hogy a Sátán megtesz mindent, hogy eltakarja látásunkat. Legyünk bölcsek és ne terelje el semmi figyelmünket Isten arcáról, hogy amikor látjuk Őt, teljességgel örvendezzünk. A szegény bálványimádók miatt valóban szegyenkeznünk kell, mert ha közülük valaki, miután pénzét elvesztegette és testét kemény munkával felemésztette, elmegy egy bolond zarándokútra, megérkezik oda és látja, hogy egy hadsereg váltságdíjat követel, rágalmazók rongálják és papok sértegetik – azaz teljes összevisszaságot talál –, áhítatossága cseppet sem változik. Azt mondaná, azért jött, hogy az áldott szent testét, mi asszonyunk képét, vagy az ereklyegyűjteményt imádják.

Vajon egy holttest vagy egy bábu¹³¹ egyszerű látványának nagyobb az ereje, hogy a hitetleneket makacsul megtartsa babonaságaik-

ban, mint Isten arcának, hogy kitartóan cselekedjük a jót? Látunk egy dolgot, és egy másikat, amely káros nekünk. Isten visszahív magához, és azt akarja, hogy annyira élvezzük arcának látványát, hogy minden mást türelmesen viseljünk. Tehát legyen minden igazi hívő pajzsa és menedéke az, hogy Isten arcához ragaszkodik, akármennyire is próbálja a Sátán elterelni a figyelmüket.

Amikor megtanuljuk értékéhez méltón megbecsülni, egyetlen ár sem lesz túl magas. Bár az igazság az, hogy a legtöbb embert nem a kétségek tartják vissza, hanem a testet érintő nehézségek. Nem mintha Isten gyermekeinek nem jelentene komoly lelkiismereti problémát, amikor olyan bűnöket látnak a református egyházakban, mint amilyenekről az imént beszéltünk. De akik azon gondolkodnak, hogy elköltözzenek-e olyan helyre, ahol hirdetik az evangéliumot, azoknak beszélni kell a rájuk váró nehézségekről, és fel kell őket készíteni, hogy el tudják azt viselni.

Akik tapasztalták ezeket a dolgokat, szintén erősítsék meg magukat, és továbbra is keressék Isten arcát a Sátánnal szemben.

Azonban mindent figyelembe véve, az egyetlen dolog, amely visszatartja az embereket, egyszerű dac. És mivel az emberek szeretnek kifogásokat keresni, a gazdagok ezt mondják, a szegények meg azt. Egy gazdag földbirtokos ezt mondja: „Hogyan hagyhatnám el minden vagyonomat? Menjek úgy el, hogy a tulajdonomat hagyjam itt? Feleségem és gyermekeim vannak; hozzászoktunk, hogy jó ételleket eszünk anélkül, hogy dolgoznánk. Mit fogunk csinálni egy idegen országban, ahol sem ingatlanok bérbeadásából, sem más forrásból nem lesz bevételünk?”

A szegény ennek pontosan az ellenkezőjét mondja: „Itt nagyon kevés vagyonom van, de legalább itt vannak a barátaim, akik segítenek. Munkámból kell megélnem. Mit csinállok majd egy idegen

országban pénz nélkül, ahol nem ismerek senkit, és senki sem segíthet rajtam?” Ezek a kifogások részben igazak, és anélkül, hogy ezzel részletesebben foglalkoznánk, elismerem, nehéz elhagynia az embernek nemcsak a szülőföldjét, hanem azt a helyet is, amelyhez már hozzászokott. Ezért kitalál mindent, miért ne menjen Istenhez. Bár nem találja körülményeit olyan nehéznek, mint mondják, szívesen mentegeti¹³² magát mindenféle kifogással. Ráadásul, miután mind elmondták ezeket a panaszaikat, azt gondolják: befogták Isten száját, és ha továbbra is kényszeríti őket, azzal csak rosszat tesz velük, mert amit kér, az lehetetlen.

Erre nem tudok mást válaszolni, mint amit a 84. zsoltárban olvassunk (7. v.): amikor a hívők átmentek a száraz völgyeken és pusztákon, és végül eljutottak Isten templomához, kutakat és víztározókat ástak. Azt hiszem, ezzel jól lehet cáfolni azokat, akik mernek visszaszólni Istennek.

Ezért, akik különféle nehézségek között vannak, és nem látják a kiutat, emlékezzenek arra, hogy még a puszta helyek sem állíthatják meg őket, ahol egy csepp víz sem található. Hogy ezt jobban megértsük, figyeljük meg, Isten sehol sem kéri gyermekeitől, hogy kies réteken vagy szép, hűs erdőkben keressék Őt, hanem mindig durva és rögös tájakon, homokos és mocsaras vidékeken, szörnyű és bűzös területen; mindezt azért, hogy eddze hitüket, hogy kiderüljön: mekkora a buzgóságuk és vágyuk, hogy megtalálják Őt. Tehát bár nem mehetünk Istenhez anélkül, hogy valamiféle puszta vagy járatlan úton ne menjünk keresztül, ismerjük fel, hogy Isten nem csak manapság kezdett el így bánni a hívőkkel; bátorodjunk fel és kövessük azokat, akik oly régen már előttünk jártak.

A második pont: Isten gyermekei lelkesedjenek annyira, hogy semmi se térítse el őket Isten imádsásától. Ezt manapság csak na-

gyon kevés embernél láthatjuk. Majdnem mindenki olyan kényes, hogy már egy kis apróság¹³³ miatt megállnak útjukon. „Nem tudok továbbmenni” – mondják. Miért? Mert nem veszik a fáradságot, hogy átmásszanak egy kis akadályon. Vegyük tudomásul, hogy buzgalmunk kevés, sőt könnyedén le is lohad. Mivel viszont ilyen könnyedén elterelhető a figyelmünk, fegyverezzük fel magunkat a világon a legnagyobb akadályok ellen. Ehhez emlékezzünk arra, hogy Isten csak azokat ismeri el gyermekeinek, akik a száraz és pusztá helyeken is keresik Őt, és kutakat ásna ott, ahol egy csepp víz sincsen.

Ebből azt tanulhatjuk meg, hogy nincs olyan probléma vagy nehézség, amelyet ne kellene elviselnünk azért, hogy élvezhessük Isten arcát. Tehát arról van-e szó csupán, hogy egy olyan helyet keressünk, ahol szabadon szolgálhatjuk Istent és tisztán imádkozhatjuk Őt? Bármilyen nehézség¹³⁴ látszana a két pont között, ne legyen senki, aki emiatt ne indulna el az úton. Van valaki, aki éhes és szomjas útközben? Emiatt ne álljon félre. Ne nevéssen senki rajtam, mintha úgy beszélne, ahogya csak akarok: Isten Lelke az, aki megtanít minket kúszni és mászni a földön, mintsem félreállni vagy visszafordulni az Isten templomához vezető úton.

Hogyha nincsen mentességük azoknak, akik távoli országban élnek és a világ minden lehetséges eszközzel visszatartja őket attól, hogy elköltözzenek egy olyan országba, ahol hirdetik az evangéliumot, kérdezlek titeket: miféle ítélet vár azokra, akiknek ajtajánál ott van az evangélium, és egyetlen lépést sem tesznek, hogy bemenjenek a templomba?

Az evangéliumot naponta hirdetik, imádkoznak, és az embernek csak a patakon átívelő úton kell átmennie, hogy eljusson a templomba, mégis mindenki azt mondja, hogy valami dolga van otthon. Röviden, olyan, mintha az emberek abban látnák boldogságukat, hogy távol

maradnak Istentől, mert azt képzelik, hogy nyertek, amikor egy gyenge kifogással¹³⁵ álltak elő.

Mivel a lényeg az, hogy szívesen tartjuk magunkat távol Istentől, sőt elhagyjuk Őt, amikor közeledik hozzánk, imádkozzunk és kérjük Őt, hogy erősítsen meg minket ez ellen a bűn ellen, hogy határozottan menjünk, amíg meg nem találjuk a forrásokat, ahol azelőtt csak szárazság volt. És ha ez nem sikerülne, akkor ássunk víztározókat és várjuk a mennyei esőt. Ha Isten nem úgy gondolja, hogy azonnal küldi a segítséget, menjünk tovább. Azt hiszem, ezt sokan nehezen értik meg. De miért? Nos, mert nem gyakorolják. Lehet, hogy százezer éven át prédikálnak nekünk, mégsem értünk egyetlen szót sem, amíg nem tanuljuk meg a gyakorlatból, milyen az, amikor a pusztán keresztül igyekszünk Isten felé.

Ezzel a tanítással felkészíthetjük és felfegyverezhetjük magunkat az összes kísértés ellen, melyet a Sátán kieszel, hogy eltorlaszolja a hívőknek az Úrhoz vezető útját – ezért jól kell ismernie ezt minden hívőnek. Akik hűségesen keresik Istent, azok nem mozdulnak helyükről még a rossz tapasztalatok ellenére sem, amelyek miatt elfordulhatnának, mert kitartásukkal elviselnek mindent. Sajnos azonban sokan (ahogya mondtam) hagyják, hogy legyőzzék őket a nehézségek. Azt mondják, hogy így kell történnie, és ebben szilárdnak tűnnek. De a szükség idején cserbenhagyja őket a szívük, és legtöbbször akik jól indultak, útjuk közepén nagyon elfáradnak. Ezért annál is inkább emlékeznünk kell erre a kútásó példára: keressünk meg a nem annyira látható ösvényeket, hogy mindenképpen folytatni tudjuk az utat. Ismétlem: erőfeletti módon szorítsuk rá magunkat. Ha a dolgok nem úgy történnek, ahogya szeretnénk, ne álljunk meg türelmesen azon a jó úton, melyre Isten állított minket. Ha igaz hittel segítségül hívjuk Istent, bizonyosan át tudja formálni a pusztákat folyókká. De kezünk-

kel is dolgozzunk, ahogy a mondás mondja, mert Isten nem akarja, hogy lusták maradjunk, és ne mozdítsunk se kezünket, se lábunkat. Ehelyett azt parancsolja, hogy ássunk kutat. Így ássunk, amíg csak el nem értünk utunk végére.

Nézzük meg szegény, nyomorult katonákat, akik életüket olyan kevésért adják el havonta. Ha táborba szállnak, micsoda nehézségeket kell eltűrniük! Ha ostromolják őket, még rosszabb. Ha a csatamezőn vannak, hideg vagy meleg idő, szél vagy eső nem akadályozza meg őket feladatuk végzésében. Néha egészen odáig fajulnak a dolgok, hogy addig nem ihatnak, amíg nem találnak vizet. Nincs az a munka, nincs az a hiány, nincs az a szerencsétlenség, melyen nem kell keresztülharcolniuk magukat. Megtettek-e mindent, amit tudtak? Akár kikerülnek belőle, akár nem, haszontalanul fáradoztak, mivel csak a Sátánt szolgálták. Az Isten Fia végtelen kegyelméből kiválasztott minket, hogy katonái legyünk. Tudjuk, hogy milyen jutalom vár ránk. Mennyivel bátrabbnak kellene lennünk az Ő szolgálatában, mint ezeknek a szegény nyomorultaknak, akiknek fáradozásai csak saját pusztulásukat eredményezik!

Nem csupán arról van szó, hogy számoljuk ki, hány kilométerre van házunk attól a helytől, ahol szabadon imádhathjuk Istent, megvallhatjuk hitünket, és hallhatjuk az evangéliumról szóló tiszta tanítást. Sokkal hosszabb utunk van, amely egész életünkben tart. Már több mint egy éve járunk a templomba? Ha továbbra is járunk, újabb és újabb pusztával találkozunk, lesz, amikor betegek leszünk, máskor a szegénység tör majd ránk. Feleségünk és gyerekeink meghalnak, korábban élvezett szent szolgálatunkat elveszítjük, nyugtalanság és különféle bajok érnek minket. Tehát fontos, hogy egészen végig álljon készen kezünk, hogy kutat tudjunk ásni, sőt ha szükséges, körmünkkel kaparjuk a földet.

Ha valaki tiltakozik: „Mit mond? Nem Isten templomában vagyunk?” Azt válaszolom, hogy mindenkinek magának kell közelednie és bemennie nap mint nap. Isten arcát szemléljük, de nem elégszünk meg annyival, mint amikor Ő magához hívott minket. Mindenki alkalmazza ezt saját helyzetére, és mivel a Sátán sohasem hagy fel Isten követőinek akadályozásával, minden ember erősítse meg magát, hogy holnap is folytathassa, amit ma elkezdett. Mert ha az ellenség nem restül meg, miközben minket akadályoz, nekünk annál kevésbé szabad elveszítenünk a bátorságot a folytatásra, és állandóan, megállás nélkül gyűjtjük az erőt.

Ehhez úgy kell ragaszkodnunk, ahogy az Dávid szívébe volt belevésve. „Jobb az Isten háza küszöbén állni” – mondja –, „mint a bűnösök sátraiban lakni.” (Zsolt 84,11) Ezzel azt fejezi ki, hogy megelégedne azzal, hogy megalázzák és megvessék, hogy megkapja azt az áldást, hogy az Isten házában lakhat. Kérlek titeket, gondoljátok végig, milyen helyzetben volt. A király veje volt, és az ország egyik vezető embere. Mégis hajlandó volt arra, hogy lefokozzák a közemberek szintjére, ha kaphat egy kis sarkot a templomban. Ha ez a vágy élne minden hívőben, helyzeteik megoldása sokkal kevesebb problémát jelentene, és nem töltenének oly sok időt azzal, hogy veszteségeik¹³⁶ miatt kicsinyesen veszekednek. El kell búcsúzniuk otthonuktól, és jöjjenek el Isten egyházába.

Mégis nagyon kevesen vannak, akik el akarják és el tudják viselni a veszteségeket.¹³⁷ Mindenki azt szeretné, hogy gyaloghintón vigyék el oda, ahol szabadon imádhathja Istent, és azt, hogy birtokai, vagyona, árui, üzleti kapcsolatai és minden más javai kövessék őt. Ha így viselkednek, mennyire értékelik Jézus Krisztust? Csak vonulgatni akarnak az Ő kérésére, mintha valamilyen játékban vennének részt; ezzel azt mutatják, hogy nagyon kevésre becsülik Őt. Mert bár nem

érünk semmit, végtelen kegyelméből nagyon sokra értékelt minket, olyannyira, hogy nem kímélte magát a mi üdvösségünkért – Ő, aki-ben minden jó és tökéletes dolog megtalálható. Mi mégis sajnáljuk hátrahagyni mulandó javainkat, és félünk rosszabb helyzetben élni mint azelőtt, mert akkor már hiányozni fog korábbi kényelmünk.

Ez nagyon messze van Pál példájától, aki szerint, ami akadályoz minket Jézus Krisztus követésében, azt kárnak és szemétnak kell ítélnünk, és hagyjuk el mint utálatos dolgot (Fil 3,8), tudva azt, hogy bármi is áll közénk és az igaz élet közé, az csak a halál felé vonz minket. Továbbá Jézus Krisztus intésétől is messze van, miszerint adjunk el és hagyjunk el minden világi dolgot a mennyek országáért, mert tudjuk: a mennyek országa olyan, mint egy drágakő, amely százezerszer többet ér, mint bármi, amit az emberek oly nagyra becsülnek.

Ha valaki tiltakozik, hogy be lehet menni a mennyek országába anélkül, hogy feladnánk saját házunkat, arra azt válaszolom, hogy Urunk nem véletlenül beszél így az evangélium hirdetéséről (Mt 10,7; Lk 9,12). Ezért akiket megfosztottak [az evangélium hirdetésétől], és nem tartják fontosnak, hogy mindent megtegyenek azért, hogy élvezék azt, arról tesznek tanúbizonyságot, hogy inkább a világ dolgaival foglalkoznak, és nem hajlandók elcserélni őket a mennyek országára. Ha mindkét dolog az övék lehetne, azt nem vetném a szemükre. Ha azonban nem tudják egyszerre megtartani vagyonukat és megbújni fészükben anélkül, hogy meg ne fosszák magukat Isten gyermekeinek legelőjétől; ha nem maradhatnak meg jelenlegi helyzetükben úgy, hogy eközben ne szakítanak el magukat az egyháztól, akkor gondolják végig az Isten által nekik adott kényszerű helyzetet.

Könnyű nekik mindenféle kifogásokat hozni. Ezekkel viszont nem érnek el semmit, amikor a nagy Bíró félelmetes hangon rámorajlik azokra, akik a gyermekeinek fenntartott örökkévaló örökségnél

többre becsülték földi életüket (ebben hasonlítunk a néma állatokra). Furcsa, hogy sokan azt gondolják, elhallgattatjuk¹³⁸ őket, ha nem adjuk meg nekik az Istent szolgáló új életükben is a birtokukat [*rangjukat*] és vagyonukat. Azt mondják: „Én ebben a helyzetben vagyok az országomban, mi lesz velem, ha elhagyom, mit fogok enni?” Mint-ha Isten szállodaigazgatókká rendelte volna az evangélium hirdetőit, hogy mindenkit társadalmi osztálya, jövedelme és fizetése szerint elszállásoljon.

Ha van olyan, akinek útbaigazítással és tanáccsal segíthetünk, szívesen tesszük, még ha nem is kéri tőlünk. De ha meghaladja lehetőségeinket, ez vajon azt jelenti-e, hogy már nincs meg a szabadságunk, hogy megtanítsuk az embereket arra, amit Isten nekik parancsol, mit tegyenek? Bár ha megtanulták volna és emlékeznének Dávidnak erre a tanítására, hogy a hitetlenek között választott legfényűzőbb és legdíszesebb helyeknél egyetlen kis zugot is jobban szeressenek Isten templomának küszöbén, nem lenne olyan nehéz számukra elfogadni ezt a tanácsot [*a vezetést, hogy keressék Isten arcát az egyházban*].

Az a probléma, hogy változás nélkül meg akarják tartani mostani helyzetüket, és nem viselnék el, ha kevesebb tisztelet vagy vagyon lenne az övék, sem nem akarják elveszíteni kényelmüket és pompájukat, azaz nem hajlandók meghajtani nyakukat, megalázni magukat, és felöltözni Jézus Krisztust. Hadd folytassák alkudozásukat ameddig csak akarják, végül úgyis elvesztik a pert. Ami pedig azokat illeti, akik már elhagyták országukat, hogy eljöjjenek egy olyan helyre, ahol szabadon szolgálhatják Istent, és ahol hűségesen hirdetik nekik az evangéliumot, azok különösen is gyakran gondoljanak erre az Igére, és tegyék ezt a gyakorlatban nap mint nap, és a hosszú használat során váljon természetessé. Mert az idő múlásával sok dolog elmúlhat, sőt el is múlik, és ez még a legbuzgóbbakat is elcsüggeszti.

Akik elkezdenek járni Isten gyülekezeteibe, azokat nem mindig fogadják úgy, ahogyan azt megérdemelnék. Néha felborul a társadalmi rend, és akik méltók lennének arra, hogy az első sorban üljenek, azoknak kell hátul ülni. Emiatt a kísértés miatt lehet, hogy lemondának az üdvösségükről is, és elhagynák a már elkezdett jó utat, ha nem elégednének meg azzal, hogy ahelyett, hogy egyáltalán nem tartoznak az Isten házába, a legutolsók és a legalacsonyabb rangúak lettek. Így bár nem kapták meg, amit kívántak, sőt éppen ellenkezőleg: kellemetlenségek érték őket most, hogy elhagyták országukat – a hívők tanulják meg a következő gondolattal vigasztalni magukat: ettől függetlenül az Isten házában vagyunk. Hadd gúnyolódjanak rajtunk a világfiak, amennyit csak jólesik, hadd bélyegezzenek minket megvetendőknek, elég nekünk az, hogy Isten megtisztel azzal, hogy palotájába és szentélyébe tartozónak tart bennünket. Látjuk, hogy a nagyravágyó bolondok mennyire igyekeznek elismertetni magukat, mintha egy uralkodónak a házában lennének, ahol mennyire örülnének annak, ha csak a konyhába vagy a nappaliba beengednék őket. Ha minket annyira megvet a világ, amennyire csak tud, de mi Isten gyülekezetébe tartozunk, akkor ebben a közeli kapcsolatban Ő megismerteti velünk bölcsességének legnagyobb titkait és csodáit, mint ahogyan az apa is kijelenti magát gyermekének. Nagyon hálátlanok vagyunk, ha ez a kárpótlás nem elégít meg minket.

Igaz, hogy a hívőket is érik kísértések és bajok, amikor dolgaik rosszul sikerülnek, és a gonoszok pedig jólétben örvendeznek. Amikor azonban elgondolkoznak azon, hogy másrésről őket Isten arra választotta ki, hogy az Ő háznépéhez tartozzanak, és hogy Ő meg is tartja őket ott, akkor – ha ez a vigasztalás nem csillapítja le teljesen az őket kínzó szomorúságokat és fájdalmakat – nem értékelik azt eléggé. Így van: akik panaszkodnak, és magukat sajnálják azért, mert Isten

nem úgy bánik velük, ahogyan azt Ők szeretnék, vagy akik sajnálják jó kezdetüket, azok ezzel csak azt igazolják, hogy nem követik az Úr Jézus vezetését. Nem végeznek számvetést mielőtt elkezdenék építeni a házat, hogy mennyibe kerül majd befejezni azt, hogy ne legyen baj, ha túl sokat költenek, és hogy az épület végül ne maradjon befejezetlenül.

Ami még ennél is rosszabb, a legtöbb ember, aki elfárad a nap közepén, minden ok nélkül teszi azt. Ebben viszont igen szemtelenül viselkednek. Mert akiknek nem volt sem házuk, sem földjük, és akiknek teljesen mindegy, hogy saját országukban vagy a világ végén laknak, azok teljesen arcátlanul megvetik Istent, mivel ennek ellenére azt mondják, hogy ezt meg azt hátrahagyták. Még abban az esetben is, ha elvesztették vagyonukat az evangéliumért, nevetséges dolog tíz fillért többre becsülni egyetlen forintnál. Mégsem hallunk mást, csak panaszkodást; bárcsak adná Isten, hogy ezek az emberek kényelemben élhetnének – távol tőlünk!

Így sem a gazdagoknak, sem a szegényeknek nincs jó¹³⁹ indokuk, hogy az Isten követése közben őket ért szenvedések miatt elforduljanak. Mivel ez számunkra igen nehéz, a megoldást a 84. zsoltárban olvassuk (6. v.), ahol miután Dávid azt mondja, hogy „Boldog az az ember, aki Istenben reménykedik”, hozzáteszi: „és akinek szívében vannak a te ösvényeid.” Azaz, aki szívében elhatározta, hogy Isten parancsainak útján jár. Ez két, egymástól elválaszthatatlan dolgot jelent: hogy reménységünket Istenbe vessük, és hogy az egyenes úton járjunk.

Ezért bár gyengeségünk visszatart minket az előrehaladástól, sőt lustává tesz, és így legszívesebben bármikor elfordulnánk, erősítsük meg magunkat a hitben és a reménységben, és imádkozzunk jó Istenünkhöz, hogy nézzünk így rá. Semmi se zavarjon minket, mivel

erősen az Ő ígéreteiben gyökerezünk, melyek által megerősít, hogy Ő életünkben és halálunkban egyaránt velünk lesz.



JEGYZETEK

¹Szó szerint „lényegüket tekintve”.

²Későbbi francia kiadások szerint „elmenjen-e”.

³Későbbi francia kiadások szerint „ebben a dologban”.

⁴A latin változat hozzáteszi: „ahogyan a mondás is mondja”, tehát így a mondat: „Ezzel csak gazdájukat hagyják figyelmen kívül, ahogyan a mondás is mondja.”

⁵A latin változat szerint: „bár Ők igazán tisztelni akarják Istent, mégis kifogásokat kerestek maguknak...”

⁶A latin változat szerint: „pedig eközben, a többiekkel együtt, számtalan bálványimádással beszennyezték magukat”.

⁷A latin változat szerint: „Elrejtették hitüket, és egyetlen szóval sem tettek bizonyosságot mellette.”

⁸A latin változat és a későbbi francia kiadások szerint: „az egyház ellen”.

⁹A latin változat szerint: „mivel megelégszünk az Ő parancsával”.

¹⁰Szó szerint: *legyőzhetetlen*.

¹¹A latin változat szerint: „mintha mi lennénk az Ő akaratának kijavítói (tkp. „megítélői”)”.

¹²A latin változat szerint: „mindannyian ragadjuk meg felebarátunk kezét, és szent figyelmeztetéssel vezessük Istenhez, akit csak tudunk”.

¹³A latin változat szerint: „mit jelent ki a Lélek”.

¹⁴A latin változat szerint: „elme gy misére és más ceremóniákra képeket és ereklyéket imádni”.

¹⁵A latin változat szerint: „szívében létrehozott hamis képzeletével”.

¹⁶A latin változat szerint: „hordoznunk kell az Ő nevét”.

¹⁷Szó szerint: *egyesülésből*.

¹⁸Szó szerint: *nem bódoltak neki* – l. még az értekezés többi részeiben is.

¹⁹A latin változat szerint: „az akadémikuskodástól”.

²⁰Szó szerint: *színt*.

²¹A latin változat szerint: „Ennek a színnek a segítségével próbáltak megmenekülni...”

²²Szó szerint: *csak hiábavalóság*.

²³A latin változat szerint: „a gyengéket”.

²⁴Az 1566 utáni szövegváltozatokban csak a „ha” szó szerepel.

²⁵Szó szerint: *egészséges*.

²⁶Szó szerint: *színét*. Ezt a szót itt és a szövegben máshol is használja Kálvin. A *szín* szó használata egyértelmű latinizmus, amely a reformáció idején az angol nyelvben is elterjedt, sőt még utána is egy ideig fellelhető volt.

²⁷A latin változat szerint: *áldozatokban*.

²⁸A latin változat szerint: „Ha ez a menekülés helyes módja lenne, akkor Dániel társai vakmerők és bolondok lettek volna.”

²⁹A latin változat szerint: „a hívők körében, *az Ő Igéje szerint...*”

³⁰A latin változat hozzáteszi: „mivel a törökök Isten helyett egy bálványt imádnak”.

³¹A latin változat szerint: „mint a törökökkel”.

³²A latin változat szerint: „meghamisították vagy eltörölték az azt rosszul használók...”

³³A *commandées*, „megparancsolt” szerepel minden 1551 utáni (francia) változatban, többek között az itt fordított szövegben is. Az 1543-as kiadásban a *condamnées* [*elítélt, kárhoztatott*] szót találjuk.

³⁴A latin változat szerint: „Ezzel a hálával fizetünk Krisztusnak?”

³⁵A latin változat szerint: „... hanem mindent suttognak, elmosódott és ismeretlen mormogással”.

³⁶A latin változat szerint: „hogy mihez szokott hozzá minden egyes ember, aki a pápisták között lakik; hogy mit szoktak tenni”.

³⁷A latin változat más értelmet ad a szövegnek: „Mit tudnak felhozni a menességükre azok, akik részt vesznek ezekben? De majdnem mindenki általánosan ezt gyakorolja. Valóban: hányan menekülnek meg/hányan tudnak valamit felhozni a menességükre?”

³⁸A latin változat szerint: „melyet házassága megáldására vett meg”.

³⁹A latin változat szerint: „a jó feleség”.

⁴⁰A latin változat szerint: „a kegyes apa tiszte, hogy felajánlja fiát”.

⁴¹Franciául: *vertu*.

⁴²A latin változat szerint: „az ünnepélyes előírások a halottakért, melyek a pápaságban a misékhez és más ceremóniákhoz [szó szerint: kiegészítésekhez] kötődnek, hasonlóképpen az évfordulók...”

⁴³A latin változat szerint: „elmegy az azt követő temetésre, elmegy a misére...”

⁴⁴A latin változat szerint: „vagy az anya”.

⁴⁵A latin változat szerint: „elmenjenek a misére”.

⁴⁶A latin változat szerint: „amelyből lehetetlen, hogy kárhozaton kívül bármi más származzon”.

⁴⁷A latin változat szerint: „Milyen feltétel szerint vagy milyen célból? Azért, hogy általuk, mintegy kielégítésképpen, megnyugtassa Istent.”

⁴⁸A latin változat hozzáteszi: „hogyan megingassa az ő hitét”.

⁴⁹A latin változat hozzáteszi: „és én egyértelműen így teszek [ezt a választ adom] azoknak, akik el akarnak gondolkozni ezen a dolgon”.

⁵⁰A latin változat szerint: „ha bemeleg”, ami egy lényeges jelentésbeli különbségre utal. Ebben az esetben a latin szöveg sokkal valószínűbb értelmet ad az elbeszélésnek.

⁵¹A latin változat szerint: „csak tisztességtudó/alattvalói kötelességből”.

⁵²Bárúk könyvének hatodik része a deuterokanonikus könyvek néhány kiadásában Jeremiás levelének felel meg. – A fordító megjegyzése.

⁵³A latin változat szerint: „ez a tisztelet Istennek jár, ha nem ítéli el magát?”

⁵⁴Franciául *marmousets*, groteszk majomszerű alakok, melyek általában a lámpaalapzatokat díszítették.

⁵⁵Szó szerint „színlelve”, lásd feljebb.

⁵⁶A latin szöveg teljesebben idézi a bibliai helyet: „A zsidóknak olyanná lett, mint aki zsidó, a pogányoknak pedig olyan, mint aki pogány, hogy mindannyiukat Krisztushoz vezesse.”

⁵⁷Franciául *scandale* – az egész érvelésben ez a szó szerepel.

⁵⁸A latin változat szerint: „kapzsiság”.

⁵⁹A latin változat szerint: „De lelkiismeretünk meggyőz minket, és mi vagyunk saját magunk bírái.”

⁶⁰Szó szerint: *kegyelmét*.

⁶¹A latin változat szerint: „hogyan indítékuk helyes”.

⁶²Azaz „ne buktassuk el őket”.

⁶³A latin változat szerint: „a bűn nagyságát ezért aszerint kell lemérnünk, hogy mennyire mond ellent [harcol] Isten akaratának, és mennyire veszi semmibe az Ő hatalmát.”

⁶⁴A latin változat szerint: „Látjuk tehát, hogy gonosz az az elgondolás, melynek segítségével az emberek szép színben akarják feltüntetni a törvény áthágását; azért gonosz, mert kiűzi [szó szerint: *lerombolja*] lelkünkben Istennek a tiszteletét.”

⁶⁵A latin változat szerint: „az istentelenség és a megvetés bejárata lesz”.

⁶⁶A latin változat hozzáteszi: „és meghalni”.

⁶⁷A latin változat szerint: „hogyan milyen nagy az Ő kegyelme”.

⁶⁸Szó szerint: „azt mondja, ami először az eszébe jut”. A latin változat szerint: „ez az első gondolata”.

⁶⁹A latin változat hozzáteszi: „a hitetlenek dühe miatt”.

⁷⁰A latin változat szerint: „De hol volt az áldozat?”

⁷¹Az „elég bátor ahhoz” szavak a latin változatban szerepelnek.

⁷²A latin változat hozzáteszi: „Hogyan fog terjedni az evangélium tanítása, ha már nem lesz mag?”

⁷³A latin változat szerint: „akik itt és ott vannak, *akiknek Isten megadta igazságának ismeretét*”

⁷⁴A latin változat hozzáteszi: „mert nem lehetett nekik Isten szerinti életet élniük”.

⁷⁵A latin változat szerint: „naponta hallok és mondom másoknak Isten Igéjét, amely engem kantárként tart vissza”.

⁷⁶A latin változat szerint: „aki valamiféle Egyiptomban vándorol, vagy valamiféle Babilonban van fogságban”.

⁷⁷Későbbi francia kiadások hozzátesznek: „és bizonyos vagyok benne, hogy megteszi”.

⁷⁸Szó szerint: *főzeléküket*.

⁷⁹Szó szerint: *vonaglásait* vagy *köpönyegforgatásukat*.

⁸⁰Franciául *caffartz* (szleng kifejezés), jelentése: *tökfej*, *mamlasz*. Az utalás egyértelműen a szerzetesekre vonatkozik, melyet igazol (1) a szöveggörnyezet, és (2) a latin fordítás is.

⁸¹Szó szerint: *szamárságából*.

⁸²Szó szerint: *épületben*.

⁸³A latin változat szerint: *hanc gloriam illis concedo* – „átengedem nekik ezt a dicsőséget”.

⁸⁴Ennek az egyházi kifejezésnek nincs egyértelmű megfelelője a köznyelvben. A római udvar prelátusai közé tartozik, egyben ő a legmagasabb rangú egyházi személy, akiknek még nincs püspöki rangja.

⁸⁵Az itt *szobornak* fordított francia szó (*marmoset*) máshol *bábuként* szerepel.

⁸⁶A „füge mutatása” egy obszcén, provokáló kézmozdulat volt.

⁸⁷Latinul: *qualis debeat ecclesiae status esse* – „az egyház állapotának milyennek kellene lenni”.

⁸⁸„Egy rövid tanulmány arról, hogy a hívő embernek mit kell tennie, amikor pápisták között van, és ismeri az evangélium igazságát” (1543); l. fent.

⁸⁹Szünet a szó jogi értelmében (az ítélethozatal ideje).

⁹⁰A latin változat szerint: *Nos qui prae illis tam magni sumus magistri* – „Mi, akik hozzájuk képest olyan nagy tanítók vagyunk.”

⁹¹A szövegben az *impetuosité furieuse* kifejezés szerepel: *tomboló dühöngés*. A „dühöngés” szó az „impetus”, úzás, hajtás, sietés értelemben szerepel, mint amikor valami dühös vagy felbőszült.

⁹²Szó szerint: *eltitkolni*.

⁹³Szó szerint: *Istennel szemben*.

⁹⁴Azaz: *annak ellenére, hogy elítéli őket*.

⁹⁵Egy rövid tanulmány (1553).

⁹⁶Azaz *nem látogatja meg őket az Igéjével*.

⁹⁷Az eredeti feliratban az akkoriban használatos versszámolás miatt Zsolt 16,3 szerepel.

⁹⁸Szó szerint: *szövetségtől*.

⁹⁹Szó szerint: *két víz között úsznak*.

¹⁰⁰Szó szerint: *titkosan*.

¹⁰¹Úgy tűnik, a következőről van szó: *Ha megkímélném őket, akkor ebből következik, hogy nekik is és nekem is ítélet alatt kell állnunk aszerint, amit Isten mondott*.

¹⁰²Szó szerint: *kozmetikai por és pára*, talán a *füstfüggönyre* gondol.

¹⁰³Franciául: *brutale*.

¹⁰⁴Szó szerint: *egyestőlve*.

¹⁰⁵Szó szerint: *gyalázatát*.

¹⁰⁶Vagy *közösségébe*. Kálvin a *compaignie* szót használja.

¹⁰⁷Kálvinnál *paillars*.

¹⁰⁸Szó szerint: *engedelmességünket*.

¹⁰⁹Vagy: *kockáztattak*.

¹¹⁰Szó szerint: *kegyelem*.

¹¹¹Bibliánkban csak azt olvassuk, hogy „megkínózták őket”. Kálvin minden bizonnyal a középkori „nyújtókerékre” gondol.

¹¹²Szó szerint: *jegypénztárablakon*.

¹¹³Szó szerint: *menedéket*.

¹¹⁴Szó szerint: *botrányt*.

¹¹⁵Szó szerint: *állatiassá váltak*.

¹¹⁶Szó szerint: *kegyelmet*.

¹¹⁷Franciául *compaignie*.

¹¹⁸Franciául *giron*. Szó szerint: *egy ülő ember ölébe*.

¹¹⁹Szó szerint: *pihenést*.

¹²⁰Szó szerint: *csapások és gyötrelmek*.

¹²¹Talán azokról a lovakról lehet szó, amelyek „érik a zabot”.

¹²²Franciául *obscurité*.

¹²³Szó szerint: *vonuljanak vissza gyorsan a zászlóhoz*. A kifejezés nagyjából megfelel a „zászló alatt összegyülekeznek” angol kifejezésnek.

¹²⁴Franciául *furnier*. Szó szerint *komposzthatalom*, valószínűleg utalás a *trágyadombra*. Kálvin arra gondol, hogy inkább *otthon* maradtak volna és nem mentek volna el; az *otthont* egy nem túl hízelgő metonímiával fejezi ki.

¹²⁵Szó szerint: *emlékeztetőket*.

¹²⁶Vagy képet. Az itt szereplő francia szó a *marmouset*, egy groteszk majomszerű alak. Máshol bábnak fordítottuk.

¹²⁷Szó szerint: *kiváltságos*.

¹²⁸Szó szerint: *szeméttel*.

¹²⁹Franciául *parvis*. Egészen pontosan a *parvis* szó az európai templomok előtti teret jelenti.

¹³⁰Szó szerint: *bujaságra*.

¹³¹Egy bálványról van szó, a francia szó a *marmouset*, mely egy groteszk majomfejű alakot jelölt. Egy önmagánál nagyobb dolog díszítésére használták.

¹³²Szó szerint: *takargatják*.

¹³³Szó szerint: *szalmaszál*.

¹³⁴Szó szerint: *rossz átjáró*.

¹³⁵Szó szerint: *mentséggel*.

¹³⁶Franciául: *échange*. Szó szerint: *kereskedelem*.

¹³⁷Szó szerint: *támadásokat*.

¹³⁸Szó szerint: *bezárjuk szájukat*.

¹³⁹Szó szerint: *igaz*.

A PRESBITERIÁNUS KIADÓ EDDIG MEGJELENT KÖNYVEI

- ◇ John G. Machen: Keresztyénség és liberalizmus
- ◇ Jay E. Adams: Keresztyénként a családban
- ◇ Westminsteri Kis- és Nagykáté
- ◇ Charles H. Spurgeon: A lélekmentő
- ◇ Peter Masters: Gyógyítási járvány
- ◇ Bruce A. Ray: Az Úr napjának megünneplése
- ◇ James M. Boice: Isten terve Izráellel
- ◇ James M. Boice: Mi történt a kegyelem evangéliumával?
- ◇ Robert R. Booth: Az ígéret gyermekei
- ◇ Richard P. Bennett: Római katolicizmus a XXI. században
- ◇ Tom Wells: Jöjjetek énhozzám!
- ◇ Christopher J. Klicka: Otthonoktatás – egy helyes döntés